

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ÜSKÜDARLI İBRAHİM SIRRÎ EFENDİ'NİN

TÂRÎH-İ SULTÂN MUSTÂFÂ-İ SÂNİ ADLI ESERİ'NİN

TRANSKRİPSİYONU VE NÜSHALARININ KARŞILAŞTIRMASI

Yüksek Lisans Tezi

Bünyamin ARAS

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Rümeysa KARS

Nevşehir

Ağustos 2019

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Bünyamin ARAS

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi'nin Tarih-i Sultan Mustafa-i Sanî Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Nüshalarının Karşılaştırması” adlı Yüksek Lisans / Doktora tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Adı SOYADI

Bünyamin ARAS

Danışman

Adı SOYADI

Dr. Öğrt. Üyesi Rümeysa KARS

Tarih Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Ahmet Oğuz

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğrt.Üyesi Rümeyya KARS danışmanlığında Bünyamin ARAS tarafından hazırlanan “Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi'nin Tarih-i Sultan Mustafa-i Sanî Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Nüshalarının Karşılaştırması” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

06/09/2019

JÜRİ

Danışman :Dr. Öğrt. Üyesi Rümeyya KARS

Üye :Doç. Dr. Efkân UZUN

Üye : Dr. Öğrt.Üyesi Gülser YARDIM

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun /..... / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmamın her aőamasında beni bilgi birikimi ve tecrübesiyle yönlendiren, bilim yolculuğumda bana rehberlik edip hiçbir emeğini esirgemeyen ve sabırla tezimi yöneten saygıdeğer danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Rümeysa KARS'a teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca her zaman bana destek olan aileme teşekkürü borç bilirim.

Bünyamin ARAS

**ÜSKÜDARLI İBRAHİM SIRRÎ EFENDİ'NİN TÂRİH-İ SULTÂN
MUSTÂFÂ-İ SÂNİ ADLI ESERİ'NİN TRANSKRİPSİYONU VE NÜSHALARININ
KARŞILAŞTIRMASI**

Bünyamin Aras

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih
Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2019**

Danışman: Dr. Öğrt. Üyesi Rümeysa KARS

ÖZET

Tarih, geçmiş toplulukların yapıp ettiklerini saptama ve elde edilen verileri gelecek nesillere aktarma amacına hizmet eden bir bilim dalıdır. İnsanoğlunun duygu ve düşüncelerini ifade etme aracı olan dil ise yazıyla hayat bulur. Her türlü materyal üzerinde duygu ve düşüncelerin kayıt altına alınıp gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan yazının ise geniş bir kullanım alanı vardır. Bunlar arasında el yazması eserler, belli bir kişi tarafından belli bir isimle, belli bir konu üzerinde yazılan eserlerdir ve matbaanın kullanılmasından önce ve hatta sonrasında da nispeten yaygın olup dönemin tarihini aydınlatması noktasında büyük önem taşımaktadırlar. Arşiv kayıtlarında, kütüphane ve müzelerde bulunan özgün yazma eserlerin, hiçbiri basma eser gibi birbirinin aynısı değildir. Bu yazmalar çok çeşitli biçimlerde analiz edilip incelenebilir.

İlgili döneme ait siyasi olayları temele alan çalışmamıza konu olan Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni adlı yazma eser, 17. yy. Osmanlı şairlerinden Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi'ye ait bir eserdir. Üsküdarlı İbrahim Sırrî'nin o dönemde Maliye kâtipliği ve Girit Defterdarlığı görevinde bulunduğu bilinmektedir. Bunun yanında çok sayıda tarihî ve edebî eseri de mevcuttur. Üsküdarlı İbrahim Sırrî, bu eserinde genel olarak Sultan II. Mustafa'nın 1695 yılında tahta cülusundan başlayıp 1699'a kadar gerçekleşen siyasi ve askerî olayları kendi gözlemlerine dayanarak anlatmıştır. Eser, Sultan II. Mustafa döneminde yazılmış ve dönemin padişahı Sultan II. Mustafa'ya sunulmuştur.

Yazılı belgeler tarihi aydınlatan ayrıcalıklı birer kaynak hükmündedirler. Bu eserlerin bir kısmı te'lif, bir kısmı tercümedir. Bu değerli eserlerin günümüz Türkçesine çevrilerek anlaşılır hale gelmesi de çok büyük önem taşıdığı için iki nüsha halinde temin edilen bu yazma eser üzerinde yapılan çalışma ile döneme ait veriler, nüsha karşılaştırması yapılarak metnin orijinal nüshası temin edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yazma eser, Te'lif, Üsküdarlı İbrahim Sırrî, Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni.

TRANSCRIPTION AND COPY COMPARISON OF THE BOOK “HISTORY OF THE SULTÂN MUSTÂFÂ-I SÂNI” BELONGED TO USKUDARLI İBRAHİM SİRRÎ

Bunyamin Aras

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Social Sciences Institute

Department of History, Master Thesis History August, 2019

Supervisor: Dr. prelector Rumeysa KARS

ABSTRACT

History is a science that serves to illustrate the main activities of past communities and transmit related information to future. The language, used to express the feelings and thoughts of mankind, is understood efficiently through writing. The writing which enables us to record the feelings and thoughts of past people on a kind of material and transfer them to future has a wide range of applications. Among these, manuscripts are such works that written by a certain person with a specific name and on a particular subject. They are relatively widely used before and even after the creation of print. They have great importance in terms of reflecting the history of that epoch. None of the original manuscripts found in archive records, libraries and museums are not similar as is common in printed works. These manuscripts can be analyzed and investigated in a wide variety of ways.

Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni, which is the subject of current research was included the political events of the relevant period in the 17th century as written by Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi, one of the famous Ottoman poets. Üsküdarlı İbrahim Sırrî was attended as the finance clerk and Cretan Treasurer in that period. Besides, there are many historical and literary works belonged to him. Üsküdarlı İbrahim Sırrî, in this work described the political and military events of Sultan II. Mustafa epoch from his throne in 1695 until 1699 based on his own observations. The work was written during the reign of Sultan II. Mustafa and provided to him.

The printed documents are a privileged source of history. Some of these works are copyright and some are translations. As it is of great importance that these valuable works are translated into today's Turkish language and become comprehensible, this manuscript, which is provided in two copies, has been used to discover the original events of that epoch.

Key words: Printed Manuscripts, Writing, Translation, Üsküdarlı İbrahim Sırrî, Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	İ
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	İİ
KABUL VE ONAY SAYFASI	İİİ
TEŞEKKÜR	İV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR VE SİMGELER	İX
GİRİŞ	10

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÜSKÜDARLI İBRAHİM SIRRÎ EFENDİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ	18
1.1. Hayatı	18
1.2. Eserleri	22
1.2.1. Divan	22
1.2.2. Şerh-u Medh’un-Nebî	23
1.2.3. Hikâye-i Garîb’ül- ▼ sâr	23
1.3. Târîh-i Sultân Mustafâ-i Sâni Adlı Eser ve Mevcut Nüshaları	24

1.3.1. Târîh-i Sultân Mustafâ-i Sâni Adlı Eserin Mevcut Nüshaları 25

İKİNCİ BÖLÜM

2. II. MUSTAFA DÖNEMİ GENEL DURUMU 27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN ÇEVİRİSİ VE NÜSHA KIYASI 34

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 116

KAYNAKÇA 131

ÖZ GEÇMİŞ

KISALTMALAR VE SİMGELER

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	:adı geçen makale
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: hazırlayan
Ktb	: Kütüphane
Mil.	Millet
Neşr.	:neşreden
Öl.	: Ölüm Tarihi
S.	:Sayı
s.	:sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayıncılık
yy	: yüzyıl
v.	:varak

GİRİŞ

Kütüphanelerimizde bulunan yazma eserleri muhteva bakımından ele aldığımızda ilme, dolayısıyla yazıya ve yazılanlara büyük değer veren kültür tarihimiz boyunca, başta dinî eserler olmak üzere toplumun ihtiyaç duyduğu ilmin hemen her sahasında eser kaleme alındığı görülür. Osmanlı'da yaşamın her alanını ele alan Osmanlı El Yazmaları, ülkemizin sahip olduğu önemli bir kültür mirasıdır¹. Yazma eserler, üretildikleri dönem ve yere göre farklılıklar göstermektedir.

Osmanlı yazma eserlerinde *Hatayi, Herat, Arap, Rumî, Memlûk, Türk ve Mağribi* gibi farklı türlerde yazma eserler bulunmaktadır². Ülkemizdeki kütüphanelerde günümüz itibariyle, *Kur'an, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Akaid, Kelam, Tasavvuf, Ahlâk ve Siyer* gibi dinî konularda yazılmış çok sayıda yazma eser bulunmaktadır. Bununla birlikte, *Mantık, Hesap, Hendese, Tarih, Coğrafya, Astronomi, Tıp, Edebiyat, Kimya* gibi konularda da çok sayıda yazma eser mevcuttur. Bu yazma eserlerin çoğu Arapça yazılmıştır.³ Türkçe ve Farsça yazılan eserler de önemli yer tutmaktadır. Bu eserlerin bir kısmı te'lif, bir kısmı tercümedir. Ayrıca bir eseri açıklamak, ona ilâveler yapmak, onu tamamlamak için yazılan şerh, haşiye, zeyl adı verilen eserler de bulunmaktadır.⁴ Yazma eserler üzerine yapılan çalışmalarda "çeviri yazı" da denilen transkripsiyon çalışması önem arz etmektedir. Elde edilen yazma esere ait iki nüsha önce transkript edilmiş ve sonrasında da iki nüsha arasında metinsel bir kıyas yapılması uygun bulunmuştur.

¹ Hüseyin Odabaş, Osmanlı Yazma Eserleri ve Türkiye'de Yazma Eser Kütüphaneciliği. **Bilgi**, S.56,C.6, 2011, s.246

²Mübahat S. Kütükoğlu "Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)(2. bs.)." İstanbul: Kubbealtı Neşriyat (1998), İstanbul, s.25

³Nail Bayraktar, Yazma Eserler. **TKDB**, Ankara. 1983, s.117

⁴ Odabaş,a.g.e.,s.247.

Yazma eserlerin karşılaştırmalı olarak özgün hâlini tahmin etme arayışı için kullanılan bu yöntem yazma eserler veya basılı eserlerin farklı nüshalarının karşılaştırılıp aralarındaki farkların belirlenerek çalışmaya konu olan metinlerin doğru veya müellif yazmasına en yakın şeklini ortaya koymak için yapılmaktadır.⁵

Yani bu yöntem için diyebiliriz ki orijinal baskısı bulunmayan eserlerin nüshaları üzerinde yapılan ayrıntılı bir çalışmadır.

Bu tür çalışmaya ise, belirli bir gerekçe dolayısıyla başvurulmaktadır. Şöyle ki, bir metnin müellifi yani yazarı hayattayken veya öldükten sonra bir başka kişi tarafından kopya edilerek çoğaltılmış nüshasına *müstensih nüshası* denir. Tanımdan anlaşılacağı üzere müellif, eserinin kopya edilmesine nezaret edebilir ve böyle durumlarda nüshaların güvenilirliği daha fazla olur. Bu nüshalarda Müstensihin daha sonra tamamlamak üzere veya belli kısımların tertibine dair not ettiği hususların, niyetlendiği doğrultuda hazırlandığı görülür.⁶ Müellif nüshası ile müstensih nüshası arasında imla, kelime, cümle, fasıl ve bölüm farkları olabilir. Bu farkları oluşturan sebepler şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Müstensih yanlışlıkla başka kelime ve cümle yazmış veya atlamış olabilir.
- 2- Müstensih bilerek bir kelime veya ifadeyi beğendiği tarzda değiştirebilir.
- 3- Müstensihin devrinde imla ve istimal şekilleri değişmişse yeni anlayış, istinsah edilen metne akseder.
- 4- Müstensih bir metinden kendi zevki doğrultusunda seçme yapıp asıl metni kısaltabilir, bazen seçtiği kısımları değiştirme yoluna da gider.
- 5- Metne yapılan ilaveler de söz konusudur. Metin bağlamına uygun düşecek şekilde müstensih bazen kendinden bazen de meşhur bir şairden ezberinde var olan bir şiiri tazmin eder.⁷ Bu durumda tazmin edilen metin, eseri kopya edilen müstensihe aitmiş gibi görünebilir.

Matbaanın icat edilmediği zamanlarda, döneme damgasını vurmuş olan bazı eserler muhtelif bölgelere veya kişilere gönderilmek için bu şekilde *müstensihler* tarafından elle çoğaltılırdı.

⁵ Sadettin Özçelik, S. Sözlü Edebiyat Ürünü Yazmaların Edisyon Kritik Yöntemi ile Okunması: Dede Korkut Örneği. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, Cilt 65, Sayı 1, 2017, s.92

⁶ Selami Ece, "Metin Tamiri", **Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 51, Ankara, 2014, s.90

⁷ Yusuf Ziya Kavakçı, **İslam Araştırmalarında Usul**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara 1976, s.90.

Bu çoğaltma işlemi sırasında da bahsettiğimiz gibi eser, orijinal hâlden uzaklaşabilirdi. Müstensihler bilerek veya bilmeyerek kendi dil özelliklerini, eserlerin kopyasını çıkarırken yansıtırlardı.

Yazım yanlışları, cümle kısaltmaları vs. gibi değişiklikler, eserin orijinalliğine gölge düşürdü. Ayrıca bu nev'iden önemli eserler savaşlar sırasında kütüphanelerde yakılmış, bazen kaçırılmış, sahafların tozlu raflarında unutulmuş ve bir şekilde kaybolmuş da olabilirdi. Bu gibi durumlar dolayısıyla edisyon kritiği yapılarak eserin en orijinal hâlini bulma çalışmaları ortaya çıkmıştır, diyebiliriz.

Yazma eserler üzerine farklı türlerde çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Konumuzda bahsi geçen *Üsküdarlı Sırrî Efendi*'nin eserleri üzerine yapılan çeşitli çalışmalara rastlamış bulunmaktayız. Ulaşabildiğimiz ilk kaynak 1995 yılında Halime Özyılmaz'ın hazırladığı *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserler, Edebi Kişiliği ve Divânı'nın Tenkidli Metni* isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasıdır. Özyılmaz, Sırrî divanının dört eserini tenkidli metinde ele almıştır. Yazar, Üsküdarlı Sırrî Efendi'nin Divanı'nı şekil ve muhteva bakımından incelemiştir⁸. Tenkidli metnin kuruluşunda metinlerin karşılaştırılmasını yapmış ve tenkidli metnin hazırlanmasındaki esasları belirtmiştir⁹. Özyılmaz, çalışmasının son bölümünde Tenkidli metinde *Kasideler, Musammatlar, Mesnevi, Gazeller, Kıt'a, Rubailer ve Nazımların* transkripsiyonunu yapmıştır. Özyılmaz'ın çalışmasında Sırrî Efendi'nin eserlerinde devlet adamlarını öven kasideler yazdığı, maddi sıkıntılardan şikâyet ettiği, fakat mevki ve makam hevesi olmayan bir kişiliğe sahip olduğu, ancak şairleri ve şairleriyle övünen, çevresi tarafından sevilen bir kişiliğe sahip olduğunu gözlemlemiştir.

Üsküdarlı Sırrî Efendi ile ilgili bir diğer çalışma da Şevkiye Kazan'ın 2003 yılında hazırladığı *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı (Tenkitli Metin İnceleme ve Şerh u Medhu'n-Nebi* adlı doktora çalışmasıdır. Şevkiye Kazan çalışmasında Sırrî Divanı'nın tenkidli metni ile *Şerh u Medh'un-Nebi'nin* metninin tahlilini yapmıştır.

⁸ Selahattin Polat, Metin Tenkidi, **Hadis Tetkikleri Dergisi** (HTD), İFAV Yayınları, İstanbul, 2010, s.210

⁹ Ateş, Ahmet. "Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı ▼l-i Osman Münasebeti ile)." **Türkiyat Mecmuası** (1942): 253-567.

Kazan; konuyla ilgili olarak oldukça geniş bir değerlendirme yapmış ve çalışmasında *1 na't, 128 gazel, 6 kıt'a, Türkçe ve Farsça 8 rubai, 2 tahmis, 1 Mesnevi, 5 Muamma ve 7 Müfred*'den oluşan Türkçe ve Farsça toplam 174 şiir incelemiştir. Kazan, Üsküdarlı Sırrî'nin şiirlerinde özlem ve pişmanlık gibi duyguların işlendiğini, Mahremden el çeken ve dünyayla ilişkisini kesen bir iç yapıya sahip olduğunu belirtmektedir.

Kazan, 2016 yılında Üsküdar Belediyesi'nin hazırladığı Uluslararası Üsküdar Sempozyumu'nda *Nüktedan Bir Şairin Şiir ve Musikiyle Dansı: Üsküdarlı Sırrî'nin Divanı'nda Musikî ve Bestelenmiş Gazelleri* adlı bir sunum yapmıştır. Kazan, bu çalışmasında Üsküdarlı Sırrî'nin asıl adının *İbrahim* olduğunu belirtmektedir. Yazar Sırrî'nin *Maliye Kâtipliği ve Girit Defterdarlığı* yaptığını belirtmektedir. Sırrî Efendi, Girit'e atanmadan önce, Kara Mustafa Paşa'nın hizmetinde on sekiz yıl çalıştığını ve onun ihsanlarıyla yaşadığını belirtmiştir.¹⁰

“Ne bende bende-i mukbil ki on sekiz senedür

Yazıldı defter-i ihsân-ı pâküñe bu ‘abîd

Ne ‘abd ‘abd-ı senâkâr-ı câhuñ olduguma

Baña güvâh bu nazm-ı güzîn-i tâze-neşîd”

Başka bir çalışma da Hakkı Aksoyak'ın, Sırrî'nin *Hikâye-i Garîb 'ül-Âsâr'ı* isimli eseridir. Bu eserde de Sırrî'nin, Nasreddin Hoca gibi latife ve espriye eğilimli biri olduğunu dile getirmektedir.¹¹

Üsküdarlı Sırrî Efendiyle ilgili kaynaklar kısıtlı olmasına rağmen, yazarla ilgili bilgiler, birtakım farklı kaynaklarda da yer almaktadır. Bu kaynaklardan TDV İslam Ansiklopedisinin (2009) XXXVII. Cildinde, Sicili Osmani'nin V. Cildinde, Mehmet NâilTuman'ın (2001) “*Tuhfe-i Nâilî: Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*” isimli eserin I. Cildinde, Mîrzâ-zâde Mehmed Salim Efendi'nin

¹⁰Şevkiye Kazan Nas, Nüktedan Bir Şairin Şiir ve Musikiyle Dansı: Üsküdarlı Sırrî'nin Divanında Musikî ve Bestelenmiş Gazelleri, **9.Uluslararası Üsküdar Sempozyumu**, İstanbul, 2016, 283

¹¹Hakkı Aksoyak, Acâ'ib Edebiyatı'ndan Bir Örnek: Üsküdarlı Sırrî'nin Hikâye-İ Garîbü'l-Asâr'ı. **Milli Folklor**, 2014, 112

Tezkiretü’ş-Şu‘arâ eserinde, Ramazan Ekinci’nin hazırladığı (2018) “*Vekayi’ul Fuzala: Şeyhi’nin Şaka’ik Zéyli*”, eserin III. Cildinde Sırrî efendinin kişiliği, mesleği, eserleri ve hayatına dair bilgilere ulaşılmıştır.

1- Konunun Takdimi, Amacı, Önemi, Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışma konusu, Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi’nin Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani adlı eserinin edisyon kriği ve değerlendirmesi şeklinde belirlenmiştir. II. Mustafa dönemi hakkında bilgi veren Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni adlı yazma eseri çalışma konusu olarak seçmedeki amacımız, daha önceden çalışılmamış bir kaynak eseri olması ve II. Mustafa dönemini yaşamış birinin, yine onun bakış açısıyla ifade ettiği şekilde ele alınarak dönemin daha iyi kavranmasına katkı sağlamak ve eserin mevcut nüshalarından yola çıkarak orijinaline en yakın metni tespit etmek olmuştur. Esere ilişkin mevcut iki nüshanın varlığına ulaşabilmiş bulunmaktayız.

Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni adlı esere ilişkin, her iki nüsha da II. Mustafa’nın 1106 (1695) ‘deki tahta çıkışı ile başlamakta olup II. Mustafa döneminin siyasi ve askeri olaylarının akışı anlatılmaktadır. Bu yönüyle eser, Osmanlı İmparatorluğu’nda II. Mustafa dönemini konu alan eserlerden birisi olması dolayısıyla önem ihtiva etmektedir. Üsküdarlı Sırrî Efendi’nin eser içerisinde olayları ve padişah hakkındaki duygularını şiir, beyit, nesir, rubaî, kıt’a’larlayani dönemin edebi özelliğine has bir üslup içerisinde anlatması da eserin dil ve üslûp özellikleriyle de çekici hale getirilmesinin amaçlandığını gözler önüne sermektedir. Elde ettiğimiz her iki nüshada da aynı olaylar anlatılmaktaysa da olay örgüsünde ve yapısal anlamda bazı farklılıklar bulunmaktadır. Her iki nüshada bazı sayfalarda sayfa kenarı açıklamaları veya verilen bilgilere ilişkin düzeltmeler mevcuttur. Çalışmamızda bu benzerlik, farklılıklar eklentiler üzerinde durmaya çalışmış bulunmaktayız.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Üsküdarlı Sırrî Efendi’nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde *Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni Dönemi Genel Durum* ele alınmıştır. Bu nüshalarda kullanılan şiirler Beyit, Nesir, Rubaî, Kıta’lar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise *Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni adlı eserin Metin Çevirisi ve Nüsha Kıyası* yapılarak eserin orijinal metninin tespiti elde edilmeye çalışılmıştır.

Eserin dil özelliklerine ilişkin okumada birtakım güçlükler yaşanmış olup, bu sıkıntı sözlük istifadesinin yanı sıra gerek danışman hocamız ve gerekse edebiyat alanında çalışma yapan arkadaşlarla kurulan iletişim neticesinde asgari düzeye indirilmeye çalışılmıştır. Bazı sayfalarda silik halde bulunan ifadelerden net olarak okunamayan terimler “?” ile belirtilmiştir.

2- Yöntem

Çalışmamızda kullandığımız nüsha karşılaştırması yöntemi gereği öncelikle tüm nüshaları te'min etme yolunda çalışmamıza konu olan *Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi'nin Târîh-i Sultân Mustâfâ-i Sâni* adlı eserinin iki nüshası bulunduğunu tespit ederek; bu yazma eserleri İstanbul Reşit Efendi Millet Genel Kütüphanesi Arşivi'nden 992/11 kayıtlı 324 sayfalık 1. nüsha ve aynı arşivden 1138 No'lu 62 sayfalık 2. nüshanın A4 boyutunda dijital çıktısını temin etmiş bulunmaktayız. Bu nüshaları numaralandırmada şu yol izlenmiştir. (06 Mil.MFA 320/No:992/I) Arşiv numaralı nüsha A; (06 Mil. MFA321) /No: 1138) Arşiv numaralı nüsha B kodları ile dipnotlarda gösterilmiştir. Buradan hareketle metin kritiğine tabi tutulan nüshalar:

A: (06 Mil. MFA 320/No:992/I)

B: (06 Mil. MFA321) /No: 1138) şeklinde kodlanmıştır.

Bu nüshalardan orijinaline en yakın olanı şu şekilde belirlemiş bulunmaktayız. 324 sayfalık birinci nüshanın (A Nüshası) içerisinde birden fazla bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler içerisinde bizim ele aldığımız kısım ilgili dönem tarihi itibariyle 298. sayfadan başlayıp sayfa sonuna kadar devam etmiştir. Hatta bu nüshanın son kısmında bir hatime de bulunmaktadır. A Nüshasının son kısmında Müellifin adı yazılmasına rağmen eserin kaleme alındığı tarih (H.1178/M.1765) daha sonraki bir döneme ait olduğu için istinsah edildiğini düşündürmektedir. Çünkü orijinal eserin 17. yy' da kaleme alındığını biliyoruz. Ayrıca Müellifin de H.1111/M.1699 tarihinde vefat ettiği bilgisine vâkıfız. Müellife dair A Nüshasının sonunda “*Tarih-i Merhum Sırrî Efendi el-Üsküdârî*” ve eserin adı A nüshasının baş kısmında *Târîh-i vakâyî' der ahd-i cennetmekân-ı Firdevs âşiyân Sultân Mustafa Surrâ Efendi* olarak geçmektedir.

Dolayısıyla orijinal eserin kaleme alındığı tarihi yansıtmaması, eserin yazarından “merhum” ve Sultan II. Mustafa’dan “cennetmekân” olarak bahsedilmesi her iki nüshanın da müellif yazması olmadığını bir kez daha göstermektedir. Esas olarak A nüshasının daha kapsamlı olması ve konu bütünlüğünün metnin sonuna kadar korunmuş olması nedeniyle bu nüshayı çalışmamız kapsamında temel nüsha kabul edip; 1138 numaralı nüshayı da ikinci nüsha (B Nüshası) olarak ele almış bulunmaktayız.

B Nüshasında da benzer şekilde (H./1178/M.1765) tarihi verilmiş olup; bu nüshanın da istinsah ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Ancak adı bulunmadığından müstensahi hakkında herhangi bir bilgiye erişilememektedir.

Her iki nüsha da tespit edilen veriler ışığında istinsah ürünü olduğu için orijinal esere en yakın metni tenkildi bir biçimde ele almış bulunmaktayız. Genel olarak her iki nüsha arasında sayfa yazısı, okunuşu ve şekilsel açıdan nısbî farklılıklar bulunsa da olay örgüsünün benzer şekilde aksedildiğini görmekteyiz.

Te’min edilen her iki nüsha da transkripsiyon aşamasına tabi tutulmuş ve nüshalar tek tek karşılaştırılıp bir inceleme yapılmış, İnceleme sırasındaki farklılıklar dipnot olarak gösterilmiş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Ayrıca konuya ilişkin kütüphane ve internet ortamından edindiğimiz tez, kitap, makale tarzı çalışmalar da çalışmamızın taslağını oluşturma, içeriğine katkı sağlama noktasında önemli yol gösterici olmuşlardır.

3- Eserin Kaynak Değeri

Günümüzde Osmanlı tarihçiliğinin halledilmesi gereken en önemli meselelerinden birisi siyasi tarih araştırmalarına daha fazla önem verilmesi gerektiği düşüncesidir. Nitekim Osmanlı siyasî tarihi daha yazımı tamamlanmamış ve sanılanın aksine çok eksik bırakılmış bir saha olduğu ve alana ilişkin transkript edilmesi ve yorumlanması gereken bu konuya ilişkin arşiv ve kütüphanelerimizde çok sayıda kaynak eser bulunduğu kanaatindeyiz. Kültür tarihimize, sanat tarihimize, coğrafi geçmişimize ve nihayet siyasî, sosyal ve ekonomik tarihî verilere ulaşmamıza imkân sağlayan bu eserlerin tahlili bilim dünyasına sanılanın aksine daha fazla katkı sağlayabilecek mahiyet arz etmektedirler.

Târîh-i sultân mustâfâ-i sâni adlı iki nüshadan oluşan eser, anlattığı dönem itibariyle II. Mustafa döneminde yapılan siyasi, askeri olaylar hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi ile günümüz tarihçiliğinde o dönemi daha kapsamlı bir biçimde anlamamız için bize faydalı bilgiler sunmuştur. Esere ilişkin 2 nüshanın tespit edilmesi, te'min edilip üzerinde gerekli çalışmanın yapılması bu konu ve benzerleri üzerine çalışacak zümrelere yol gösterecek mahiyettedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÜSKÜDARLI İBRAHİM SIRRÎ EFENDİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1.Hayati

Çalışmamıza konu olan *Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani* adlı eserin yazarı Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi’nin 17. yüzyılı anlatan eserlerde, ailesi ve doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, *Hadiyyat al- Arifin...*’de yer alan *Sırrî-i Rumi b. Abdullah*¹² kaydından babasının adı öğrenilmektedir. Eserleri ve kasideleri üzerine yapılan çalışmalardan¹³ yola çıkarak hayatı hakkında bilgi edinmeye çalışmış bulunmaktayız. Bu çalışmalara bakıldığında Sırrî Efendi’nin, devlet büyükleri hakkında yazmış olduğu çoklu kasidelere rağmen 17. yüzyılın en az tanınan şairlerinden biri olduğu ve döneminin şairleri arasında büyük bir ün kazanamadığı görülmüştür.

Kaynaklarda adı ‘Nâm-ı İbrahim’, ‘İbrahim Sırrî Efendi’, ‘Sırrî-i Üsküdârî İbrahim Efendi’¹⁴, ‘Ol-Hâce-i Divân-ı Belağat’un-nâm-ı Zât-ı Pür-Marifetleri İbrahim’ ve ‘Üsküdarî İbrahim Efendi’ olarak geçmektedir.¹⁵

¹² Bağdatlı İsmail Paşa, **Hadiyyat al-Arifin Asma al-Muallifin ve Asar al-Musarrifin**, 1. Cilt, Haz. Muallim Kilisli Rifat Bilge, Mahmud Kemal İnal, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1951,1. Baskı, s.1/37.

¹³Şevkiye Kazan, **Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan’ı (Tenkitli Metin İnceleme, Şerhu Medh’un-Nebi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2003.

¹⁴Halime Özyılmaz, **Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserler, Edebi Kişiliği ve DivânınınTenkidli Metni**, Yüksek Lisans Tezi, , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995, 11

¹⁵ Kazan, **Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan’ı Tenkitli Metin İnceleme**, s.6

Tarihteki tespitlere göre Sırrî¹⁶ mahlasını kullanmakta olan çok sayıda şair bulunmaktadır.

Haluk İpekten'in çalışması'nda da tespit ettiği verilere göre Sırrî mahlasını kullanmakta olan 11 şair bulunmaktadır.¹⁷ Buradan edindiğimiz bilgiye göre Sırrî mahlaslı olup ismi 'İbrahim' olan tek bu çalışmanın söz konusu olan yazarı *Üsküdarlı İbrahim Sırrî'dir*. Kaynaklarda belirtildiği gibi İstanbul doğumlu olup Üsküdar semtinde oturduğundan dolayı 'Sırrî-yı Üsküdarî' olarak tanınmaktadır.¹⁸ Osmanlı Müellifleri hakkında kaleme alınan biyografik eserlerden elde edilen veriler, Sırrî'nin Üsküdarlı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Şöyle ki, Salim Tezkiresi'nde, "*Konstantiniyye-i bihin-i itibara leb-i deryada melehat-nisar olan medine-i Üsküdardan olup*"¹⁹; Şeyhî'nin *Şakayık-ı Numaniye ve Zeylleri*'nde "*Sırrî-i Üsküdarî*"²⁰; Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmanî*'sinde, "*İstanbul'dan zuhur idüp Üsküdar'da meskûn olmuştur.*"²¹ İfadelerinden hareketle Sırrî Efendi'nin asıl adının *İbrahim* olduğu; İstanbul'da doğup Üsküdar'a yerleştiği bilinmektedir. Sırrî Efendi'nin doğum yeri kaynaklarda anlatılmış olmasına rağmen, doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca, divanlarından yola çıkarak da bu konuda kesin bilgi edinmek mümkün değildir.

Sırrî Efendi'nin ailesi, akrabaları, medeni durumu ve eğitimi hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Ancak, asıl ismi *Mehmet* ama *Üsküdarlı Reşid* olarak tanınan ve Sırrî Efendi'ye özenerek şiirler yazan tek bir akrabası hakkında rastlantılar bulunmaktadır.²² Ayrıca, Sırrî Efendi'nin elimizde mevcut yazılarında rastlanan özlem ve pişmanlık içeren ifadelerinden yola çıkarak kendisinin düzenli bir evlilik hayatının olmadığı veya geçici ilişkiler yaşadığı tahmin edilmektedir.

¹⁶"Sırrî "kelimesi Osmanlıca'da 'sır ile ilgili, gizlilikle ilgili' anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Padişâh ve şehzâdenin yakın çevresinde bir hizmette bulunan şâirler için kullanılan ifadelerden birisi *desırrî*'dir. (Detaylı bilgi için bkz: Kadir Güler, Kerim Yaşar, *Dîvân Şiirinde Câize (Şâir- Patron-Hâmî ilişkisi) Üzerine Değerlendirmeler-I, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.18 Ağustos 2007, s. 8.

¹⁷Haluk İpekten (Heyet), *Tezkiirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, No: 942, Ankara, 1988, 445-447.

¹⁸Özyılmaz,a.g.e., s. 11

¹⁹Mirza-zadeSalim Efendi, *Tezkire-i Salim(Tezkiretü'ş-Şu 'arâ)*,İkdamat, Dersaadet, 1315, v.344. (Haz. Adnan İnce), Ankara 2005, s. 393-396.

²⁰Şeyhi Mehmet, *Şakayık-ı Numaniye ve Zeylleri (Vekayi'ülFuzala)*Neşr. Abdülkadir Özcan, c.2, Çağrı Yay., İstanbul 1989, s.237.

²¹Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, c.3, matba-i amire, İstanbul,1311, s.14.

²²Kazan, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı Tenkitli Metin İnceleme*, s.7

Sırrî Efendi'nin mesleği hakkındaki bilgilere divân şairlerinin biyografilerinin anlatıldığı Mehmet Nâil Tuman'ın *Tuhfe-i Nâilî* adlı eserinde, kendisinin maliye kâtibi olduğu ve en son Girit Defterdarı olarak görev yaptığını “*Dîvân-ı hümâyûnküttâb-ı vâlâ-cenâbı zümresinden olup bazı menâsıba mensûb olmuşlar idi.* Şeklinde belirtmektedir.²³ Benzer şekilde ilgili kaynaklarda; “*Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi...*”²⁴ “*Bir müddet mâliye kaleminde müverrih, badehu cezîre-i Girid defterdârı olmuş idi.*”²⁵ “*Mâliye kâtiplerinden olup Girid defterdârı iken...*” ifadeleriyle karşılaşmaktayız. Aynı şekilde Şevkiye Kazan'ın ifadelerinde de belirttiği üzere maliye kâtiplerinden olduğu ve bir müddet bu kalemden çıkan yazıların tarihlerinin atılması göreviyle (tarihçilik) le uğraştığı bilinmektedir. Ayrıca divan şairi olarak eserler kaleme aldığı, kasidelerinde sosyal hayatı hicvettiği gördüğü haksızlıkları dile getirdiği, cahillerin yüksek mevkide tutulduğunu ve kendisine itibar edilmediğini söyleyerek bir nevi serzenişte bulunduğunu...²⁶ ifade edilmiştir. Nitekim Sırrî'nin yaşadığı yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun eski ihtişamını kaybetmeye başladığı; gerilemenin kapıda olduğu bir geçiş dönemidir. Dolayısıyla bu türden eserleri yazan şahsiyetler arasında adına rastlamak mümkündür.

Ayrıca, sırrî kasidelerinden yola çıkarak kendisinin mevcut durumundan memnun olmadığını ve her zaman yanında bir koruyucusunun bulunması temennisinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa ve Fazıl Ahmet Paşa olmak üzere vezir-i âzâmlara yazmış olduğu kasidelere rağmen mutlu ve varlıklı bir yaşantısı olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca mesleğinden dolayı kazançları bakımından bir geliri olmadığı ve bu konuda ilgili kişilerden durumunun düzeltilmesi için yardım istediği bilinmektedir. Bu doğrultuda kasidelerinden maddi durumunun iyi olmadığı, evini rehin verdiğini, alacakların kapıda beklediğini ve vezirlerden kimi zaman medet umduğu hatta yaşlılık ve rahatsızlıklardan dolayı kötü bir durumda olduğu anlaşılmaktadır.

²³Mehmet Nâil Tuman, **Tuhfe-i Naili (Tuhfe-i Nâilî: Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)**, (Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı) 1. Cilt, İstanbul, 2001, s.608

²⁴**Şeyhi'nin Şaka'ikZeyli(Vekayi'ulFuzala)**, (neşr, Ramazan Ekinci), 3. Cilt, Editör: Derya Örs, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 2018, 237

²⁵Abdülkerim Abdülkadiroğlu ve İsmail Belig, **Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, 153

²⁶Şevkiye Kazan, Sırrî, **TürkiyeDiyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul,2009, C.37, s129.

Sırrî Efendi'nin inançları hakkında, özellikle Şevkiye Kazan'ın Doktora tez çalışması olan *Şerh-ü Medh'in-Nebî* adlı eserinden açıkça anlaşıldığı gibi, Hanefî mezhebine mensup olduğu ancak, bir eksiklik olarak hissettiği ve gönülden duyduğu isteğine rağmen herhangi bir tarikata bağlı olmadığı bilinmektedir. Eskiler tarafından Halvetî meşrep olduğu ve divanında bulunan Hurûfilik ve halvetîlikle ilgili beyitlerine rağmen kaynaklarda bu konuyla ilgili bir işaret bulunmamaktadır. Sırrî'nin açık meşrepli olduğunu beyitlerinden anlamak mümkündür.²⁷ Yani Sırrî Efendi dünya malında fazla gözü olmayan, olgun ve kalender bir kişi olarak çevresinde anılmıştır.²⁸ Sırrî Efendi bazı divan şairlerimiz gibi neşeli, ince ruhlu, dakik (nüktedan) ve şakacı bir kişiliğe sahip olmuştur. Bu yüzden, latifeleri bakımından, Nasreddin Hoca'yı anımsatmaktadır. Sicill-i Osmani'de²⁹ bulunan vasıflara nazaran, heccav, yani eleştiri kabiliyeti yüksek³⁰ ve bu niteliğiyle de etrafındaki insanları kırıcı davranışları olduğu öğrenilmektedir. Buna rağmen, Sırrî Efendi, hicivleri ile değil de yapmış olduğu muziplikleri ile daha çok ün kazanmıştır.

Dolayısıyla, Nasreddin Hoca'ya benzetilmesine sebebiyet verdiği söylenmektedir. Böylece kişiliği ile ilgili vasıflar ve Nasreddin Hoca'ya olan benzerliği Sâlim Tezkiresi'nde belirtilmiştir.³¹

Ayrıca kaynaklarda, Sırrî Efendi'nin Girid Defterdarlığı görevini de ifa ettiği belirtilir.³² Bu görevinden önce 18 yıl boyunca Kara Mustafa Paşa hizmetinde çalışmış olduğu da belirtilmektedir.³³ Mehmed Tahir (Bursalı'nın Osmanlı Müstensihleri adlı eserinde *H. 1111'de Girid Defterdarı iken vefat etti*³⁴ ifadelerinden vefat tarihi de tespit edilebilmektedir.

²⁷ Kazan,, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı Tenkitli Metin İnceleme*, s. 9

²⁸ Betül Elmacı, İstanbullu Eşref Divanı'nda Rind ve Zahid Tipleri, **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 4(8), 2015, 140

²⁹Mehmed Süreyya, **Sicil-i Osmani**, C:5Tarih Vakfı Yayınları, 1996, s.1506

³⁰Heccav, Osmanlıca'da hiciv eden anlamına gelmektedir. Detaylı bilgi için bkz. M. Orhan Akay, *Hiciv*, **DİA**, C:17, 1998, 447).

³¹SâlimTezkiresi'nde bulunan latifelerden yola çıkarak yemekte israf etmediğine değinilmiştir. Daha detaylı bilgi için bkz: *Mîrzâ-zâdeMehmedSâlim Efendi Tezkiretü's-Şu 'arâ* (haz. Adnan İnce), *Kültür Eserleri Dizisi-567*, Ankara, 2018, 133

³²Sâlim, a.g.e., s.393-95; MehmedSüreyyâ, a.g.e., c.1, s.1506-7; Mehmed Tâhir(Bursalı),**Osmanlı Müellifleri**, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), c.2, Yayıncılık Matbaası, Meral Yayınları, İstanbul 1972 a.g.e., c. II, 351.

³³ Özyılmaz, a.g.e.,13

³⁴MehmedTahir (Bursalı), a.g.e., s.351.

Vezir Kara Mustafa Paşa'ya yazdığı kasideden dolayı Girit'e atanmış olsa ve ilk başta bundan memnuniyet duymasına rağmen yine de maddi durumunda bir gelişme olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca hayatının son yıllarında vatan ve İstanbul özlemini duyduğu beyitlerinden anlaşılmaktadır.³⁵

1.2.Eserleri

Kaynaklara göre, Üsküdarlı Sırrî Efendi'ye ait olduğu bilinen 4 eser mevcuttur. Bunlar;

- Divan
- Şerh-u Medh'un- Nebî
- Hikâye-i Garîbü'l- ▼sâr'
- *Târîhi Sultân Mustafâ-yı Sâni* isimli eserlerden ibarettir.³⁶

1.2.1. Divan

Sırrî Efendi'nin *Divan* adlı eserinin bir nüshası Londra'da (Rieu, CTM, 199) bulunmak üzere pek çok yazma nüshası mevcuttur. Bu eser üzerinde yapılan doktora çalışmasına göre biri na 't olmak üzere toplam 17 kaside, 2 tahmîs, 128 gazel (123 Türkçe 5'inazm veya eksik gazel olarak ve 5 Farsça), 6 kıt'a (5 tarih kıtası), 8 rubâî (2 farsca), 1 mesnevi, 5 muamma ve 7 müfred (toplam 174 şiir) yer almaktadır.

İlki mehmedyümnî Topkapı nüshası 1119/1707 yılında diğeri ise; İstanbul nüshası olarak Hüseyin Şakir tarafından Şaban 1133/ Haziran 1721'de istinsah edilmiştir. Sırrî, eserde genel olarak divandaki nazım biçimlerini şekil ve muhteva açısından incelemiş ve edebiyat dünyasına önemli bilgiler sunmayı amaçlanmıştır.³⁷

Bu divanın belli başlı yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (TY, nr. 32/2, 358, 819, 2842, 2844/1, 5540), Süleymaniye (Hamidiye, nr. 1121) ve Topkapı Sarayı Müzesi (Hazine, nr. 967/2; Revan Köşkü, nr. 782/2) kütüphanelerinde bulunmaktadır.³⁸

³⁵ Kazan, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı Tenkitli Metin İnceleme*, s.12

³⁶ Aksoy, a.g.e., s.112

³⁷ Kazan, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı Tenkitli Metin İnceleme*, s.13

³⁸ Aksoyak, a.g.e., s.4

1.2.2. Şerh-u Medh'un-Nebî

Şerh-u Medh'un-Nebî adlı bu eser, Millî Kütüphane'de *nadir eserler* bölümünde İbn-i Sina yazma ve Üsküdarlı Sırrî adına "*Müellif müsveddesi*" olarak kayıtlı (Nr. Yz. A 3446) olmakta olup, 58 sayfalık ³⁹eserin ilk üç sayfaya yakını mensur 260'ı mesnevi nazım ve 379'u kaside ve gazel şeklinde yazılmış olan 639 beyitten oluşur. Eser çoğunlukla nasihat içeren ifadelerden oluşmaktadır. Bu eserde bulunan kelimeler, halkın anlayacağı bir dille oluşturulmuştur. ⁴⁰ Eserde neredeyse bulunan tüm başlıklar, Hz. Muhammed'e salât ve selâmı tavsiyesi ile başlar.

Sırrî Efendi, bir manzûm eserin yapısından kaynaklanarak mevcut dar imkâna rağmen, konu hakkında gerekli açıklamalarla birlikte, düşüncelerini de sunmaktadır. *Dibâce'nin (giriş)* bölümünün mensûr olan kısmında, uzun uzun evet ve hayır (lâ)'nın ifade ettiği anlamı tartışmış, kendince ideal bir iman anlayışının derecelendirmesi ve sınırlarını belirlemektedir. Sayfa kenarlarında "*minhu*" ibaresiyle bulunan açıklamalar yazarın tasavvufta olan ideolijisini anlatmakta olup, okuyuculara tasavvufta yeni kapılar açan düşüncelerini ortaya koymaktadır ⁴¹

1.2.3. Hikâye-i Garîb'ül- Âsâr

Agâh Sırrî Levent adlı bir şahsı bir nüshasının kendisinde olduğunu bizzat belirttiği, Türk Edebiyat Tarihinde Sırrî İbrahim Efendi'nin (Ö.H. 1111 =M. 1699) adına kayıtlı bulunan ve 475 beyitten oluşan *Hikâye-i Garîb'ül-Âsâr* isimli bir eserin var olduğundan bahsedilmiştir. Yani diyebiliriz ki, Sırrî Efendi'nin Hikâye-i Garîb'ül-Âsâr adlı eseri, Agâh Sırrî Levent tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır. Bu eser, İbrahim Sırrî'nin 475 beyitten oluşan bir eseridir. ⁴²Ayrıca, İsmail Hakkı Aksoyak, bu eserin üç nüshasının bulunduğunu tespit ederek, eser hakkında bilgi vermiştir. ⁴³

³⁹Özyılmaz, a.g.e., s.15

⁴⁰ Kazan, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı Tenkitli Metin İnceleme*, s.13

⁴¹Aksoyak, a.g.e.,4

⁴² Kazan, , *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan'ı Tenkitli Metin İnceleme* s.14.

⁴³Aksoyak, a.g.e., s.5.

Bu nüshalardan ilki Agâh Sırrî Levend'in eserleri arasında bulunmakta olup, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde **211 (Asl. 423)** numara ile kayıtlıdır. *Varak 2a*'da *Vezir Osman Paşa'nın Devlet-i Aliyye'ye gönderdiği fermanı (kaime)* yer almaktadır. *Varak 2b-3a*'da “*Sâniyen vezîr-i a'zâm Ahmed Paşa hazretlerinin Devlet-i Aliyye'ye gelen kaimelerinin sûretidür*” başlığıyla bir başka ferman bulunmaktadır. Fermanların her ikisi de rika hatla yazılmıştır. *Varak 13b-15b*'de “*Hikayet-i Garibe-i Nazm-kerde-i Tuti-i kand-güftâr-ı Sırrî Rahimallahu Te'ala Rahmeten Vasiaten*” başlığıyla talik hatla yazılmış manzum hikâyeye yer almaktadır. Bölümün ferağ kaydında “*Temmet fi 27 Muharrem 1147 Süleymân (29 Haziran 1734)*” ibaresi okunmaktadır. *Varak 16'a-20b*'de Serasker Ahmed Paşa'nın Tahmasb'la yazışmaları bulunmaktadır. Bu bölümün sonunda “*Şehr-i Receb'ül-ferd 1156 (Ağustos/Eylül 1743)*” yer alır. Bu mensur bölüm nesih hatla yazılmıştır. Eserin ikinci nüshası ise Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'nde (**nr.1347**)bu numara kaydıyla bulunmaktadır. 3. Nüsha ise 06 *Mil Yz FB 533/1* kayıtlı olup bir mecmua içindedir. Hikâyede Derviş Halil'in başından geçen olaylar konu edilmiş, onun çeşitli sınavlardan geçerek doğru yolu bulması anlatılmıştır.⁴⁴

1.3.Târîh-i Sultân Mustafâ-i Sâni Adlı Eser ve Mevcut Nüshaları

Çalışma konumuz kapsamına giren Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi'nin Târîh-i Sultân Mustafâ-i Sâni adlı eseri ihtivası itibariyle II. Mustafa'nın 1695 yılında Şubat ayında tahta cülûsundan başlayıp bu dönemdeki siyasî ve askerî gelişmeleri ele almış ve eser II. Mustafa'ya takdim edilmiştir. Babinger'e göre bu eser, Hanîfzâde'nin (H. K., Nu. 14540) “*Târîh-i Vakâ-i Sultân Mustafâ Hân-ı Sâni Der Edirne*” adıyla bahsettiği tarihî bir eserdir.⁴⁵ “*Tarih Der Beyân-ı İcmâl-i Ahvâl-i Nâdir Şâh*” adlı bir başka tarihî eser, Nadir Şah'la olagelen savaşları anlatır. Bunun yazmalarından birisi Sırrî adına kayıtlıdır. Burada söz edilen Sırrî, III. Mustafa zamanında yaşayan ve mahkeme kâtipliği görevinde bulunan *Tekirdağlı Sırrî* (öl. 1142/1729)'dir.

⁴⁴Aksoyak, a.g.e., s..5

⁴⁵ Franz Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, . (Çev. Çoşkun Üçok), KB Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2000, s.310

Babinger'e göre, Nadir Şah'la yapılan savaflara katılan Sırrî, burada yaşadıklarını, gördüklerini kaleme almıştır.⁴⁶ İbrahim Sırrî'nin adı geçen eseri de bu Sırrî'ye atfedilmiştir. Oysa iki şahıs farklı olduğu gibi eserlerinde hem yaşadıkları dönemler hem de eserlerde anlatılan dönemler de birbirinden farklılık göstermektedir.

1.3.1. Târîh-i Sultân Mustafâ-i Sâni Adlı Eserin Mevcut Nüshaları

Üsküdarlı İbrahim Sırrî Efendi'nin Târîh-i Sultân Mustafâ-i Sâni adlı eserinin iki nüshasının varlığından daha önce bahsetmiştik. Bu nüshaları İstanbul Reşit Efendi Millet Genel Kütüphanesi Arşivi'nden 992/11 kayıtlı 324 sayfalık A ve aynı arşivden 1138 No'lu 62 sayfalık A4 boyutundan müretteb olan B nüshasını temin etmiş bulunmaktayız. 324 sayfalık birinci nüsha (A Nüshası) içerisinde birden fazla bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler içerisinde bizim ele aldığımız kısım ilgili dönem tarihi itibarıyla 298. sayfadan başlayıp sayfa sonuna kadar devam etmiştir

1.Eser Adı: Târîh-i Sultân Mustafa –i Sanî

Bulunduğu Yer: İstanbul Reşit Efendi Millet Genel Kütüphanesi Arşivi

Arşiv Numarası: (06 Mil. MFA320) / No:992/11

Müellifi: Merhûm İbrahim Sırrî Efendi el-Üsküdârî (öl. 1111/1699)

Müstensih: Müderris Mehmed Sadullah

İstinsah Tarihi: 10 Muharrem H.1178 (M.1765)

Dili: Türkçe

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Yaprak: 298a-322a

Notlar: Toplamda 4 eserden oluşan bir kitapta yer almaktadır. Bu nüsha A4 boyutunda olan kitabın (298-322) *2 arası sayfalarda yer almaktadır.

⁴⁶Kaynaklarda bahsi geçen geçen ve karıştırıldığı düşünölen diğer Sırrî'ye ait eserin künyesi şöyledir: Fütüh-nâme, *Tekirdağlı Sırrî* (ö. 1142/1729) (*Târîh der-Beyân-ı İcmâl-i Ahvâl-i Nâdir Şâh*) Süleymaniye Ktb. Lala İsmail, No.735/3 (06 Mil. MFA(A)107) Detaylı bilgi için ayrıca bkz: Babinger, a.g.e., s.311

Eserin bu nüshasında II. Mustafa'nın saltanatı döneminde teşrifata müteallik törenlerin yanında dönemin siyasî, askerî ve iktisadî olayları arka arkaya anlatılırken bölümler ve olaylar arası ayırım hususunda farklı bir ibare kullanılmamıştır. Metin içerisinde kullanılan *Beyit*, *Nesir*, *Rubaî*, *Kıt'a* gibi kısımlar nadir kısımlar hariç belirtilmemiştir. Şiirsel bir anlatımla içeriğinin te'sis edildiği görülmektedir.

Nüshanın sonunda *hatime* olarak adlandırılan bir kısım mevcut olup çoğunlukla övgü ve Sırrî Efendi'nin son yıllarının vermiş olduğu o duygu yüklü geçim sıkıntılarında kaynaklanan bazı ifadeler mevcuttur. Sadece *Hâtime* başlıklı bu bölümde cümleler arası ayrımlar kırmızı bir ‘;’ sembolü ile gösterilmiştir.

2. Eser Adı: Târîh-i Sultân Mustafa –i Sanî

Bulunduğu Yer: İstanbul Reşit Efendi Millet Genel Kütüphanesi Arşivi

Arşiv Numarası: (06 Mil. MFA321) /No: 1138

Müstensih: -----

İstinsah Tarihi: H.1178/M.1765

Dili: Türkçe

Yazı Türü: Harekeli nesih

Yaprak: 62 sayfa

Notlar: (1138 Nolu Kitap kesim ve A4 boyut). Tek eserden oluşan bu kitap (62) sayfalık bir nüsha olarak bulunmaktadır.

Bu nüshada kullanılan şiirler Beyit, Nesir, Rubaî, Kıt'a gibi kırmızı olarak yazılarak belirtilmiştir. Cümleler ve vasıflar arası çoğu zaman hatta nerdeyse nüshanın tümünde kırmızı bir ‘;’ sembolü ile işaretlenmiştir. İlk nüshaya nazaran bazı yerlerde farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, aynı olay her iki nüshada anlatılmış olsa da farklı sıralarla sunulmuştur. Metnin devamında tekrar iki nüshada konu bütünlüğü olduğu görülmektedir. Kimi zaman ise sadece sıfatların sırasında yer değişikliğine rastlanılmakta ve bazen de ifade farklılıkları bulunmaktadır.

Bu nüshada da son sayfalarda beyitlerle cümle arasındaki ayrımlar cümleler için kaybolmuştur ve hâtime denilen kısım bu nüshada mevcut değildir. Bu nüshada bazı yerlerde yazıların üzeri çizilmiştir ve kimi zaman sayfanın kenarında düzeltmeler mevcuttur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. II. MUSTAFA DÖNEMİ GENEL DURUMU

II. Mustafa, 8 Zilkade 1074 (2 Haziran 1664) tarihinde Edirne’de dünyaya geldi. Babası IV. Mehmed, annesi Gülnûş Emetullah Sultan’dır. Doğumu dolayısıyla yedi gün yedi gece şenlik yapıldı.⁴⁷Beş yaşına girince ilk dersi Vanî Mehmed Efendi’den aldı ve bunun tavsiyesiyle Seyyid Feyzullah Efendi’nin talebesi oldu. Babasının 1083 (1672) yılında çıktığı Birinci Lehistan seferinde onun yanında Babadağı’na kadar gitti. 1099’da (1687) babasının hal’i esnasında onun tarafından tahta aday gösterildiyse de devlet erkânı padişahlığa II. Süleyman’ı lââyık gördü. Şehzade Mustafa, babası ve kardeşi Ahmed’le beraber Topkapı Sarayı’nın Şimşirlik Dairesi’ne kapatıldı, daha sonra da Edirne’ye sevk edildi. Bu sırada serbest bir hayat sürdü. 1102’de (1691) II. Süleyman’ın ölümüyle tahta geçmesi tekrar gündeme geldiyse de Sadrazam Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa II. Ahmed’i tercih etti. Sultan Ahmed’in ölümünün ardından Sadrazam Sürmeli Ali Paşa, tahta aday olarak onun oğlu İbrâhim’i gösterdi.⁴⁸Ancak II. Mustafa, Hazinebaşısı Nezir Ağa gibi bazı kimselerin desteğini alıp hanedanın en büyüğü sıfatıyla Edirne Sarayı’nda Orta kapı önüne taht kurdurarak Vezîr-i âzâmve Şeyhü’l-islâmı beklemeden padişahlığını ilân etti (21 Cemâziyelâhir 1106 / 6 Şubat 1695). O sırada otuz bir yaşında idi. Birkaç gün sonra Eskicami’de kılıç kuşanma merasimi yapıldı.

Devlet yönetiminde birtakım değişikliklere başvurarak, Dîvân-ı Hümâyûn’un haftada dört gün çalışmasını emretti. Ayrıca ataları gibi bizzat ordunun başında sefere çıkma isteğini bildirdi. Bu arada şehzadelikte talebesi olduğu ve bir süre önce Erzurum’dan davet ettiği Seyyid Feyzullah Efendi’yi şeyhü’l-islâm yaptı. Sadrazam Sürmeli Ali Paşa’yı askeri seferden alıkoyma töhmeti ve Feyzullah Efendi’nin telkiniyle görevden alıp yerine sadâret kethüdâsı Elmas Mehmed Paşa’yı getirdi (1 Mayıs 1695). Ayrıca bazı yüksek devlet mevkilerinde değişiklikler yaptı.⁴⁹

⁴⁷Abdurrahman Abdi Paşa Vekayinamesi, neşr. Fahri Çetin Derin, İstanbul,1993, s.139-

⁴⁸Dimitri Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, çev. Özdemir Çobanoğlu, *Kültür Bakanlığı Yayınları*, 3 Cilt, Ankara, s.242-243.

⁴⁹Abdülkadir Özcan, Mustafa II. *DİA*, C, 31, 2006, s.275

II. Mustafa dönemi, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin çok uluslu savaşlar yaptığı ve üçüncü Avusturya seferine kadar süren ve Karlofça Antlaşması'yla Osmanlı'nın ilk kez toprak kaybettiği dönemdir.

Edirne'de tahta geçişinden beş ay sonra Birinci Avusturya Seferi'ne (1695) çıkan Padişah II. Mustafa, bu seferde Lippa ve Lugoş'u fethetti. Bu dönem Rus Çarlığı'nın başında bulunan I. Petro, Kutsal İttifak'a katılarak Osmanlı'ya savaş ilan etti.⁵⁰ Akdeniz'e inmek isteyen Rusların Azak Kalesi'ni kuşatmaları, Kırım hanedanından Kaplan Giray ile Kefe Beylerbeyi Mustafa Paşa tarafından püskürtüldü. 1696 yılında II. Mustafa yeniden Avusturya'ya sefer düzenledi. Ancak Saksonya Kralı Friedrich Auguste, Tımişvar'ı kuşatınca ikinci Avusturya seferi buraya yöneltildi. Kuşatmayı kaldıran Avusturyalılar, Belgrad yakınlarında Olaş'ta yenildiler. Aynı yıl Venedikliler Dalmaçya kıyısındaki Ülgün'ü (Dulcigno) kuşattılar. Ancak kuşatmadan bir sonuç alamadılar. Avusturya'nın barış teklifini reddeden II. Mustafa 1697 yılında üçüncü kez Avusturya'ya sefer düzenledi.⁵¹ Tımişvar yönüne gidilen seferde Osmanlı ordusu uzun ve yorucu bir seyir izlemek zorunda kaldı. Birçok bataklık, ormanlık alan ve nehir ordunun ilerleyişini zorlaştırdı. Zenta'ya⁵² gelen ordu Tisa suyu üzerinden karşıya geçerken Prens Eugen henüz karşıya geçmemiş kuvvetlere saldırdı. Şiddetli çarpışmalar sonucunda Vezîriâzam Elmas Mehmed Paşa ve ordunun önemli komutanları şehit düştü.⁵³

Ordunun yaklaşık sekizde biri yok edildi. Bu saldırıda hazine sandıkları, binlerce at, öküz ve sadâret mührü Avusturyalıların eline geçti.⁵⁴ II. Mustafa Tımişvar'a çekildi. Zenta savaşından sonra Bosna'ya giren Prens Eugen, Saraybosna şehrine kadar ilerledi. Sonrasında Bosna beylerbeyliğine getirilen Daltaban Mustafa Paşa bazı kaleleri geri alarak, Venediklileri ülkelerine dönmeye mecbur bırakmıştır.

⁵⁰ Cengiz Fedakâr, “ 1787-1792 Osmanlı Avusturya, Rus Savaşları'nda Bender Kalesi” Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500-1800) Bildiriler, Çamlıca Basım Yayın / 178, 2015, s.771

⁵¹Uğur Kurtaran, XVIII. Yüzyıl Osmanlı Avusturya İlişkileri. **Tarih Okulu Dergisi**, 7(17), 2014, 397

⁵²Selim Hilmi Özkan, Türk Tarihinin Kırılma Noktası: Zenta Faciası. **Electronic TurkishStudies**, 4(3). 2009, 1790.

⁵³Murat Yıldız, Vakfiyelerine Göre Veziriazam Amcazade Hüseyin Paşa Evkafı, **Vakıflar Dergisi** Haziran 2011- Sayı 35, 83

⁵⁴ Ömer Faruk Akün, “◀İ Mustafa Efendi”. **DİA**. 2, 1989, 416-417.

1697'deki önemli kazanım ise *Kaptan-ı deryâ Mezemorta Hüseyin Paşa*'nın Andros adası civarında Venedikliler'e karşı kazandığı zaferler olmuştur.⁵⁵

Zenta Yenilgisi'nin II. Mustafa üzerinde büyük bir etkisi oldu. Yıpratıcı savaşlar Osmanlı'nın aleyhine dönüyordu. Lehistan, Venedik ve Rusya cephelerindeki sürekli savaşlar Osmanlı'yı yıpratıyordu.

Uzun savaşların ardından 26 Ocak 1699 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ile Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'na ait devletler *Avusturya, Venedik ve Lehistan* arasında *Karlofça Antlaşması* imzalandı.⁵⁶ Bu antlaşma Osmanlı'da '*Gerileme Dönemi'nin Başlangıcı*' sayılmaktadır. Antlaşma sonucunda Osmanlı Devleti Tımişvar hariç bütün Macaristan'ı kaybetti. Mora yarımadası Venedikliler'e, Ukrayna ile Podolya Lehistan'a bırakıldı. Bunun akabinde 1700 yılında Rusya ile yapılan *İstanbul Antlaşması*'yla, *Azak Kalesi* Ruslara verildi.⁵⁷

II. Mustafa döneminde uluslararası güçlerle yapılan savaşlar beraberinde Osmanlı'nın hem ekonomik ve sosyal yapısına zarar verirken, bir yandan da iç karışıklıkları beraberinde getirmiştir. Seferler dolayısıyla vergiler arttırılmıştır. Kapıkulu ve Tımarlı sipahileri düzeni bozulmuştur. Anadolu ve Balkanlarda eşkıyalık hareketleri baş göstermişti.

Ayrıca uzak eyaletlerde de isyanlar çıkmıştır. "*Şehrizor* taraflarında *Bebe Hüseyin* ve Suriye'nin *Halep ve Şam* kesimlerinde *Hüseyin el-Abbas* isyanı çıktı. Ayrıca *Basra ve Kumra*'da *Arap kabileleri birleşerek isyanlar*" çıkarmışlardır.⁵⁸ Bu isyanlar bastırılrsa da Osmanlı devlet yönetimi yıpranmıştır.

⁵⁵Mehmet Taş, 18.Yüzyılda Osmanlı Donanmasında Kullanılan Yelken Bezi Türleri ve Miktarları, **SocialSciencesStudiesJournal** 4(19), 2018, 2308

⁵⁶Meryem Kaçan Erdoğan, 1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnâmesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 4(1).2003, s.69

⁵⁷Selim Hilmi Özkan, XVII. Yüzyılın Sonları ile XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Rus İlişkileri ve Karadeniz'in Güvenliği Meselesi. **Karadeniz Araştırmaları**,14(14), 2007, s.50

⁵⁸ Uğur Kurtaran, **Sultan II. Mustafa (1695-1703)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2017, s.183-191.

Karlofça Antlaşması'nın ardından beş yıllık dönemde askerî, malî tedbirlere başvurulmuş⁵⁹; antlaşmanın getirdiği bu barış dönemi bünyesinde halkın refah seviyesinin artırılması amaçlanmıştır. Barış dönemine rağmen savaşlardaki başarısızlık ve kaybedilen topraklar dolayısıyla genel bir memnuniyetsizliğin padişahın doğrudan doğruya kendisini hedef alacak derecelere ulaştığı anlaşılmaktadır. II. Mustafa'ya karşı hem asker hem halk ve ulemâ arasında ciddi bir hoşnutsuzluk ortaya çıkmıştır. Kısa süren II. Mustafa döneminin ilk yarısı sefer ve savaş faaliyetleriyle, son yarısı nisbeten barış ve sükûn içinde geçmiştir. 1697 Zenta yenilgisi⁶⁰ sonrası padişahın Edirne'ye çekilmesi ve burada avla meşgul olması, uzun süreden beri devlet merkezinin Edirne'ye kayması, iktisadî bunalımın da etkisiyle esnafın ve İstanbul halkının birçoğunun idareden memnun olmayanlar zümresine katılmasına yol açtığı gibi Kapıkulu Ocağı mensuplarını da oldukça etkilemişti.⁶¹

Kantemir'e göre "Onun köşeye çekilmesi, vaktini Edirne'de geçirmesi, yeniçerilerde ve halkta tıpkı babası gibi davranmaya başladığı dedikodularına yol açıyordu. Sultan Mustafa ilk beş yılında kendini tamamıyla devlet işlerine vermişti, şimdi ise babasının yanlış hareketlerini taklit ediyordu. Ayrıca savaşlar sırasında tek başarısı sadece düşmanın imparatorluk sınırları içine girmesini önlemek olmuştu.

*Bu durum onun da babası gibi tahttan indirilmesine yol açabilirdi.*⁶² Zaten böyle bir ortamda tepkiler Edirne Vak 'ası denilen olayların patlamasına yol açmakta gecikmemiştir.

⁵⁹II. Mustafa savaş giderleri için önemli malî tedbirler almıştır. Bunların başında varlıklı kimselerin mallarını müsâdere, gelecek yıllara ait vergileri peşin olarak tahsil etme ile tütün ve kahve vergilerine yapılan zamlar gelir. "Bid 'at-ı kahve" adıyla yeni bir vergi çıkarılırken cizyenin de Eşrefî adıyla bastırılan altınla ödenmesi kararlaştırıldı. Ayarı düzgün olan İstanbul altınının tüccarlar tarafından toplanıp Mısır'a götürülmesiyle Osmanlı tarihinde ilk defa üzeri tuğralı altın para bastırıldı. Bu sırada eski kuruş ve zolota tedavülden kaldırılarak tuğralı yeni kuruş ve zolota çıkarıldı. Halkın üzerinden olağanüstü vergiler kaldırıldı; Sürekli savaş alanı olan yerler halkı bir yıl cizye vergisinden muaf tutuldu. Taşra idarecilerine gönderilen tenbihnâmelerle halktan vergi talebinde bulunulmaması istendi. Bu dönemde öteden beri hükümetin önemli meselelerinden olan aşiretlerin iskânı işiyle de meşgul olundu. Mamalu Türkmenleri Bozok yöresine, diğer bazı aşiretler İç İl ve Kıbrıs'a yerleştirildi. Râmi Mehmed Paşa'nın sadrazamlığı döneminde Selânik ve Bursa atölyelerinde kumaş dokunması emredilerek Avrupa'dan kumaş ithali yasaklandı. Detaylı bilgi için bkz, Özcan, **II. Mustafa**, s.275.

⁶⁰ Uğur, Yunus. "Rifa'at Ali Abou-El-Haj: Osmanlı Devlet ve Siyasî Yapısına Farklı Bir Bakış." Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 2 (2003), s.585-600.

⁶¹ Abdülkadir Özcan, Edirne Vakası, **TDVA**, 1994, C.10, s.445-446.

⁶²Kantemir, a.g.e., s.297.

Viyana bozgunundan sonra Osmanlıların içine düştüğü siyasî, iktisadî ve sosyal bunalımın da tesiriyle meydana gelen bu olayın görünür sebebinin, devrin padişahı II. Mustafa üzerinde büyük nüfuzu olan Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin devlet işlerine müdahalesi teşkil eder. Özellikle terfi bekleyen devlet görevlilerinin, yüksek dereceli kadroların şeyhülislâmın adamları tarafından tutulması yüzünden bir türlü yükselmemeleri, Feyzullah Efendi'ye karşı bir muhalefet grubunun oluşmasına yol açmıştı.

Bu muhalif grubun başında, uzun süredir ikinci vezirlikte bekleyen, fakat sadrazam olamayan Moralı Damad Hasan Paşa ile Söhraplı Ahmed Paşa, Firarî Hasan Paşa ve yeniçeri ağası Çalık Ahmed Ağa bulunuyordu.⁶³

Amcazâde Hüseyin Paşa, Daltaban Mustafa Paşa ve Râmi Mehmed Paşa, Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin telkinleriyle sadrazam olmuşlardı. Bunlardan Karlofça Antlaşması'nın mimarı olan Amcazâde Hüseyin Paşa, Padişaha karşı ilk hareketin mimarıydı. 1702 yılında Şehzade Ahmed'i (III. Ahmed) tahta çıkarmaya yönelik olarak Vezîriâzam Amcazâde Hüseyin Paşa'nın akrabası olan mîrâhûr-ı evvel Kiblelizâde Ali Bey başroldeydi. Fakat bu hareket başarıya ulaşmadığı gibi Ali Bey de öldürüldü. Bu olay Amcazâde Hüseyin Paşa'nın hastalanmasına ve şeyhülislâmın tahakkümüne daha fazla dayanamayıp görevinden istifa etmesine sebep oldu.⁶⁴ Daltaban Mustafa Paşa makamında kalabilmek için ona boyun eğmiş, ancak Feyzullah Efendi Kırım'da gelişen olaylar bahanesiyle onun idamında etkili olmuştu. Daha kurnaz olan Râmi Mehmed Paşa ise şeyhülislâmı azlettirmenin yollarını aramıştır. Vezîriâzam Râmi Mehmed Paşa ve Moralı Damad Hasan Paşa'nın hazırladıkları plan gereği önce cebecibaşı Boşnak İbrâhim Ağa'nın tahrikiyle harekete geçen Gürcistan'a gönderilmek istenen 200 kadar cebeci, gecikmiş ulûfelerini isteyerek direnişi başlattılar (17 Temmuz 1703).⁶⁵

⁶³ Selim Karahasanoğlu, Yanlış Zamanda Yanlış Adam "Feyzullah Efendi Sabra Marsayev, Feyzullah Efendi: An Ottoman Şeyhülislam, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C.3,s.5, ss.843-847.

⁶⁴Özcan, **Edirne Vakası**, s.445.

⁶⁵Kurtalan, a.g.e.,s.55.

Kısa süre içinde yeniçerilerin, seyyidlerin ve medrese talebelerinin de katılımıyla büyük bir isyana dönüşen bu direniş, daha sonra tüccar ve esnafın iştirakı, Ağa kapısı'ndaki mahpusların salıverilmesiyle bütün İstanbul'a yayıldı. İsyanın büyümesinde, İstanbul Kaymakamı Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın tecrübesizliği, bacanağı İstanbul kadısı Seyyid Mahmud Efendi ile dargın olması yüzünden zamanında gerekli tedbirleri alamamasının da büyük rolü oldu.⁶⁶

İstanbul'a hâkim olan âsiler, Yüksek dereceli devlet görevlerine yeni tayinler yapıp *sadrızamlığa Söhraplı Ahmed Paşa'yı*, *şeyhülislâmlığa İmam Mehmed Efendi'yi* getirerek, isteklerini ulemâdan oluşan bir heyetle Edirne'ye bildirmek istediler, ancak bu heyet Feyzullah Efendi'nin emriyle Havsa'da tutuklanarak Eğridere'ye gönderildi. Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin bu yazıyı padişaha ulaştırmamasını fırsat bilen Râmi Mehmed Paşa onu azlettirdi. Durumdan habersiz olan âsiler, Edirne'ye doğru yürüyüp saltanat değişikliği yapmak istediler.⁶⁷

Bu arada isyanı bastırmak isteyen Sekbanbaşı Murtaza Ağa öldürülürken Feyzullah Efendi ve oğullarının, hatta bazı devlet adamlarının İstanbul'daki evleri yağmalandı. Bostancıbaşı Mehmed Ağa'nın direnmekten vazgeçerek âsilere katılması ayaklanmanın saraya da sıçramasına yol açtı.⁶⁸Başlangıçta gelişen olaylardan haberi olmayan, sonradan İstanbul bostancıbaşısının gizlice gönderdiği raporla durumu öğrenen II. Mustafa, İstanbul'dan gelen heyetin tutuklanmasına çok kızdı. Bu yüzden vezîriâzamı azarlayınca Râmi Mehmed Paşa padişaha, şeyhülislâmın emrinden çıkmamasını tavsiye ettiğini hatırlattı.⁶⁹ II. Mustafa, bir yandan azlettiği Feyzullah Efendi ve oğullarını Varna üzerinden Erzurum'a göndermeye çalışırken bir yandan da İstanbul'daki muhalifleriyle uzlaşma yollarını aramaya başladı.⁷⁰ Fakat isyan kontrol edilemez bir hale gelmiş, hatta Râmi Mehmed Paşa bile zor duruma düşmüştü. Gönderdikleri heyetin yakalanması, isyancıların yeni hedefini saltanat makamına yöneltti.

⁶⁶İsmail Haki Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, IV/1, s. 15-45

⁶⁷ Kurtalan, a.g.e., s.54.

⁶⁸ Özcan, a.g.m., s.446.

⁶⁹ Tahir Sevinç, II. Mustafa'nın İktidar Mücadelesi ve 1703 Edirne İsyanı'yla Tahttan İndirilmesi, **OMAD**, C.4, S.9, 2017, ss.25-42.

⁷⁰Karahasanoğlu, a.g.m., s.847.

Zira II. Mustafa'nın mâzul şeyhülislâma gönül alıcı bir hatt-ı hümayun göndermesi bu azlin görünüşte olduğu kanaatini veriyordu.⁷¹Yeniçeri, cebeci, topçu, bostancı ve çeşitli esnaf gruplarından oluşan 60.000 kişi civarındaki âsi kuvvetler, Dorucan Ahmed'in öncülüğünde Edirne'ye doğru harekete geçti. II. Mustafa ise Edirne'de bir yandan savunma tedbirleri alırken bir yandan da yeni hükümet teşkiliyle meşguldü. İstanbul'dan yola çıkanlar Silivri'ye gelince II. Mustafa'nın küçük kardeşi Ahmed'i tahta geçirmeye karar verdiler.

Bunun üzerine II. Mustafa Edirne'deki birlikleri Çakırcı Hasan Paşa kumandasında Çorlu'ya sevketti. Ancak Hasan Paşa İstanbul kuvvetleriyle çarpışmadan geri çekildi. Serasker olarak tayin edilen Sadrazam Râmi Mehmed Paşa ise Havsa civarında İstanbul kuvvetlerine karşı siperler hazırlamakla meşguldü. Daha sonra askere cesaret vermek düşüncesiyle II. Mustafa'yı da buraya getirtti.⁷² Böylece Osmanlı ordusu İstanbul ve Edirne kuvvetleri diye ikiye ayrılmış oldu. Fakat kısa süre içinde Edirne kuvvetlerinin İstanbul'dan gelenlerle birleşmesi üzerine bu ikilik ortadan kalktı, II. Mustafa da tahtı, kardeşi III. Ahmed'e bırakmak zorunda kaldı.⁷³

Bunun üzerine başta Sadrazam Râmi Mehmed Paşa olmak üzere öteki hükümet erkânı kaçarak her biri bir yere gizlendi. Bu arada kaçmaya çalışan Feyzullah Efendi Pravadi'de yakalanarak yarı çıplak bir halde Edirne'ye getirilip büyük hakaret ve işkencelere uğradıktan sonra katledildi⁷⁴. Oğlu Fethullah Efendi de İstanbul'da öldürüldü. Öteki evlâtları ve akrabaları ise bir süre Yedikule Zindanı'na konuldu, daha sonra da Kıbrıs'a sürüldü.⁷⁵

Bu olaydan sonra Edirne'de tahta çıkan III. Ahmed İstanbul'a dönmüş ve bundan böyle hiçbir Osmanlı padişahı İstanbul'u uzun süre terk edip Edirne'de oturmamıştır.

⁷¹Özcan, *Edirne Vakası*, s.445.

⁷² Kurtalan, a.g.e., s.54.

⁷³ Uzunçarşılı, a.g.e.s.40.

⁷⁴ Karahasanoğlu, a.g.m.,s.847.

⁷⁵ Mehmet Serhan Tayşi, Feyzullah Efendi, Seyyid, **DİA**, 1995, C.12, ss.527-528.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METİN ÇEVİRİSİ VE NÜSHA KIYASI⁷⁶

(Varak 298a)

Târîh-i vakâyî' der ahd-i cennetmekân-ı Firdevs âşiyân Sultân Mustafa *Surrâ*
Efendi

Ol çend senâ ile hemîşe me'nûs

Sâlâr-ı dili étme zaferden me'yûs

Étdükde olur ceş-i havâssuñ mensûr

Sultân-ı senâ taht-ı dil-ü câna cülûs

Cülûs-ı erîke-i hayât iden âferîde-i kân-ı nev'i benî ▼dem'den
sellem⁷⁷menâbir-i tevkîrdenâm-ı cihândârîsin.

Ol kes esmâ-'yı gûş-u i'tibâretdürür ki Hatîb-i zebân Dâvûd-u el hânîhamd-ü
senâ-yı cihân-âferîn ile dîbâce-bend-i hutbe-i âlem gîri ola.

Rubâ'î;

Yâ Rab nefsî deh ki senâperdâzem/

/Vîn nağme be-âheng-i sezâ perdâzem

/ Dîbâce-i ilm-i hîş der derpîşem, neh

/ Kez hamd-i to nakş-i âşinâ -perdâzem.

Nesir

Ve nerdibân-ı bâlâ mahfil-i imtiyâza ol ehadurûcêder ki dü dest-i kerâmet-⁷⁸

⁷⁶ Nüsha karşılaştırmasında Reşit Efendi (Millet Ktb.), 992/11 (06 Mil. MFA 320) numaralı nüsha esas alınmıştır.

⁷⁷ Nüshaların her ikisinde de sayfa bazında aynı ifadeler yer almakla birlikte nüshaların bazı yerlerinde kelimelerin yazılışında farklılıklar bulunmaktadır; mesela B Nüshasında “sellem” yerine “müsellem” yazılmıştır.

(Varak 298b)

peyvest-i sâlât-u selâm Seyyidü'l-enâm destgîr-i vücûd-I ikbâl-pezîri ola.

Rubâ'î;

Şâhâ kerem to kulzüm mevvâc est

/Dervîşîyi to Sikenderî bîtâc est⁷⁹

/ Mensûb be-âlem nüzûl-ü to buved

/ ▼ râmgehî ki nâm û mi'râc-est.

Nesir

Ve çârbâliş-nîşîn-i mesned-i yegâneğî ol ferd olur ki zebân-ı sıdk-ı sitâyîşkâr-ı çâr yâr ve âlve âshâb-ı habîb-i kirdikâr⁸⁰ ola ki her biri râhber-i şehristân-ı fevz-ü felâh ve delîl-i cadde-i necâh olmuşlardır.⁸¹ Eshâb-ı ke'nnücûmû bi'eyyihim iktey tümehtedeytüm.⁸²

Beyit;

Olmasa bir dilde hubb-u çâr-ı yâr-ı bâ-safâ

/Olmaz ol şâyeste-i eltâf-ı pâkîMustafâ

Nesir

Ve kârgüzînân-ı şehristân-ı mukâl olan⁸³ eshâb-ı kâldenzergerân-ı dâniş-rıhte-i kâlib-ı⁸⁴ nümâyiş êtdükleri sebîke-i sîm ü zer nazm u nesir-i dâr'ül-ayâr⁸⁵, i'mâl ve darbhâne-i kemâlde nâm-ı şehriyar-ı cihândâr ile pezîrûfte-i tamgâ-yı nekâbet ve rağbet-yafta-yı sikke-i nezâfet olunca, râyic-i bâzâr-ı i'tibâr ve surre-i çarsû-yı iştihâr olur.

⁷⁸ B Nüshasında bu kısım başında -ve edatı olmadan “Nerdibân-ı bâlâ mahfil-i imtiyâza ol ehâdurücêder ki dü dest-i kerâmet” yazılmıştır.

⁷⁹ B nüshasında bu kısım “Dervîşî to Sikenderî na habeş” şeklinde yazılmıştır

⁸⁰ B Nüshasında bu kısım “çâr yâr âshâb-ı habîb-i kirdikâr” olarak yazılmıştır.

⁸¹ B Nüshasında bu kısım “delîl-i cevva-ı necâh olmuşlardır” olarak yazılmıştır

⁸² B nüshasında bu kısım “Eshâb-î ke'nnücûmûbi'eyyihimiktey tümehtedeytüm” şeklinde yazılmıştır.

⁸³ B nüshasında bu kısım “mikâl olan” ifadesiyle yazılmıştır.

⁸⁴ B nüshasında “kâlib-ı” yerine “kâlb-ı” şeklinde yazılmıştır.

⁸⁵ B nüshasında bu kısım “dâr'ül- ağyar” olarak geçer.

Kıt'a;

Olmaya sakın nakd-i kemalünmagşûş

/ Ey râh-ı beyâna eyleyen azm-i sülûk

/ Ol nakd olur mülk-ü hünerde râyic

/ Nâm-ı şeh-i ⁸⁶âlemle olursa meskûk.

Sevdâger-i bendergâh-ı imkân olan şeh-i Cemâzî'el-âhirüñ pâyi taht-ı şehristân zuhura biñ yüz altıncı seferi avdetinde dîbâ-yısefid-i nehâr ve kemhâ-yı⁸⁷ meşkin târî Şâm'dan yirmi üç zirâ'-i mikrâz mürûr-u melevâniylein kıtâ' buldukda ribât-ı inbisâtıda olan teng-i emti'a-yı sürûr îbâz ve bârhâne-i neşâtıda kibâr-ı akmişe-i hubûrumâye-i imtiyâz êtdükde hazîne-i irâde-i kadîrden dahi hâce-i takdîr bu zemîn üzerinde⁸⁸ besât-gûster-i inbisât-ı tâm-ı has ve âmm ve atıyye-bahş-ı ferâh-ı ale'd-devâm olup

Beyit;

Bâz gülbâng-ı murâd ez âlem-i bâlâ zedend /

Kur'a-yı âsûdegî ber tahte-i gabrâ zedend. zîver-i

(Varak 298b)

Cevâhir-i silk-i Osmânî⁸⁹ ve yektâ-güher-i târik-i tâc-ı hâkânî, ser-satr-ı nüsha-yı kerâmet, unvân-ı berâat-ı mekremet, cevher-i şemşîr-i mua'delet⁹⁰, rüstem-i meydân-ı şecâ'at, kâmi'-i bih-i⁹¹ dırâht-ı zilâlet⁹², İskender-i âyîne-i hikmet, neş'e-i rahîk-i⁹³ sehâvet, şeref-i şems-i sa'âdet

Beyit;

Râfi'-i reâyât-ı nusret-i nâşir-i ahkâm-ı dîn

⁸⁶ B nüshasında bu kısım “Nâm-ı şeh-i” yazılmıştır.

⁸⁷ B nüshasında bu kısım “ kemhâ-yı” ifadesi yazılmıştır.

⁸⁸ B nüshasında bu kısım “üzerinde” olarak geçer.

⁸⁹ B nüshasında bu kısım “sülk-ü Osmânî” olarak yazılmıştır.

⁹⁰ B nüshasında bu kısım “ şimşir-i muadelet” olarak geçer.

⁹¹ B nüshasında bu kısım “ kami'-i benc” olarak yazılmıştır.

⁹² B nüshasında bu kısım “dırâht-ı dalâlet” şeklinde yazılmıştır.

⁹³ B nüshasında bu kısım “ nişa-i rahîk-i” olarak kullanılmıştır.

/ Kâmi'-i bîh-i zelâlet⁹⁴, hâmî-i dîn-i mübîn.

Nesir

Râ'yet-efrâz-ı arsa-i⁹⁵cihândârî, lutf-u mahz-ı hazret-i bârî, Sultânü'l-â'zâm ve hâkânü'l-mu'azzam, zillullâhiale'l-halâyık, hâmî'ül-ibâd-ı fi'l-megâribve'l-meşârik, azdü'd-devle, cünâhü'l-mille, es-Sultân ibnü's-sultân es-SultânGâzî Mustafa Han ibnü's-sultânül Gâzî Muhammed Han –eyyedemülkühû ve ebedüsaltanatühû-hazretleriniñ taht-ı gerdün-i pâye-i sultânî ve evreng-i vâlâ-rütbe-i cihân-bânîye cülûs-ı hümâyûnu sa'âdet me'nûslarıvukû' bulup cihânîyânın zebân-ı tûtî-i neşâtları "Allâhümme bârikbi'l-izzî ve'n-nasr" kelâmiylegûyâ ve andelîb-i gülşen-i inbisâtları "Allâhümme feric kulübü nâbi'hâze'l-asr" ile zemzeme pirâ oldu. Sâlikân-ı tarîka-i devlet olan erkân-ı saltanat ve hükkâm-ı hudûd-ı memleket ol mürşid-i âsîtan-ı saltanattan şeref-yâb-ı b'atolmağlanâil-i ecr-i cezîl-i dünyâ ve âhîret oldular. Zamân-ı⁹⁶irfân-pesendlerinde me'ârif⁹⁷-mendânın gavvâs-ı endîşe-i belâgat-pîşeleriteh-i deryâ-yı tabîatlerinden berâverde édübpay-ı serîr-i Cevdet masîreîsâretedikleri lelâlî-i tevârîhma'na-yı⁹⁸ destgâharişte-i tûl-i emel-i tengdestân kûtâhdur. Ez-cümle nazîm-ü nizâm-ı lehçe nüñhâme-i erjeng pesendiyle sûretnigâr olan târîh-i bedî'-i musavvir-safha-yı tevkî'dir Târîh oldu Sultân Mustafa adliyle dehre pâdişâh. Ve sâbit seyyâre-meşreb pâyi taht-ı hürşîd kevkebe ihdâetdiği târîh-i agrebâvize-i bâm-ı âsumân-ı irfân olduğu müsebbet-i levh-i beyândır. Târîh Müjdeler âfaka sultân Mustafâ kıldı cülûs ve nahl-bend-i hadâyık-ı fûnûn-u fennî-i fesâhet-nümûnun kalem-i terâvet meşhûnundan bâr-âver olan meyve-yi âbdâr-ı târîh rutb-kon-ı⁹⁹dehân-ı teşne-lebân-ı irfândır. Etdi Sultân Mustafâ ikbâl-ı pâkiyle cülûs. Hakîr-i dil-mürdenin dahi nefis-i Mesîh-ilhâm ile cilveger-i sâha-yıhayât olan târîh pîrânesi ittikâ-yı asâ-yı nûr-u nigâh-ı rağbet-i Hüdâvendi ile îstâde-i pâ-mâl-i niçe bir dergâh-ı zinde kibdir¹⁰⁰. Cân-ı vücûd-ı saltanat-ı sultân-ı âdil Mustafâ. Mukaddeme-i cülûs-ı hikmet me'nûslarında tabîb-i nusret ve zafer tertîb terkîb etdikleri nüsha-yı fütûhun evvel eczâsı feth-i cezîre-i Sakızdır ki¹⁰¹ nîrû-yı bâzû-yı takdir benân-ı mû-

⁹⁴ B nüshasında bu kısım “benc-i dalâlet” olarak yazılmıştır.

⁹⁵ B nüshasında bu kısım “Reâyet-i ifrâz-ı arz-ı “ifadesiyle belirtilmiştir.

⁹⁶ B nüshasında “zamân-ı” yerine zemân” yazılmıştır.

⁹⁷ B nüshasında “me'ârif” yerine “ma'arif” yazılmıştır.

⁹⁸ B nüshasında bu kısım “lelâbi –i tevarih-i muamma” olarak yazılmıştır.

⁹⁹ B nüshasında bu kısım “müretteb kün” olarak yazılmıştır.

¹⁰⁰ B Nüshasında “zinde kibdir yerine “zindegidir” yazılmıştır.

¹⁰¹ B nüshasında bu kısım “ müsafirdir ki” olarak yazılmıştır.

şikâf-ı tedbirleriyle el bir idüb hâbîde-i dehân-ı gürâzdendân-ı küffâre ölmedin
câzibe-i kemend-i mü mikdâr himmetle ağızlarından sakızı kıl ile çeküb (dehânların
engüşt-gez-i hayret eylediler) döndükden tuğyân eden seyl-i tîre nihâd ki donanma-yı
küffar-ı zelâlet mu'tâd'dan kinâyedüresnâ-yı mukâbele der hîn-i mukâtelede
sefinelerinin kimini leged-küb-u top ile gark ve nicesin âteş-i kânûn-u kahr ile hark
idüb cünûd-ı küffârı bî-tâbmüstağrak-ı girdâb-ı ıztırâb olup hengâm-ı şeb-i târ da
bâdbân-ı firârı küşâde (ve kendülerin bâde verüb)

(Varak 299a)

Sefinelerin bâr-ı endûhla meşhûn ve hâl-i âmâlları dîğergûn oldu çünkü
mirâde-i aleyh-i Rabbânî ve meşîyyet-i seniyye-i semedâni ile seyf ve kalem-i
cihânbanî yed-i mü'eyyid (ve) bâzû-yumüşeyyidlerine müsellemler kılındıkda şimşîr-i
adlî niyâm-ı tesvifden keşide ve kalem-i te'hîri tığ-ı himmetle tıraşide kılıb riyâz-ı
hüld-nümûn-ü devleti hâşâk-ı fitneden tathîr ve esâmî-i hayır-hâhân-ı¹⁰² saltanatı
harita-i ikbâle tahrîr idüb merâsim-i cihân bânîde kemâ yenbeğî ihtimâm ve levâzım-
ı şehinşâhîde say-ı tâm-ı mâlâ kelâm idüb ricâl-i devlet-i intihâb ve ashâbını mevkî'i
i'mâlde¹⁰³ kâmyâb buyurdular

Beyit

Hîç nâyed rakam ez tığ ü bürîden zî kalem

/ amel-i tığ¹⁰⁴ dîğerkâr-ı kalem hem dîğerkâr est liküllî amel-i ricâl

/ Çinî kumeta'istikârâgehi

/ ez în nakd-i âlem mebâdâtehî

/ahvâl-i âlem vukuf yâfte-i zihn-i dürrânları ve keyfiyet-i cihân ma'lûm-u
tab'ı pâkları olub âteş-i zebâne-keş-i bîdâd küşte-i şemşîr-i adl ü dâd olub riyâz-ı
devlet icrâ-yı cûybâr-ı şeri'atgarrâ ile şâdâb ve hadîka-i saltanat nesîm-i âtufetleriyle
terâvet iktisâb olub perîşân eczâ-yı¹⁰⁵ nüsha-yı umûr-u nizâm merbût şîrâze-i intizâm
oldu ammâ umûr-u seferiyede birkaç seneden berü gazâyâ me'mûr olan vükelâ-yı

¹⁰² B nüshasında bu kısım yoktur.

¹⁰³ B nüshasında "i'mâlde" yerine "amalda" olarak yazılmıştır.

¹⁰⁴ B nüshasında bu kısım "amel-i tığ" olarak geçer.

¹⁰⁵ B nüshasında bu kısım yoktur.

pîşînenin (imhâl ve ihmâlinden) ve âlemin ihtilâlinden mir'at-ı zamîr-i şehriyârî müte'essir-i jeng-i elem ve mukadder-i gubâr-ı gam olub hemvârekânûn-u hamiyetleri fûrûzân ve dîg-i gayret-i hüsrevâneleri galayândan bir ân sükûn bulmayub âkıbet zülâl-i bâ sevâbları ile bu vechüzre âbpâşî-i âteş-i ıztırâb oldular ki bizzât cenâb-ı celâletme'abları terk-i râhat-ı hezer ve ihtiyâr-ı külf-i sefer ile azimeti vech-i hüsn ve veşâvirhum¹⁰⁶ fi'l-emr hükmüyle ameli mütehasıs görüb taraf-ı bahîru'ş-şerefden sadr-ı â'zâm Ali Paşa'ya irsâl olunan hatt-ı şerîf-i saâdet elifin gövher-i¹⁰⁷ mazmûn-u münîfi keşide-i silk-i icmâl kılındı irâde-i aleyh-i ilâhî ve atıyye-i seniyye-i nâ-mütenâhî ile mesned-i saltanat ve növbet-i hükûmet bu abd-ı âcize inâyet buyrulub imdi lâzıme-yi mülûk-u sadâkat sülûk oldur ki vedi'at-ı mevlâ olan reâyâ ve berâyânın ahvâl-i perîşânlarına nizâm ve sugûr-u İslâmiye'ye istîlâ eden küffâr-ı liâm hazelehümullah ilâ yevm'il kıyâmın dest-i te'addîlerinden dâmân-ı memâlik-i İslâmiye'yirehâ ve âb-ı şemşîr-i¹⁰⁸ cihâd ile nâire-i fesâdlarınittifâ etmek âdâ-yı dîn belki farz-ı ayn olduğu mu'ayyendür birkaç senedir ki bu mühime nasab¹⁰⁹ ve ta'ayyün olunan serdârlardan ekserî amel-i hüsn ve ber kâr-ı¹¹⁰ müstahsine muvaffak olmadığı gâlibâtedbîr-i umûr-u seferiyye'de imhâl ve husûlü lâzım olan husûsda ihmâlleri mûcib-i harmân olmağın bizzât cenâb-ı hilâfet me'abımsall-i seyf-i gayret ve tahrîk-i rikâb-ı azîmet etmek tasmimi sâha-yı zamirimde cilveger olmuşdur binâen alâ hazâ ecdâd-ı üzâmımdan¹¹¹ merhum Sultân Süleyman Nûrallâh merkadde ilâ yevm'ülhaşr -i ve'lmîzan kırk altı sene zîver-i evreng-i sultânî der ayz-ı¹¹² ablak-ı¹¹³ fermânârâni olub zamân-ı selâmet nisâblarında vukû' bulan sefer-i zafer rehberin birine serdâr ta'ayyün etmeyüb bî nefse azimetlerinde nice fütuhât-ı

(Varak 299b)

Celîle'ye muvaffak oldukları kütüb-ü tevârîhde mestur muhakkakdur bu bâbda ashâb-ı rey-i zerrin¹¹⁴ olan vükelâ-yı devlet ve erkân-ı saltanat ile istişâre idüb

¹⁰⁶ B nüshasında bu kısım “vü şavirhum” olarak belirtilmiştir.

¹⁰⁷ B Büshasında bu kısım “gevher-i” olarak yazılmıştır.

¹⁰⁸ B nüshasında bu kısım “âb-ı şimşîr-i” olarak geçer.

¹⁰⁹ B nüshasında “mühime nasab” yerine “mühime-i neseb” yazılmıştır.

¹¹⁰ B nüshasında “ber kâr-ı” ifadesi “ ber gar-ı”olarak yazılmıştır.

¹¹¹ B nüshasında bu kısım “ ecdad-ı âzâmımdan” olarak ifade edilmiştir.

¹¹² B Nüshasında bu kısım yerine “arız-ı” ifadesi yazılmıştır.

¹¹³ B nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹¹⁴ B nüshasında “rey-i zerrin” yerine ”rey zürin” kullanılmıştır.

tercîh-i ehad cânibini huzûr-ı hümâyunuma i'lamidesizve's-selâm. ammâ bu bâbda Hüdâvend-i dâniş-pejuhrü'esâ-yı asâkir enbûhi imtahân ve istimzâc-ı vükelâ ve a'yân irâdesiyle sudûr bulan hatt-ı hümâyun-u hikmet meşhûnu hakkâ hazret-i risâlet-penâh sallallahu ileyhi ve âleyh hazretlerinin gazve-i Bedir'de vukû'bulan istimzâcınakarîn-i mutâbakat belki icrâ-yı sünnet-i seniyye-yi sultânerîke-i risâlet etmişlerdir ki hazret- hâce-i kâinât aliye efzal'üs-selat¹¹⁵ gazve-i Bedir'de olubdur¹¹⁶ evc-i istifâ vâkıf-ı esrâr-ı zamâir ve kâşif-i istitâr-ı serâir iken bile muhâcir Ensâr'ın ittihâdın¹¹⁷ ve cünûdun sepehsâlara inkıyâdın ma'lûm-u cümle etmek irâdesiyle hitâb-ı müstetâb-ı eşiru¹¹⁸ elâ eyyühennâs fermûdesine pey-i siper-i münhec muvâfakat oldu vezir Ali Paşa hatt-ı hümâyuna dide-güşâ-yıta'zîmolubmazzmûn-u münîfine ittilâ' hâsıl eyledikde cerîde-i hâtırasından merkûm olan âmâlehatt-ı butlan çekilmek ihtimâliyle devlet hâhlarından birkaç ashâb-ı câh-ı âgâhidüb nice kıl ü¹¹⁹ kâlbîme'alden sonra padişâh-ı İslâmın makarr-ı saltanatdeku'udlarında olan muhassenât ile azîmet-i hümâyunlarında olan mahzûrâtı akillerince vezn-i mîzân-ı hired idüb sencîde gevherin re'y-i zerrinlerin nihâde-i tabakca arz idüb manzûr-u çeşm-i fetânetleri oldukda hitâb-ı itâb-âmîz ile bu gevher-i nümâyîş olan sâhte-i pilever-i tedbîr kemin derc-i dehânından galtîde-i miyâne-i meşveret olmuşdur deyu isti'lâm buyruldukda emârât-ı hürûş-u lücce-i gazab olan emvâc-ı çîn-i cebîn-i peyâpeyden sefine-i vücudu lertzân ve hirâs ve ters ile heman çirkab-i iftirâyı kol kethüdâsı Mahmûd Ağa'nun dâmân-ı pâkın arîzân idüb kendi dahi âb-ı ibrîk-i zindegâniden dest-şû-yuhayât olmak mertebesine vardı Ağâ'yı muma ileyhadan ol an hal'-i câme-i câh olunub cebel-i Tekfûrgurbinde¹²⁰ vâkî' zi'asında¹²¹ köşe-güzîn-i inzivâ olmağa ruhsâtyâb olub revâne oldular ammâ bu değel-i mühre-i¹²² okun enbân-ı hiyelden ihâde-i hokka-i şû'bedebâzi¹²³ olduğu çeşm-i basîret-i şehriyâriye zâhir olmağın çendân bu nakş-ı bûl-aceb sîmi yâyi'ye vücûd vermeyüb setr-i murakka' indimâ İle def'i meclis-i inkıyâd¹²⁴ olundu esnâ-yı cülûs-ü hümâyun-u meymenet me'nûsda peyk-i nesîm-i hoş-haber cilveger-i şeş cihet ve mu'attar-kon-ı

¹¹⁵ B nüshasında bu kısım “efdal'üs salavat” olarak yazılmıştır.

¹¹⁶ B nüshasında bu kısım “ol Bedir” şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁷ B nüshasında “ittihâdın” yerine “ilhadın” ifadesi yazılmıştır.

¹¹⁸ B nüshasında bu kısım “müstetâb-ı müşir” şeklinde belirtilmiştir.

¹¹⁹ B nüshasında bu kısım “kıyl-ü” olarak geçer.

¹²⁰ B nüshasında bu kısım “garbinde” olarak yazılmıştır.

¹²¹ B nüshasında bu kısım “sani'asında” olarak yazılmıştır.

¹²² B nüshasında bu kısım “dağal mühri” olarak ifade edilmiştir.

¹²³ B nüshasında bu kısım “hakk-i şaibede bazı” olarak geçmiştir.

¹²⁴ B Nüshasında “inkiyad” yerine “inkıad” ifadesi yazılmıştır.

demâğ-ı ¹²⁵ kâinât oldukda bir seher Sultân-ı çârbaleş-i ismetin¹²⁶ dahi meşâmm-ı iştiyâkları istişmâm-ı bûy-ı gül-i inbisâtıyla ferah-yâb olub müjde-resân-ı cülûs-ü hümâyun birbirin müsâbika ile rû-nümûn oldu bu peyâm-ı neşâtencâm¹²⁷ cümleyi bîârâm eyledikde

Beyit

Ez în nevîd-i mübârek ki nâgehân amed

beşâreti be-dil ve müjde be-cân amed.

Nesir

mûcebince gevher-i gencîne-i ismetden tehyi-i hediye-i behiyye ile tehniyet-nâme-i cülûs-u hümâyun-u ferah merhûn tahrîrine işâret sudur bulub ol arûs-u dilârâya'nîtehniyet-nâme-i şîrî nedâ

(Varak 300a)

lecce-i iştiyâkdan berâvûrde cevâhir-i ta'bîrât ile mahalli ve kârgâh-ı ârzûda mensûh¹²⁸ olan pûşîş-i dîbâ-yı zerbâflamutallâve ta'alluk-u nazar-ı namahremden müberrâmîhr'il-es-Sultân-ı kâmyâb huzurlarına ihdâ buyruldu evkât-ı mes'ûddan bir vakt-i se'd-i karinde vusul bulub çeşm-gûşâ-yı müşâhede-i cemâl-i hûra-firîbleri oldukda leâlî-pâş-ı katarât-ı iştiyâk olub

Rübaî

▼ hıyla bana olmadı kâr-ı uşşâk

/ bir lecce-i pür-şûra dönübdür âfâk

/ Bî lenger-i vuslat nice versün temkin

/ Keş-i dile telâtum-u bahr-i firâk

Nazım

¹²⁵ B nüshasında “demâğ-ı” yerine “dimağ-ı” olarak yazılmıştır.

¹²⁶ B nüshasında bu kısım “azimin” olarak belirtilmiştir.

¹²⁷ B nüshasında “encâm” yerine “incam” yazılmıştır.

¹²⁸ B nüshasında “mensûh” yerine “mensuc” tabiri yazılmıştır.

Revân olan gözümde hasretinle âb-ı hasretdür

Düçşmim bâğ-ı firkatda iki dolâb-ı hasretdür

/ Edebmânî' olur şekvâya harf-i iştiyâkımdan

/ Derûn-u nâmım ammâ ser beser elkâb-ı hasretdür

/ Bu sûziş ölmez illâ âb-ı rûiyle olur ittifâ

/ Kıyas olmaz bu âteş gayri sûz-ı tâb-ı hasretdür

Nesir

Telatum-u ummân-ı firâk ve tezâhüm-ü emvâc-ı iştiyâk sefîne-i ârâm-ı şehriyârî-i bârâm ve felek sabr ve şekîblerin ber hemzede-i ıztırâb-ı tâm idüb seyyid'ül-muhadderâtik lîl-etü'l

muhassenât tâcü'lmesturât vâlidesultân dâmetismetühâ hazretlerinin huzûr-ı hümâyûnuna da'vetiçün lâzıme-i umuri teşmîr sâid-i himmet olunub mevkî'i dîvân-ı sultânî ve tuğra-nüvîs-i menşur-ı hakanî fahrü'lvüzerâ Muhammed Paşa ve hâl-i cemâl-i devlet ağa-yı darü's-sa'adet İshâk Ağa ve seyyâreseyr-i âsumân -ı câh ve mukarrebân-ı dergâh-ı rütbe-dâr-ı harem-i hümâyûn ve ağayân-ı devlet-i makrûndan¹²⁹ me'mûr olanlarıyla râh-neverd-i mâh-ı Cemazi'el-âhire şehir-i Receb'resîde olmağa iki menzil yer bâkî iken medîne-i Edirne'den cânib-i İstanbul'a inân-rîz-i azm¹³⁰ olub altıncı gün mürurunda âyîne-i derûn-u şehir-i istanbul'dasûret-nümâ olduklarında vedîat¹³¹ olan derc der belâgat ki da'vet-nâme-i şehriyâriden ibâretdür huzûr-u genc-i ismete vusul buldukda ittîlâ-yâfte- mezmûn-u ferah meşhûn olduklarında zîver-i sadr-ı i'tibar buyurub hizmet-i seniyye'ye me'mûr olanlar be-merâtibi himkarîn-i iltifât-ı aleyhi¹³² ile ser-bülend-i âfâk kıldılar ol rûz-u firûzun bâmdâdı

Beyit

Her nâle ki bernahl-i güle konu sefâdan

¹²⁹ B nüshasında bu kısım "mukarrevinden" olarak geçmektedir.

¹³⁰ B nüshasında "azm" yerine "azim" yazılmıştır.

¹³¹ B nüshasında "vedîat" yerine "veriat" tabiri yazılmıştır.

¹³² B nüshasında bu kısım "iltifat-ı aliye" olarak belirtilmiştir.

/ Her nağme kiteb dîl-i makâm eyledi bülbül

/ Kavli üzre ol hümâyı evc-i iffet dârü'l karâr-ı atıkden Gülşen-Sarây-ı cedîde'ye nakl ve hareket için per-güşâ-yı ikbâl olub zerendûde gerdüneler ile rehğüzâr-ı sarây-ı cedide âb-ı revân gibi keşîde kılındılar

Beyit

Kefeşra çinisbet be-ebr-i bahâr

/ Ki in dür-fişânest ü katre-bâr

Mısdâkı üzre kef-i inâyetlerinden ol rehğüzernümüne-i sîm ü zer oldu bu âvânda perverde-i âgûş-ı kâbele-i fazl-ı efzâl¹³³ zîver-i mesnedgâh-ı kemâl ebedzâde¹³⁴ Abdullâh Efendi hazretleri taraf-ı aleyhe-i şehriyarîden beşâret-isadâret-i Anadolu ile mübeşşir kılınub medîne-i Edirne'ye gâşiye-pirâ-yı azîmet oldular şehri-i Kostantaniyetü'lilliyeye ki Firdevs-i mekân-ı merhume vâlidesultântabet serâhânın binâ-kerde-i dest-i hüsne ve eser-i seniyyeleri olan câmî-i cedîd-i refî' ülkebanın zîver-i minber-i mu'allâsı olub andelib- kudsielhân-ı gülistân-ı Kur'ân olan Ebû Hıfz-ı

(Varak 300b)

Zamân Üsküdarî Sâlih Efendi'nin nağamât-ı dilpezîr-i niyâz-ı aks-endâz-ı sami'i¹³⁵ kabulleri olub derhâl mahsûs âdemler irsâl olunub huzûr-u hümâyûnada'vet ile istis'âd buyrulub şeref-i vüsûlde imâmet-i salavât-ı cehriyye'yeihtisâs ile mihrâb-ı iktidâyaçırâğ-ı hâs buyruldu iki hafta mürurunda ihrâz-ı rütbe-i refî'a ile nâil-i derecât-ı müni'a olub¹³⁶ Medine-i münevvere pâyesiyle meslek-i Mevleviyete münselik buyrulub pîrâhen-kered-i hadika-yı ârzûsu olan mürğ-ü ¹³⁷merâmaşiyân-sâz-ı bâlâ-şâh-ı dıraht-ı ¹³⁸kâm oldu andelîb-i tâze-nevâ-yı kalem böyle zezeme-keş-i çemenzâr-ı rakam olur ki memâlik-i Rum ilinde Yenişehir nâm sevâd-ı dilâramda birkaç gün ârâm için karâr-dâde olan bülbül-ü nevâ-saray-ı bâğ-ı

¹³³ B nüshasında bu kısım "efdal" olarak yazılmıştır.

¹³⁴ B nüshasında "ebedzâde" yerine "behzade" olarak yazılmıştır.

¹³⁵ B nüshasında bu kısım " sami'a-i" olarak geçmektedir.

¹³⁶ B nüshasında bu kısım " meni'a olub" şeklinde yazılmıştır.

¹³⁷ B nüshasında bu kısım "mür-i" olarak yazılmıştır.

¹³⁸ B nüshasında "dıraht-ı" yerine "deraht-ı" yazılmıştır.

nağam¹³⁹ mahsûd-u andelîbân-ı Irak Acem Küçük Mü'ezzîn Çelebi'nin nevbet-i nevrûz cülûs-u hümâyûn kulağına çalınub bu terennüm-i rûh-âşinasa me'e-i pencgâh havâsına sıhhat ile ilkâ olunduğu âvândan âgâh bir berid-i sabâ-reftâr peyâm-ı şehriyârî ile kâmkâridübrâst-rumenhec-i müsâre'ât¹⁴⁰ olarak şehr-i Rebiü'l-evvel'in aşîrânında küçük ve büzürge bu salık olan sedde¹⁴¹ evc-i makâmı leb-i ubudiyetle iltisâm idüb hâlâ ricâl-i devlet-i aliyye ile demsazvifâk ve dâire-i nüdemaya iltihâk ile ¹⁴² ser-bülend-i âfâkdır

Beyit

Güller çimende zîb-i ¹⁴³nev-âyîne başladı

/ Bûlbül yine hikâyet-i dîrîne başladı

/ Kalem-i zerrîn-kâr-ı levh-i hüner böyle cedvel-keş-i safha-yı haber olur ki dâver-i haremsarây-ı devlet-sarây-ı dilâra-yı cedîde'de beş gün dahi ikâmet-sâz-ı tedârük olundukda şehr-i Receb'in dokuzuncu yevm-i hamîde-i gerdûne-i gerdünkevn-i sevâbit-nümûn olan zerrîn top arabalar sâhâ-yı sarâya âmâde kılınub âhâlî-i harem-i muhterem ile gencîne-i ismet zîver-i gurfe-i gerdûne-i hareket oldukda hâce-i bendergâh-ı sâmân olan şehr-i İstanbul'un kâl'â-yı i'tibârı pes-mânde-i dükkânçe-i kesâd ve gillet-i¹⁴⁴ sermâye-i tereffühden nâşâd olub mürvârîd-i de'avât-ı avdeti îsâr-ı dergâh-ı mucîbidüb köşe-güzîn-i sabr ve şekîb oldu ve'l-hâsıl dâver-i harem-sarây-ı devlet-i sîmîn-kâr arabalarla bûstân-ı fezaya cedâvîl-i gülistân gibi revâne olunub rûz-u azîmetin dördüncü günü menzil kiraştirande¹⁴⁵ vâkî' sarây-ı cennet-âsâda ferah-engîz-i âsâyış olundu ol rûz-u fîrûzda

Beyit

Zî bûyi yâr dila müjde-i novîn âmed¹⁴⁶

/ Be-dest-i bâd-ı sabâ bûyi anberîn âmed

¹³⁹ B nüshasında bu kısım “bağ-ı naim” olarak yazılmıştır.

¹⁴⁰ B nüshasında “müsâre'ât” yerine “müsara'at” ifadesi yazılmıştır.

¹⁴¹ B nüshasında bu kısım “südde-i “ şeklinde geçmektedir.

¹⁴² B nüshasında bu kısım “altı kile” olarak yazılmıştır.

¹⁴³ B nüshasında “çimende zîb-i” yerine “cem'inde zenb-i “ olarak yazılmıştır.

¹⁴⁴ B nüshasında “gillet-i” yerine “kıllat-i” yazılmıştır.

¹⁴⁵ B nüshasında bu kısım “karşısında” olarak yazılmıştır.

¹⁴⁶ B nüshasında bu kısım “nevin amed” olarak geçmektedir.

/ Kavli üzre taraf-ı bâhirü'l şeref-i Hüdâvendî'den güzîde-i pîrûzesilk-i nüdemâ mesâhib-i şehriyârî Ali Ağa menzil-i mezbûre vürûd ile meşk-zâr-ı meserret idüb müjde-i feth-i cezîre-i Sakız zımnında serdâr-ı hifze-yi¹⁴⁷ genc-i iffetdestûr-u âlîmenzelettevkî'î Muhammed Paşa hazretlerinin meşamm-ı ikbâllarınanber-pâre-i müjde-i sâmi ve tebşîr-i pâye-i vâlâ-yı kâimmakâmı ile ta'tîridüb dâmân-ı neşâta gevher-i inbisât ile mâlâmâl oldu menzil-i mezbûrdan dahi tulûğ-u âfitâb ile tahrîk-i rikâb olunub nesakk-ı ma'hûdüzre dördüncü menzilde İskender-i zi'esinâm¹⁴⁸ mahal verâsına karî bolundukda dâmân-ı nesîm-i seher semen-feşân

(Varak 301a)

haber-i meşkin eserle meşâm-ı âlemi mu'attar idüb şehriyâr-ı hüsrev-i ihtişâm bu peyâm-ı dil-güşâdan güsiste-licâmârâm olub ol hâlde istikbâllerine müntehâ olan vüzerâ-yı uzâm¹⁴⁹ ve vükelâ-yı kirâm ve ulemâ-yüzü'l- ihtirâm semend-i müsâra'at ile şitâban iken şehriyâr-i İskender cinâb-i tahrik-i¹⁵⁰ rikâb-i şitâb¹⁵¹ ile müsâbaka idüb zebân-ı iştiyâkdan bu neşîde-yi sabâya hitâbederek istikbâllerine bad-ı sarsar¹⁵² gibi vez'ân oldular

Kıt'a

Çeşm-i heves-i muntazırân olmadı hıyre¹⁵³

/ Kehl-i tûrab-ı dîde-i a'yân geliyor mu

sermâye-i cândır bize teşrîf-i kudumu¹⁵⁴

ey bâd-ı sabâvâledesultân geliyor mu

deyu çep ve râstnegerân iken nâgâh İskender zi'esi¹⁵⁵ verâsında cünûd-u encüm-şûmâr seyyâre katâr ile gerdûneler nümûdâr oldu bu taraftan dahi âfitâb-ı matla'-i saltanatın pertev-i tulûğ-u¹⁵⁶ ziyâ-bahş-ı dîde-i a'yân oldukda halvet-i

¹⁴⁷ B nüshasında bu kısım "huftê" olarak yazılmıştır.

¹⁴⁸ B nüshasında bu kısım "seniası" olarak belirtilmiştir.

¹⁴⁹ B nüshasında "vüzerâ-yıuzâm"; "vüzerayî izam" olarak yazılmıştır.

¹⁵⁰ B nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵¹ B nüshasında bu kısım "rikab-ı senab" olarak yazılmıştır.

¹⁵² B nüshasında "bad-ı sarsar"; "bad-ı seraser" olarak yazılmıştır.

¹⁵³ B nüshasında bu kısım "olmada hayra" şeklinde belirtilmiştir.

¹⁵⁴ B nüshasında bu kısım "kadimi" olarak yazılmıştır.

¹⁵⁵ B nüshasında bu kısım "senia-yı" olarak yazılmıştır.

¹⁵⁶ B nüshasında "tulûğ-u"; "tulu'i" olarak yazılmıştır.

hâssü'l- hâsfermân olunub pâdişâh-ı rûy-ı zemîn huldüllah¹⁵⁷ hilâfetehi ilâyevmü'd-
dîn ferzâne pâye-i nat'ı zemîn olub piyâde vâlîde-i mükerrerlerine ruh-sûde
oldukları esnâda ittisâl-i rûh ve cisim ve cisim-i rûh keyfiyeti nümâyân ve (nev
neşîde-i şevk-engîz ile agûş-güşâ-yı muvâssalat-ı (cân-ı cihân) oldular)

Kıt'a

Hamdulillah ki bu dem cân-ı cihânım geldi

/ Şükrillah yine ol genc-i nihânım geldi

/ Şimdi buldu çemenistan-ı ümîdim revnak

/ Bâğ-ı ikbâlîma ol serv-i revânım geldi

/ Hasreti cânıma kâr etmiş idi hayli zamân

/ Hamdulillah ki yine cismime cânım geldi

Nesir

Ol mahalde pâşîde olan serîşk-ı şâdumânî bir mertebeye vardı ki ol reh
güzârın çemenzârı terâvet-bahşi bârândan müstağnî oldular

Beyit

Tafah'assürürü eyleye¹⁵⁸ hattâinnehü

/ Minazemmakad sıraniibkânî¹⁵⁹

/ Şehinşâh-ı nîkû-sifât el cennet-ü ¹⁶⁰taht-ı ekdâm-ı ¹⁶¹ümmehât misdâkı üzre
pişgâh-ı gerdünelerinde birkaç adım yürüyüb yine rızâ-yı vâlidelerineri'âyeten rahş-ı
cihân Peymalarına süvâr olub leşker-i şadumânî fevcâ fevc ile dâhil-i devlet-sarây-ı
sultânî oldular

Kıt'a

¹⁵⁷ B nüshasında bu kısım "Halide-i" olarak yazılmıştır.

¹⁵⁸ B nüshasında bu kısım "aliye" olarak yazılmıştır.

¹⁵⁹ B nüshasında bu kısım "ebkânî" olarak belirtilmiştir.

¹⁶⁰ B nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁶¹ B nüshasında bu kısım "ikdam-ı" olarak yazılmıştır.

Hamdulillah geldi ol demler ki cümle ehl-i dil

/ Buldular kâl'â-yınâyâb-ı safâ-yı râygân

/ Oldu envâr-ı adâletle münevver şeş cihât

/ Buldu âsâr-ı sa'âdetlesafâkevn ü mekân.

Nesir

Rûz-u vusûl-ü sa'âdet mevsûlun ferdâsı mevkî'-i dîvân-ı vezîr-i âlîşân Muhammed Paşa hazretlerinin berât-ı câh-ikbâlları kalem-i debîr-i âtifet-i ¹⁶² hüsrevânî ile unvân-yâfte-i kâimakâmı ve nâil-i rütbe-i sâmî olduklarında vezîr-i â'zâm kethüdâsı Muhammed Efendi'nin nahl-i ikbâlları müsta'idd-i feyz-i inâyet olmak ile nişânde-i ravza-yı vezâret olub mansab-ı ¹⁶³ tevki' ile sersebz-i hadîka-i Hürrem oldular zihîşehriyâr-ı adâlet-iştihâr ki ihtimâm-ı nigezbânî-i hırâsetleri ve iltizâm-ı şehne-i muhafızlarından keşt-zâr-ı ¹⁶⁴ re'âyâ ve hadâik ve besâtîn berâya dest-i üzr-i ta'addîdensâlim ve rehâ-yâb-ı pençe-i saht-girây-ı mezâlim¹⁶⁵ olub kimisine çûbe-i huşk-ı giyâh-ı biyâbânî hilâl-i dendân-ı bî-pervâi ve rîhte-i evrâk-ı hazân-dîde-yipâmâl-ı esb-i nârevâyı etmeye adîmü'liktidârdır ve kenâze-güzâran-ı hadâik-i berâyânümâyîş-i işmâr-i dîde-güşâ-yııştahâ olsa garibân-ı nigâhîçâkçâk-ı pençe-i hâr-ı dîvâr¹⁶⁶

(Varak 301b)

Vedâmân-ı ikbâli giriftâr-ı hârzâr-ı edbâr olur ve mahsûl-ü besâtîn-i berapâyadendan-feşar-ı hırs (ve az) olanlara dest-i ihtirâz kilidin mücâzât ile menhec-kon-i âsitân-ı âz olur

Beyit

¹⁶² B nüshasında bu kısım "atufet-i" olarak yazılmıştır.

¹⁶³ B nüshasında bu kısım "mansıb-ı" olarak yazılmıştır.

¹⁶⁴ B nüshasında "keşt-zâr-ı" yerine "geşt-zar" yazılmıştır.

¹⁶⁵ B nüshasında bu kısım "mazalim" olarak yazılmıştır.

¹⁶⁶ B nüshasında bu kısım "har civar" olarak geçmiştir.

Hoşâzamâne-i emneş ki der fezâyüzr

/ Zenend kakhaha kebkân be hâhiş-i Ukâb.

Nesir

Zihîvakt-i selâmet ki Ukâb-ı zulüm-nihâd-ı ta'addîper-güşâ-yı sa've-i acz-âşiyân oldukça Kebk-i sahrâ-yı heyhâtî kakhaha-zen-i istihzâ ve ta'ne-ger-i amel-i nâbercâ olur

Beyit

Yümn-ü hıfzı öyle kim ahdında her âhu-berre

/ Sîne-i şîrüzre meşk-i şîve-i reftâr eder.

Nesir

Mantûki üzre zihîahd-ı emniyyet-i pür meymenet ¹⁶⁷ki âhû-berre-i deştgâh-ı vahşete¹⁶⁸ sîne-i Şîr gehvâre-i râhat ve künâm-ı Bebrcâygâh-ı muvâneset oldu hakkâ tılsım-güşâ-yı genc-i kerem ki

Beyit

Eder bir türfetü'l-ayn içre mâlik genc-i Cemşîd'enigâh-ı ¹⁶⁹ iltifâtı her gedâyı bî-ser ü pâyı

(mezmûni üzere, zamanî sehâvet medârlerinde te'alluk Nazar-ı 'în ayetleri olan gidayân-ı kuçe gâhi sûâl-i sahip ikbal-i şiker hend-i âtifetle mureffehü'l ik baldır. ¹⁷⁰

Beyit

ihtisab-ı adaleti bir kez etse bâzar-ı gülüstane güzardâğılâlible olur erzânîro'yetikuler hane-i lâle 'uzar)¹⁷¹

Nesir

¹⁶⁷ B nüshasında "pür meymenet" yerine "ber meymenet" yazılmıştır.

¹⁶⁸ B nüshasında bu kısım " vahşine" olarak yazılmıştır.

¹⁶⁹ B nüshasında bu kısım " negah-ı" olarak geçmiştir.

¹⁷⁰ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

¹⁷¹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

Ve ihtisâb-ı vees'âr-ı tereffüh-ü âlem dâire-i narh-ı kâzı-i insâflarından
172dışarı vaz'-ı kadim etmeye adîmü'l-iktidâr olduğu ma'lûm-u bâzâr-ı iştihardır

Beyit

Olurdu her Gül bir ahger ve her Lâle bir şu'lesemûm-u haşmı ger bir dem
güzâr etse gülistâna.

Nesir

Neuzübillahetlâtüm-ü tünd-bâd-ı deryâ-yı gazablarından ki lenger-i güsel-i
sefine-i hayât ve mûcib-i helâk-ı keşti-i¹⁷³hesti-i kâinâtdır bundan akdem kâimakâm
sadr-ı fermân-rânî olub tığ-ı gadr ile hüccâc-ı sâni olan Ahmed Paşa'nın âgüşte-i hâk-ı
siyâh etdüğü hûn-u bî-günâhdan demîde olan çemen-i surh ruh sûde-i sitemi semend-
i mücâzât olmağla cerîde-i a'malisevâdd-ı pîçâpîç-i cerâim ile mâlâmâl olduğundan
mahall-i râdde-i kalem-i afv olmadığı ecelden¹⁷⁴ nokta-i galat-nihâd-ı vücûdu safha-
yı hestiden kezâlik nîstî ile hakk olunmak bâbında sudûr bulan fermân-ı celîlü'ş-şân
mûcebin cevücûd-ucâme-i hayât-ı müsteârdan ârî kılındı Fe kete'adabiru'lkavmi'l
lezinezalemu ve'l-hamdülillahi Rabbi'l-alemin ((--))¹⁷⁵ Şehr-i Şa'bân seccâde-gûster
sadr-ı âsumân olduğunun altıncı günü Sadrüddînzâde Sâdık Muhammed Efendi sadr-
ı fetvadan nüzûl ve âzim-i şehr-i İstanbul olub Fındıklı nâm mahalde vâkî'
hânelerinde âsâyîşe ruhsat yâb oldular rûz-u mezbûrda mihrâb-ı fetvaya sadr-ı Rum
Muhammed Efendi muktedâ-yıeyyâm oldu ve şehr-i merkûmun altıncı günü
mahallü'lkurûm¹⁷⁶ ârâyîş-i mesned-i ülûm Mîrzâ Mustafâ Efendi hazretleri zîver-i
sadr-ı Rum oldular şehr-i mezbûr pâye-i aşırına reşide oldukda mahfil-i nekâbeti
fürûzân eden Fenârizâde'nin şem'i fânûs-u câhibâd-ı azl ile münteffî olub ünvân-ı
şecere-i bustân siyâdet dîbâçe-i nüshâ-yı fazîlet revnak-ı seccâde ifâde Hâcezâde
Osman Efendi hazretleri âbyâr-i mansıb-ı nikâbet ile harem sâz-ı çemenzâr-ı siyâdet
oldular esnâ-yı cülûs-ü hümâyûnda bundan akdem pâdişâh-ı dâniş-pejûh ve dârü'ş-
şükûhun hizmet-i ta'lîmleriyle şerefyâb-ı

(Varak 302a)

¹⁷² B nüshasında "kâzı-i insâflarından" yerine "kadı-i insanlarından" yazılmıştır.

¹⁷³ B nüshasında bu kısım "geşti-i" olarak yazılmıştır.

¹⁷⁴ B nüshasında "ecelden" yerine "ecilden" ifadesi yazılmıştır

¹⁷⁵ B Nüshasında bu kısım yerine 2-3 sayfalık ayrı bir metin bulunmaktadır/ bir sayfa sonra konu aynen devam etmiştir.

¹⁷⁶ B nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

Olan keşşâf-ı mu'zelet-i ¹⁷⁷ hakâikmiftâh-ı kunûz-ü dakâikmecme'ibihâr-ı ¹⁷⁸ efzâlmenba'i uyûn-u kemâl (ârif-i minhâc-ı hidâye)¹⁷⁹ mülteki'¹⁸⁰ ülebhur-u fûnûn-u bî-nihâyezav'ı misbâh-ı ictihâdşârik-i meşârik-i sedâdkâzı-ı dârü'l hikem-i tahkiki mâm-ı mihrâb-ı beytü'lhakk-ı tevfiik nüshâ-yı kâmile beyânmeccmu'a-i ilm-i ve irfân müsteşâr-ı engüşt-i sa'adet serv-i ser-sebz-i gülistân-ı siyâdet kâimakâm-ı mesned-i Nu'mânî Ebû Hanîfe-i sânesseyit¹⁸¹ Feyzullâh Efendi zamân-ı Süleyman Han-ı sâinde rütbe-i fetvâyihrazidüb ihtilâli günâgün melevândan nâşîbî tehâşî Miskat-ı re'sleri olan merzûbûm-ü Rum şehr-i Erzurum'a ârzü-yusılâ-i rahim ile bî-bâk ve hem me'zûnen revâne ve ol şehr-i cennet-nişâna duhûllerinde köşe-güzîn-i istirâhat olmuşlar idi ▼van-ı cülûs-ü hümâyûnda rikâb-ı devlet-me'âblarına da'vet buyrulub ser bevâyan-ı şehriyâriden fahrü'l-a'yân Ebubekir Ağa hizmet-i teşriflerine ta'yîn buyruldukda sene-i mezbûre Ramazan-ı şerîfenin sekizinci günü mahmiye-i İstanbul'u şeref-kudûm-ü behcet luzumlerle şerefyâb idüb bir hafta kadar basât-güster-i ikâmet olub incizâb-ı iştiyâk-ı şehriyârî ile bî-ârâm oldukları hâlde cânib-i Edirne'ye râhet-bend-i azîmet oldular rûz-u duhûl-ü meymenet-şümûllerinde medîne-i Edirne'de olan eşrâf-ı mevâli ve âlfahâlî-i feyz istikbâlleriyle müstefiz¹⁸² olub karargâhlarına nüzûllarında taraf-ı şehriyâriden davet-i müstakile ile huzur-u hümâyûna teveccüh buyrulub hîn-i telakkîde mazhar-ı iltifât-ı şâhâne ve atıyye-i gâyat-ı mülûkâneleri olub ârâmghâhlarına ric'at ile âsâyîşe ruhsat-yâb oldular

Beyit

İnne me'al usri çü be-sereşkafast

/ Şâd ber-ânem ki kelâm-ı Hudast

((ammâ dest-i ressâm-ı tasavvûrunlevh-i tahmine (hâkpîzî etdüğü)¹⁸³ tasmîm-i hareket-i şehriyâr-ı sûret-pezîr-i safha-yı tasdik olacağı rûnümâ-yı dîde-i tahkik

¹⁷⁷ B nüshasında "mu'zelet-i" yerine " muadelat" olarak yazılmıştır.

¹⁷⁸ B nüshasında bu kısım "vakâyî' mecma'-i bahâr-i'" olarak yazılmıştır.

¹⁷⁹ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

¹⁸⁰ B nüshasında "mülteki' " yerine " mülteki" yazılmıştır.

¹⁸¹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

¹⁸² B nüshasında bu kısım "müstefid" olarak yazılmıştır.

¹⁸³ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

oldukda vezîr-i marü’z-zikr ol gazanfer-ı bîşezâr-ı dûgâ¹⁸⁴ hamle-i ¹⁸⁵ şutur-kîne ile künâm-ı ârâmlarından ahz-ı intikâm-ı küffar-ı seg-meşrebân için hareket ederlerse ihtimâldir ki garîbân-ı câme-i âmâlî giriftâr-ı pençe-i mu’âhezeleri olmakdan halî olmaya vehmî ile her dem dâm-ı hıyel-i rûbehâne ile def’i azm-i şehriyâriye bir bahâne arardı

Beyit

Aşk müstağnâst ez tedbîr-i akl-ı hîleger

/ Şîrekisâzedasâ-yı hûddom-i rûbâhra

Bu âvânda dârü’l-cihâd Belgrad’a taraf-ı ileyhe’den¹⁸⁶ firistâde olan yeniçeri serden geçdilerden bir cem’i anbûh medîne-i Edirne’den dört saatlik müemmirde vâkî’ tekyenâm mahalde ittikâ-yı dîvar ısrâr idüb şehd-i en’âm-ı cülûsiye talebiyle ictîmâ’ ve mecmâ’i tecavûze tecemmü’lerine ittîlâ’ hâsıl oldukda vezîr-i masbûkü’z-zikr zaybâkrûpûşukul lâbâne ile tahvîf ve nakd-ı hâlis-i azimeti tazyîkde bast-ı mukaddemât-ı ta’rîf idüb bu arada def’i müskirân-ı te’dîb ile be-seyr iken bu tâife-i zenbûr meşrebânın meşâm-ı iştihâları istişâm-ı buy-ı engebîn-i en’âm ile kuvâre-i inkıyâddan hurûc idüb ma’asker-i hümâyûnda intişâr bulursa

(Varak 302b)

Eliyazü billah te’âlâ âleme nîş-zen-i tasallut olub iş görölmeden kalurde yuş-zed-i sıgâr ve kibar idüb ve ba’zmuvâza’âmeştûre ile bîm-i gezend-i tâife-i mezbûrdan kendunbekledüb ve bunun emsâlietvâr-ı nâ-ber-câsı aks-endâz-ı sâmi’i Hûdâvendî olduğundan mâ ’adâtâife-i mezbûreye hazîne-i inâyetden i’tâ olunan nüfûz-ı müte’addideyi bürîde-i kazaz ¹⁸⁷ve teslimi teslîminden az olduğu ma’lûm-u nakkâd-ı tabiatları oldukda bi’l-iktizâ makâm-ı vekâletdendûr ve nazar-ı âtifetden mehcûr olunması ehemmi umûrdan add olunub mihr-i vezâret-i uzma ¹⁸⁸ ve nigîn-i vekâlet-i kübrâ dest-i tasarrufundan celb ve kendi mesned-i vezâret denses bolunub Kapuarasınâm mevki’de ârâma emr olundu (ve sabikâ kedhûdası olup menşûr-u

¹⁸⁴ B nüshasında “dûgâ” yerine “dega” olarak yazılmıştır.

¹⁸⁵ B nüshasında bu kısım “helme-i” olarak yazılmıştır.

¹⁸⁶ B nüshasında bu kısım ”aliyyeden”olarak yazılmıştır.

¹⁸⁷ B nüshasında bu kısım “garaz” olarak yazılmıştır.

¹⁸⁸ B nüshasında bu kısım ”vezaret-i azime” olarak yazılmıştır.

tevkî'i ile muvekka')¹⁸⁹ ve rütbe-i destûru ile müşebbî' olan Muhammed kethûda dahi muâheze olunub def'i vahşet ve medâr-ı musâhabat için mahall-i merkûme îsâl olundu çünkim nigîn-i cümlete'l mülkü Vezîr Alî Paşa'dan ahz olunub vüzerâ-yı azâmdan kümek (ve şâhü'l sadr-ı i'tibâri ve kümek)¹⁹⁰ -i zîver-nâme-i iftihârı ola deyu dîde-i intizâr-ı ¹⁹¹âlem nigerân-ı dest-i hâtem-atâ-yı şehriyâr-ı âlem iken huzûru vâlârütbet-i hümâyûna amed şud sezâ. Ulemâ-yı fazîlet-intimâdan-ı sadr-bîn-i âlimakâm ile şeyhü'l-islâm vevüzerâ-yı nîk-rey-i zü'l-ihtirâm da'vet buyrulub el-müsteşâr-ı mü'temen misdâkınca alâtarîkü'l istişâresuâl buyurub makâm-ı kârfermâyı sezâ ve müdebbir-i dânârehrev-i câdde-i şer'i mutahhar ve umûr-ı ibâdullahâ nizâm-âver kimi müşâhede-i mirât-ı hâtır edersiniz ki nigîn-i devlet âna vedîat oluna deyu isti'lâm buyruldukda bezirgân-ı cemâatın zebân-ı tavsifleri senâgüzâr-ı lügât ve ta'rîf olarak mahfil-i i'tizâra böyle misbâh-ı firûz-beyân oldular ki pâdişâh-ı adâlet-pîşe ve şehriyâr-ı hayır-endîşenin hemvâre beyt-i Hûda olan dil-i tâbnâkları (mehbit-i ¹⁹²nûr-ı hidâyet ve revzene-i maksûre-i derûn pâkları) pertevgîr-i âfitâb-ı kerâmetdir binâen alâ hazâkarîha-i hümâyûndan her kimi tevkîl-i hizmet-i imâmet ve muktedâ-yı ümmet ederlerse bize lâzım olan iktidâyâ ikâmetdir deyu bir mikdâr kuûd ile tahiyyâtdan sonra selâmlayub devâm-ı devletlerine duâ ile münferik oldukları şehir-i (Ramazanü's-şerîfenin) on yedinci günü pâdişâh-ı sâf-dil hüküm-ü istiftat-ı kalbin ile âmil olub dîde-i endîşe ile bir zamân âyîne-hâne-i derûnlarına nâzır iken nâgâh sûret-nümâ olan sîmâ-yı kâimâkâm-ı rikâb vezîr-i müşterî ü'lelkâb unvân-ı menşûr-ı vezâret tuğra-yı berât-ı sadâretfelâtûn-ü nüshâ-yı hikmet zülâl-i çeşme-i şefakkat gencûr-u hazâin-i mürüvvet nigîn-i yemin-i devlet nigâh-ı dîde-i merhamet ablak-süvâr-ı sâha-yı kâmurân-ı hassâ-i heykel-i gerdân-ı âmânî Rüstem neberd-i meydân-ı cihâd hasım-efken-i sâha-yı ictihâd hidiv-i ¹⁹³hâtem-işiyem samî-i nebi-yi muhterem sâhibe'ladl ve'l-kerem hâfız-es Sunûfü'l-ümem mâlik'elizz ve'l haşemyektâ Güher-i târik-i tâc-ı ikbâl gül-i sad-berg-i gülistân-ı kemâl ▼saf Süleyman bârgâh (mu'temidü'd devle pâdişâh) vezîr-i İskender-câh Muhammed Paşa hazretleri berid-i ikbâl-i nevîd-i şehriyârî ile huzûru hâssa-i hümâyûna da'vet buyrulub karîn-i savb-ı iltifât-ı cihânbanî

¹⁸⁹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

¹⁹⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

¹⁹¹ B nüshasında bu kısım "intizam-ı" olarak yazılmıştır.

¹⁹² B nüshasında bu kısım "muhabbet-i" olarak yazılmıştır.

¹⁹³ B nüshasında bu kısım "hidiv-ı" olarak yazılmıştır.

(Varak 303a)

Ve nâil-i rütbe-i fermân-rânî olub dest-i âtifetle nigîn-i vezâretin âyet
buyruldu

Beyit

Muhtâc buved melik be pîrâyê çünîn

/ ▼hir murâd-ı melik revâkerd rüzgâr

Beyit

Zamâne şâd olub bu mısra-i târîhi eyler yâd

/ Mübârekbâd ey sadr-ı cihân ârâmü bârek bâd.

Ve elbise-i mahsûsalarından¹⁹⁴ dahi girân-bâhâ bir samur kürk-ü bî-hemtâ
ilbâs olunub anlar dahi hadika-i cibillîlarından hazân-pezîr olmayan şükûfe-i nihâl-i
keremi tahrîk-i nesîm-i şâdumânî ile rîzân ederek ârâmgâhlarına avdet buyruldu

Nazım

Te'alallâh ey hâme-i sihir-senc

/ Furûrefte ez pây ta ser be-genc

/ Ziderc-i sühanşocevâhr-feşân

/ Be-medh-i cihândâr-ı ▼saf-nişân

/ Sipahr-ı şeref âfitâb-ı zemîn

/ Samî-i Muhammed resûl-i emîn

/ Dirahşende nûrî zi evc-i kemâl

/ Ki nebved zi devr-i sipahre's zevâl

/ Buved kâr-ı halk-ı cihân ra nizâm

/ Çü kâr-ı Süleyman ▼saf tamâm

¹⁹⁴ B nüshasında bu kısım “ mahsuselerinden” olarak yazılmıştır.

/ Buved ▼ saf ü ez nekû-ehteri¹⁹⁵

/ Süleyman be u dâde engüşteri

/ Buved hâteme'ş arş ra gûşvâr

/ Zibehr-i nigîneş hudâyîne-dâr))¹⁹⁶.

Bundan akdem vezir Da'vet-i müstakile ile huzûr-u hümâyûna)¹⁹⁷ Alî Paşa'nın hancer-i zebân-ı iftirasıyla zahmdâr olan kol kethûdalığından ma'zûl Mahmûd Ağa'nın dil-i mecrûhuna merhem-i iltifât-ı hüsrevânî ile şifâsâz olunmak için da'vet olunub şehir-i Şevval'in ikinci günü yeniçeri ağalığıyla şerefyâb oldular ve yine rûz-u mezbûrda vezir Alî Paşa'nın cerîde-i defter-i a'mâlına kelâm-ı afv-ı şehriyârî ta'likî ile hatt-ı rik'acerâiminesh olunub ma'alkere¹⁹⁸ nâm makâma irsâl olundu iki gün mürurunda tevkî-i Muhammed Paşa'nın kalem nişânı sehm-i nişân câhi olub safha-yı i'tibârdan bî-nâm ü nişân oldu bu cânibden dahi müzâhim-i meydân-ı lâmekân olan bârgâh-ı felek iştibâh sarây-ı devlet-i destgâh pîşgâhında vâkî' fezâ-yı dilgüşâyâ nakl olunub hemtâk-ı nuh tabak âfâk kılındı zihî bârgâh-ı felek iştibâh firûzan iki şem'i hurşîd-i mâh (derûnu pür envâ'i ezhâr ile birûnun-ı hüfte çemenzâr ile) olub resm-i nakş-ı gülden hacil serfekende der şâh-ı gül muttasıl letâfetde her sünbül-ü meşk-fâm eder zülf-ü hûrâ-yı aşüfte tâm olub nergis-i reşk-i çeşm-i butân karanfilleri dâğ-ı bâğ-ı canân vüzerâ-yı kirâm ve vükelâ-yı zü'lihtirâm ve asâkir-i İslâmın hıyâm-ı gûnâgûniyle ol sahra-yı safiha-yı nakş-ı bukalemûna döndü lâlezâr oldu yine ferş-i zemîn-i gubrâ / Oldu envâ-îhıyamıyla müzeyyen sahra (Şevvâl-i mükerrem'in yedinci)¹⁹⁹ gününde ashâb-ı harf kâide-i selef üzre taklîd-i hey'et-i askerî ve evzâ'-i muzhike-i bezlegeri ile tertîb âlâ-yı zîb-efzâ idüb her sınıfın kethûdası arz-ı ihtîşâm ile süvâr ve kâmcû-yı devlet-i müste'âr olub Etrâk-ı bakkâlân pestilden câme ve şîrîn-kârlar fenâyî Helvasından ammâ meattârlarmeşamm-ı nâs-ı bûya ve hayyâtlarketmyaşmada misliyle gûyâ ser-tıraş mehrû'laru'ş-şâka baş eğdirüb postûn-firûşlara kürkü ters giydirdiler ve piyâde cevşen-pûş olan kamer- ruhsâr cûybâr-ı mevcudâr gibi revân ve halka cübbe satmada bî sâ mân olub bâzâr-ı

¹⁹⁵ B nüshasında bu kısım "nikü ateri" olarak yazılmıştır.

¹⁹⁶ B Nüshasında bu kısım üzeri çizilmiş bir şekilde bulunmaktadır ve sonrasında A nüshasındaki gibi konu kaldığı yerden devam etmiştir.

¹⁹⁷ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

¹⁹⁸ B Nüshasında bu kısım "ma'alkere" yazılmıştır.

¹⁹⁹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

(Varak 303b)

Ordu-yı hümâyûnda nakd-i câhları nesiye-i sâl-ı atıyye olmakla perîşân oldular yek deme²⁰⁰ câhla hâce-i rahşikbâla biner ²⁰¹ bu meseldir müste'âr ata binenler tîz iner²⁰² sehergeh mihr-i mahmûdü'l eser leşker-i zerrat²⁰³ şumâr ile cilveger oldukda asâkir-i perh âşiyândan tâife-i Bektaşiyân postîn-i bebr ile hüner²⁰⁴ ber-âsâ düğâne düğâne pîşgâh-ı gazanfer o düğâdan mürur idüb künâm-ı ²⁰⁵ hıyâmda âsâyîş ile kerm-i iştihâ-yı hûn-u rûbeh-sıfatân-ı a'dâolubârâm eylediler Şehr-i Şevvâl-i vâlâkard nâil-i rütbe-i bedr olduğu²⁰⁶ şeb-i meserret kevkebin²⁰⁷ sabahı zîb-i erîke-i ilm ve irfân yegâne gevher-i âlem-i²⁰⁸ imkân âfitâb-ı âsumân-ı fazl ve efzâl²⁰⁹ dürr-i yektâyı bahâr-ı kemâl revnak-firûz-u mesned-i Nu'mânî Ebû Hanîfe-i sâni es-Seyyid Feyzullâh Efendi hazretleri nazar-ı nakkâd-ı hüsrevâne ile sezâ-yı makâm-ı müntehâ ve şâyeste-i mertebe-i izz ü alâ buyrulmak irâdesiyle girânbehâ bir samur kürk ilbâs olunub zîver-i mesned-i fetvâ oldular Arabiyet²¹⁰ lâyetenâhî nazar minhe ilâ rüteb illâ velâhle²¹¹ huminfevkuharütb be-def'i sipâh-i şeb-i türe-tâb / Serâser heme tığ geştâfitâb (şehr-i mezburun ondördüncü günü kuy-ı hüsrev-i hâveristân)²¹² şemşîr-i eşair-i rahşân ve terkiş-i müzerkeş-i sahâm-ı ²¹³ hudût-u bark-ı lame'ânlarâkib-i ablak-ı âsumân oldukda âfitâb-ı evcgâh-ı saltanatın dahi emârât-ı harekât-ı hürşîd kevkebeleri matla-yı sa'adetden ziyâ-resân-ı uyûn-u a'yân olmaya başladı bedîngüne mihr-i sipahr-ı intizâm koned der reh-i kîne-dârîhurâm hengâm-ı seher âshâb-ı izz ve câh ve kârfermeyân-ı sipâh ve me'mûr-u râh-ı gazâ olan ulemâ-yı fazilet-me'âb ve vüzerâ-yı müşterî-elkâbâsaf-ı vâlâ-makâm ile dergâh-ı mu'allâda inân-keşîde-i ârâm olub tulûğ-u mihr-i ufuk devlet ve zuhûr-u pertev-i âfitâb-ı saltanata dîde-güşâ-yı intizâr ve müterekkib-i ru'yet-i tal'at-ı pür-envâr oldular şehriyâr-ı âlem-ârâ tebdîl-i elbise-i hazariye ve iltifât siyâb-ı seferiyye ile vücûd-u

²⁰⁰ B nüshasında bu kısım “yeniden” olarak yazılmıştır.

²⁰¹ B nüshasında bu kısım “ikbale” olarak yazılmıştır.

²⁰² B nüshasında bu kısım “iz” olarak yazılmıştır.

²⁰³ B nüshasında bu kısım “zat-ı” olarak yazılmıştır.

²⁰⁴ B nüshasında bu kısım “hizber” olarak yazılmıştır.

²⁰⁵ B nüshasında bu kısım “günam-ı” olarak yazılmıştır.

²⁰⁶ B Nüshasında bu kısım “olduğu” tabiriyle yazılmıştır.

²⁰⁷ B Nüshasında bu kısım “kevkebin” yazılmıştır.

²⁰⁸ B Nüshasında bu kısım “âlem-i” yazılmıştır.

²⁰⁹ B nüshasında bu kısım “fadl ve efdal” olarak kullanılmaktadır.

²¹⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²¹¹ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²¹² B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²¹³ B nüshasında bu kısım “siham-ı” olarak yazılmıştır.

nâzperverlerine mücevher-i cevşen-i Davûdî fen ile zîver-bahş ve ser-i sa'âdetmendlerin ârâide-i zerrîn miğfer-i mihr-dırahs²¹⁴ idüb berâ-yı kûrî-i ef'âinejâd-ı düşman-hâr sarındı başına gonca zümrüdü destâr kolu üzre mahsûd-u zerrîn tas-ı hûrşîd olan miğfer murassa'ları üzre bir zümrüdü şâl-ı bî-misâlpîçîde ve hem-hâssa-i per-i hümâ olan otâğları halîde idüb otâğa ser-cilve ağâz kerd hümâ-yı zafer azm-i pervâz kerd ve tılsım-ı genc-i devlet müvekkil-i kenz-i saltanat olan samsâm-ı su'bân²¹⁵ heykeli natâk²¹⁶-bend-i cihâd ve terkeş-i müzerkeş-i kamer şekli kemer-peyvend-i ictihâd idüb ârâmgâhlarından bu tavr-ı kahramâne ve hey'et-i rüstemâne ile nümûdâr olduklarında dîde-i müşâhededen saha-yı derûna reh-yâb olan ru'b- u hîrâs ciğer- feşâr-ı havâs oldu tertîb-sazân-ı sufûf-ü mevâkib ketayib olan çavuşan zer-beft haftan ve zerrîn çevgan na'ra-yı hay ü huyu şevk- amiz ve sabaş-han-ı cüyûş-ü Rüstem-sitîz olarak herkese merâtib-i mevkî'i nümûdâr ve ta'yin ve pîrâmûn²¹⁷-gerd-i

(Varak 304a)

Arîza-i cünûd-ü Müslimîn oldular ve mahmil-i kudsî-i metâ'yı peygâamber yani sanduğ-ı hırka-i mutahhare-ı seyyîdü'l beşer zîver-i duş-i nake-i pür-zîb ü ferr oldukda teslîm-i dest-i mehar-keş-i hudey-hân-ı zafer oldu ve re'yet-i ²¹⁸ nusret ayet-i sipahsâlâr-ı meydân-ı risâlet revnak-efruz-u ağuş sûd ve alûye-i zer-mencuk-u nama'dûd şikka-güşâ-yı mevkib-i nusret-i mev'ud oldukda tuğ-ı pür-firûğlar dahi mahbûb-u²¹⁹ butân-ı sehi-i kaddân gibi külâle-i tarâz-dûş-ı nâz ve zîver-i meyâne-i âshâb-ı niyâz oldu

Beyit²²⁰

Heme perçem-i tuğha dil-pesend

Çugîsu-i hûbân-ı bâlâ-bülend

ve'l-hâsıl mevkib-i pür-zîb bu resim üzre tertîb olundukda mîr-sitabl-ı hakaniağayan-ı evvel ü saniberhink-i tavus cevlân-ı murassa' zîn u berk inân-ı

²¹⁴ B nüshasında bu kısım “dil rahş” olarak yazılmıştır.

²¹⁵ B nüshasında bu kısım “süb'an” olarak yazılmıştır.

²¹⁶ B nüshasında bu kısım “nitak” olarak yazılmıştır.

²¹⁷ B nüshasında bu kısım “teayyün ve pîrahen” olarak yazılmıştır.

²¹⁸ B nüshasında bu kısım “raiyyet” olarak yazılmıştır.

²¹⁹ B Nüshasında bu kısmın üzeri çizilmiştir.

²²⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

keşîde-i pîşgâh-ı ikbâl-i pâdişâh-ı Ferruh-fâl ettükde nesîm-i besmele-niyet
gurrâgûlbin-i vücûdlarında gonca-güşâ olub payı azîmetlerin nihâde-i rikâb-ı himmet
buyurub süvâr oldukda sedâ-yı aleykeavnillâh resîde-i sımâh-ı sem’i mihr û mâh
oldu

Beyit²²¹

sultan-ı Cem-haşem ki süvâr olsa rahşına Dârâ tutar rikâbını Hüsrev inân
verir kavli üzre

(Rikâbe’ş girifte)²²² selâtîn-i nâz

/ Çü der halka-yı ka’be dest-i niyâz

Cûşîş-i derya hurûş-u cüyûşdan ol sahra-yı pehnâ numûne-i kuzlüm ve şûriş-i
leşker-i perhâş-cüyândân deryâ-yı pür-telâtum olub

Beyit

Be-hükm-ü cihângîr-i leşker²²³-güşâ

/ Be-cünbîd deryâ’yı leşker zicây

İşâret-i aliyye (sudûri ile) zîver-i pîşgâh-ı sufûf olan tâife-i Bektaşiyân zerrîn
üskûf ketfleri postin-i bebr ü peleng ve düşân ile rimâr-mühre-endâz-ı tüfenk ile
ârâste rûd-u ²²⁴ mevvâc gibi hurûş ile güzerân ve mecrâ-yı reh-güzâra revân oldular

Beyit

Dücânib temâşâyân bî-hesâb

/ Ki çünhâşîye der kenar-ı kitâb

/ Zihâm-ı terâküm temâşâyân murg-ü nigâhbal-cünbân pervâz olmakla
izhâr-ı acz agâz ederdi, cevân-ı asâki rnusret-karîn-i tezelzül-endâz-ı endâm-kâvi
zemîn olub sâha-yı âlem-i arz-ı Nîşâbûr gibi raşe’ât-ı demâdemden sükûn bulmayub

²²¹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır

²²² B Nüshasında bu kısım “girifte Rikâbeş” olarak yazılmıştır.

²²³ B nüshasında bu kısım “kişver” şeklinde yazılmıştır.

²²⁴ B nüshasında bu kısım “rud-ı” olarak yazılmıştır.

ve'l-hâsıl nısk-i ²²⁵ma'hud üzre resîde-i pîşgâh-ı bârgâh olduklarında gerenki azîmetlerine direng-i ârâm için keşîde-licâm olub sâha-yı zemine hubût-u nûr gibi nüzûl ve kâlbüd-ü hayme-i felek-iştibâha rûh-u revân gibi duhûl eylediklerinde mukarrebân-ı nesîm-i enfâs ve tâliân-ı kıra'ât-i istînâs Sure-i feth-i mübinedehengüşâ-yı tilâvet olduklarında gûyâgûlzâr-ı feth ü zaferde hezâr gonca-i nusret-güşâyışine bera'ât istihlâl oldu araka olunan hûn-u kurbândan ol meydân-ı numûnegân-ı bedahşân ve ma'âdîn-i Yâkût-u rümmânî oldu bu arada hazîne-i âtifetden²²⁶ hal'i teşrîfât ile rü'esâ-yı asâkir-i bî-şumâr ve vükelâ-yı zü'l-iktidar ve vuzerâ-yı²²⁷ hüceste-kirdâr şeref-yâb olub ol mahalden hıyâm-ı ârâmlarına müteveccih oldular şehir-i mezbûrun günü sabıkâ yeniçeri ağası olub vezâret ile Silistre vâlisî olan Yusuf Paşa ve Şam-ı şerîf vâlisî vezîr-i mükerrerem Osman Paşa müretteb alay ile kenâre-i otâğ-ı hümâyûn dan gûzerân idüb hil'at-ı inâyet ile ikrâm olunduklarında ordu-yı nusret-penâhda

(Varak 304b)

vaz'ı bârgâh-ı aram eylediler bu evândaba'zı iktizâ sebebiyle Malkara'ya nefy olan Vezîr Ali Paşa mazhar-ı kahr-ı Hûdâvendî olub Malkara'dan Edirne'ye menzîl ile getirdüb şehir-i mezbûrun on beşinci gecesini menzîl-i âhretefristâde eylediler ve yine şehir-i mezbûrdan yirmi gün mürûrunu Anadolu vâlisî Mısırlızâde İbrahim Paşa eyâlet askerî ile müzeyyen alay tertîb idüb huzûr-u şehriyârîde hil'at-pûş-ı iltifât olub ordu-yı hümâyûna iltihâk ile be-kâm ²²⁸ oldular şehir-i mezbûrun yirmi ikinci yevmi'l-isneyn'inde vezîr-i sûtûde-nesebvâlî-i Haleb Dursun Paşa alay mürettebin manzûr-ı nazar-ı âtifet²²⁹eyleyüb inâyet-i hil'at ile kâmyâb oldukta ma'asker-i hümâyûna inzâm ile ârâm eylediler Kâide-i asâkir-i nücûmişâret-i nihzet-i umum eyledikde şehriyâr-ı sefer-güzîn dahi cüyûş-u Müslimîn ile ol mahalden nakl-i hareket ve tahrik-i rikâb-ı azîmet buyurun medine-i Edirne'de olan a'yân-ı güzîn ve mevâlî ve müderrisîn bi-ecma'ihim tarîka-i teşyî' ile munazzam cüyûş-u deryâ-hurûş olarak mahall-i muvâd-i ²³⁰ 'd resîde olduklarında saf-keşîde-i ârâm ve hiss-gîr-i avâtîf selâm olub devâm-ı devlet-i aliyye ve fütûhât-ı nusret-i seniyyeleri de'avâtı

²²⁵ B nüshasında bu kısım “nesk-i” olarak yazılmıştır.

²²⁶ B nüshasında bu kısım “atufetden” olarak yazılmıştır.

²²⁷ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²²⁸ B nüshasında bu kısım “bi-kam” olarak yazılmıştır.

²²⁹ B nüshasında bu kısım “atufet” olarak yazılmıştır.

²³⁰ B nüshasında bu kısım “muadaaya” olarak yazılmıştır.

nedâya iltizâm ile mekânlarına mürâca'at eylediler ol rûz-u firûz –u meymenet-
endûzda dört sâatlik yer teyy²³¹olunub Tekkenâm mahall-i feyz-²³² makâmda ol²³³
gece ittikâ' ve sâde-i ârâm olunub ferdâsı rûd-u cünûd cîsr-i Mustafâ Paşa'ya vürûd
ile mürur olunub şehriyâr-ı vâlâ-gevher cîsr-i mezbûrdan âb-ı revân gibi gûzer idüb
mukâbilinde vâkî' mergzârda²³⁴ âşiyân-sâz-ı ârâm oldular ol şeb-i ferah-gûsterin
sabâhı hubûbat-ı harman-ı âsumân minkâr-çîde-i mürg-ü zerrîn âşiyân oldukda
râhile-bend-i azîmet olunub harmanlı menzilde tûşe-gîr-i hûşe-i te'ayyüş olundu
ale's-sabah hareket olunub Uzunca ova nâm menzilin mahme'l çemenzâr rehğüzârı
mikrâz-ı hutuvât azimle bürîde kılındıkda kurbunda vâkî' (?) nâm karye sahrâsına
darb-ı ta'vîle²³⁵ ârâm olundu menzil-i merkumda bürûz eden âhvâl-i
melevâniyedendir ki rekemşûde-i²³⁶ kilik-i beyân olması ferahsâz-ı kulûb-ü
müstemi'ândır ki gâh dîde-i nâsdan tağayyür-i ²³⁷ libâs ile ol kenz-i âlem zuhûr
kendilerinden mestûr etmek şî'âr-ı hasene ve etvâr-ı müstahsineleri olmağın menzil-i
mezbûrda ser-i sa'âdet-mendlerine bir tâc-ı samurî ve vücûd-ı nâz-perverlerine savb-ı
Timurî ilbâs idüb Tatarîhey'et ve Cengizî kıyâfet ile mukarrebân-ı dergâh-ı devlet-
penâhdan dahi bi'l-ihtisâs birkaç nedîm-i hâstavr-ı ma'hûd ile huzûr-u hümâyûna
mevcûd olub mukâbil menzilgâhda vâkî' (?) nâm karye hudûdunda olan hadâikden
birine sâye-endâz-ı inâyet olduklarında karye-i mezbûrenin mukteda-yı nâsı olan
nahl-i ser-sebz ravza-yı siyâdet bir mikdârta'am istihzar edüp huzurlarında hayru'l
²³⁸ ta'ammâ hazar kelâmiyle bast-ı sofray-ı²³⁹

(Varak 305a)

Mihmândârî idüb îstâde-i makâm-ı ubûdiyet oldu ol gülbin-i ²⁴⁰ Gülşen-i adl
û dâd gonca dehânlarınde şebnembâr-güftâr istisfâr idüb hitâb-ı müstetâb ile imâma
böyle sübha gerdan-ı su'âl oldular ki hele mezzû'âtınız dest-i ta'addî-i asâkirden
sâlim ve garîbân-ı râhatını zemîn-i pençe-i mezâlimdir deyu istikşâf buyurdıklarında
şahs-ı mezbûr hamd-ı hâlik-i bî-hemtâ ile gülrîz-i senâ olub elhamdulillâheyyâm-ı

²³¹ B nüshasında bu kısım "tayy" olarak yazılmıştır.

²³² B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²³³ B nüshasında bu kısım "on" şeklinde yazılmıştır.

²³⁴ B nüshasında bu kısım "mürgzârda" olarak yazılmıştır.

²³⁵ B nüshasında bu kısım "teville" olarak yazılmıştır.

²³⁶ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²³⁷ B nüshasında bu kısım "teğayyür-ü" olarak yazılmıştır.

²³⁸ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²³⁹ B Nüshasında bu kısım varak 19b'de aynı şekilde geçmektedir.

²⁴⁰ B nüshasında bu kısım "gülbin-ü" olarak yazılmıştır.

adlencâm-ı Mustafâ hânide mevrû'âtımızın bir sünbülesine tünd-bâd-ı sarsar-ı fenâ
dest-i ta'addîsin dırâz etmekden ibâ etmişdir Lakin

Beyit

Derd-i cânânâyî-i cânîr dil-i nâşâdîma

/ Zahm-ı nâ-ber-cây-ı düşmandır sebep feryâdîma.

Nesir

Deyu hâmûş oldukda şehriyâr-ı dânişver bu nükte-i pür eserden ba-haber ²⁴¹
olmak irâdesiyle isti'lâma ibrâm buyurdıklarında beyanına ruhsât-yâb olub mezra'a-
yı beyâna böyle tohum-efşân-ı iştikâ oldu ki bu dâi-i hakîr bundan evvel (?) nâm
karyede sâkin olub bârkeş-i vücûd-u kudretim haml-i sakil tekâlîfe tâkat-âver ve
zahm-ı tâziyâne-i zulümden bî-tâb-fer olmak hasebiyle galle-i tereffühü der anbâr-ı
iktidâr etmek ümîdi ile bu karye'yenakl-i sâmân-ı istikrâr etmiş idim bundan dahi
tegerg-i gayâm ▼lâm-i kiştâr-ı²⁴² âmâli dolu urmuş tarlaya döndürüb gird²⁴³ bâd-ı
kazâ her kâhden²⁴⁴ tûde-i berg-i kâh gibi perîşân olmak üzre iken sedd-i sedîd-i adl-i
şehriyâri penâh-âver olmakla birkaç dem dest-i ta'addî-i rüzgârdan köşe²⁴⁵-güzîn-i
selâmet olub asker-i nusret eser ile şehriyâr-ı vâlâ-gevher bu havâlından güzer
eyledikde âyîne-i zamirimde cilveger olan bundan dahi cilâdır zîrâ bu karye-i
kesîrû's- sevâdın ekseri ziyâ'ı kibâr ve fukarâsı şu mikdâr iken yine vâkî' olan
tekâlîf-i dîvâniyye-yi yed'lerinde mahtûm ve mûmzî olan mevkûfât sûretle sekiz
hânedan tovrî²⁴⁶ ve taksîm ve re'âyâ'ya zulm-ü azîm etdikleri ecilden fukarâsının
halleri dîğergûn ve ağniyâsına iz'âf ve müzâ'af medyunlardır deyu makâle-i hikâye
hitâm verdikde bu haber-i pür iber derûn-u Hûdâvendi eser idüb karye-i merkûmenin
dört hânesin fûrû-nihâde etmeyi kethûda-yı ser-bevvâbın Hasan Ağa kullarına işâret
ile ifâde buyurub der ân hâl bir sahîfe-i semen-gûn hatt-ı inâyetme'âl ile benefşe-zâr-
ı âtifet idüb bu sırr-ı mestur memhûr kılınmak bâbında ağa-yı mûmâ ileyhî nigîn-i
nakş-bâzgûnelerine havâle ile müstetir kılınub herif-i²⁴⁷ ma'hûda teslimde bu keyfiyet

²⁴¹ B nüshasında bu kısım "bihaber" olarak yazılmıştır.

²⁴² B nüshasında bu kısım "giştzar-ı" olarak yazılmıştır.

²⁴³ B nüshasında bu kısım "gerdü" olarak yazılmıştır.

²⁴⁴ B nüshasında bu kısım "gadan" olarak yazılmıştır.

²⁴⁵ B nüshasında bu kısım "guşe" olarak yazılmıştır.

²⁴⁶ B nüshasında bu kısım "tevzi" olarak yazılmıştır.

²⁴⁷ B nüshasında bu kısım "huruf-u" olarak yazılmıştır.

üzre ta'lim olundu ki sa'âdetli sultân hazretlerinin sadr-ı âlî kadr ile (hukûk-u azîme ve ülfet-i kadîmesi) olub hânenizin tahfîfi için bir şefâat-nâme ihsân eylediler gerekdir ki şimdi sedd-i hotovât²⁴⁸ azm idüb ordu-yı hümâyûnda sadr-ı âzâma yâhûd kethûda-yı mükerreme verüb ümîddir ki dâmân-ı şâhid-talebpençe-i hâr-ı ta'abbüdden masûnüz-zeyl ola ammâ şahs-ı mezbûr mevâid-i mükevveniye'ye kıyâs ile

Beyit²⁴⁹

Hûn etdi derûn-u dilini halk-ı cihânın

/ Şolvaad-i kerem kim eseri olmaya zâhir

/ İnsânı değil şimdi benim zannım odur kim

/ Mükevveni bile aldemezvaad-i ekâbir

Nesir

Mezmûnu üzre eğerçi müteşekkirâne şeker-rîz-i duâ oldu âmmâ vücûd vermez idi ki bu badire-i

(Varak 305b)

Înâyet karîn-i husûl-ü âtifet²⁵⁰ ola çep ve rât nigerân-ı telâş-âmîz ve harekât-ı hayret-engîzi müşâhede oldukda destûr-u sâbık üzre ihtimâmına teşvik olunub mütereddidâne pâ-güzâr-ı tarîk-i azîmet oldu şehriyâr-ı kâmyâb (nüdemâya gevherbahş-ı) hitâb olub el-karîb kel-el-e'ma velev kan basîra (kavli üzre) huzûr-u vükelâyı devlete deluc ve ²⁵¹ hurûcda olan mûmâna'âtdan biriyle memnû' olursa bu merd-i nâ-şinâs dermânde-i meyân-ı nâs olur lâzîme-i husûl-ü inâyet budur ki biriniz bu şahsı verâsından güm-şude-i nazar etmeyüb vesîle-i vusûl olan sedene-i dergâhdan birin âgâh etmek husûl-ü kâmdan lâbüddür câizi ki resîde-i dâire-i merâm olamayub

²⁴⁸ B nüshasında bu kısım "hatavat" olarak yazılmıştır.

²⁴⁹ B Nüshasında bu kısım "kita" olarak yazılmıştır.

²⁵⁰ B nüshasında bu kısım "atufet" olarak yazılmıştır.

²⁵¹ B nüshasında bu kısım "ve levh" olarak yazılmıştır.

sergerdân-ı sâha-yı harmân ve pirâmûn²⁵²-gerd-i kûçe-i hüsrân ola deyu buyurduklarında yine Hasan Ağa kulları bu hizmet-i seniyye ve bu amel-i aliyye'ye nâmzed buyrulub tahrîk-i rikâb-ı müsâre'at ile şahs-ı mezbûredûr ta'lîk-kemend-i nizâre idüb otağ-ı sadr-güzîne karîb oldukda dergâh-ı âlî çavuşlarından bir müteayyîn kimeseneyi keyfiyetden âgâh ve yed-i emîrde olan tûmâr-ı hatt-ı şerîf-i pâdişâhdır lâzımdır ki yâ vezir-i â'zâmâyâ kethüdasına vesîle-i vusul ola sundeyu te'kîd ile huzûr-u hümâyûna avdet eylediler imâm dahi mahall-i mezbûre vusûl ve çâre-cüyâyı dühûl iken sifâriş-kerde üzre çavuş-u mezbûr pîşgâhına gelübte câhülâne yedinizde olan ne makule arz-u hâldır eğer bir kâr-ı düşvâr ise delâlet hasbîden rûgerdân olmazız dedikte

Beyit

Firâk-ı gülden ederken figân-ı bî-gâye

/ Hızır erişdi çemen andelîb-i şeydâya

Nesir

Mentûkası üzre kâlb-i bî-rûhu müstefîz-i ²⁵³hayât olub âhvâl-i güzesteysi zîb-i sâmi-i çavuş eyledikte imâm-ı mezbûr usadr-ı 'â'zâm kethüdası Mustafâ Ağa'nın huzuruna götürüb hânevâde-i hâniden bir mîrzânın sadr-ı â'zâm'aşefâat-nâmesi var imiş deyu kethûdânın yed'ine teslîm olundukda ol gonca-i bâğ-ı behceti güşâde idüb dîde-güşâ-yı mutâla'a oldukda derhâl ta'zîm ile kıyâm ve zîver-i târik-i ihtirâm etdüğün müşâhede eyledikte

Beyit

Sebz olub bâğ-ı emel bitir işi

/ Hızıra bir kere düçâr olsa kişi

Nesir

²⁵² B nüshasında bu kısım "pirahen" olarak yazılmıştır.

²⁵³ B nüshasında bu kısım "müstefîd" olarak yazılmıştır.

Kâvli üzrenâil-i merâm olub ol zamân ma'lûm edindi ki hem-sohbet olduğu mîrzâ şehriyâr-ı âlem-ârâ imiş kethüdâ herîf-i zîr-i ²⁵⁴ hayme-i iltifât-ı âsfîya götürüb karye-i mezbûrun dört hânesin tenzîl ve atıyye-i ferâvân ile tebcîl eylediler bu rûz-u firûzda hadamât-ı şehriyârîde (sadâkat ile) mevsûf ve asâ-yı bevvâbân-ı şehriyârî gibi istikâmet ile ma'rûf olan kethûda-yı ser-bevvâbîn Rumeli beylerbeyi pâyesiyile istis'âd kılınub ser-sütûn-u hayme-i ikbâlları iki zerrîn top ferkadân²⁵⁵ üslûb ile nümûne-i çarh-ı berîn oldu ale's-seher ol makâm-ı dilârâdan dahi ref'i hıyâm ârâm olunub Kayalı nâm mahalde ol gece lenger-endâz karâr oldular ferdâ hareket olunub menzil-i Papasî şeref-i İslâm ile müşerref oldu ale's-seher ol menzilden dahi gûzer olunub medîne-i Filibe'nin meşâyih ve a'yânı ve pîr ve civânı

(Varak 306a)

▼ rûz-yu Müşâhede-i cemâl-i hûşîd-misâl ile mihr-kiyâ-yı sahrâ-yı istikbâl oldular şehriyâr-ı İskender-zuhûr cisr-i nehr-i vecdden ubûr idüb ıstabl-ı atîk verasında vâkî' fezâ-yı latîf hıyâmgâh-ı (vazi' ve şerîf) oldu memâlik-i te'abbüdden²⁵⁶ azîmet-nümâ-yı ma'asker-i sefer-mu'tâd havâ-yış ehid-i gazâ ile kerm-iştihâyı engebîn-i ecr-i cihâd olan leşker-i mûr-şumârın pes-mândeleri mülhak-ı dâire-i hemvâri olmak için on gün kadar ikâmete karâr verildi bu evânda cenâh-ı ikbâl ile rikâb-ı hümâyûna ağâz-ı pervâz eden vezir-i kahrâman nazir-şâhîn Muhammed Paşa medîne-i Edirne'den hareket ve cânib-i ordu-yı hümâyuna azîmet esnâsında Kastamonu vâlîsi İbrahim Paşa'nın şerr'i şirâre-i ta'addîsinden dâğdâr olan dil-sûhtegân-ı askerden ferâvânohubrikâb-ı hümâyûna ref'i rik'a-yiştikâiçün der kafa oldukları Paşa-yı marû'z-zikrin ma'lûmu olmağının vezir-i müşârün ileyh Şâhîn Muhammed Paşa'nın cenâh-ı himâyesine penâh-âver ve pence-i kahr-ı kahramâniden dâ'ye-i halâs ile mezbûre fermânber oldu rûz-u nüzûlünden altı gün mürurunda ma'ıyyet ile alayını tertîb ve askerden pür-zîb idüb huzûr-u hümâyûndan güzerân ile mazhar-ı iltifât-ı pâdişâh-ı âlîşân olub ordu-yı asker-i İslâm'a inzimâm ile ârâm eylediler

Beyit

Ankes ki der mu'amele-i nâsbed koned

²⁵⁴ B nüshasında bu kısım “huruf-u zir-i” olarak yazılmıştır.

²⁵⁵ B nüshasında bu kısım “firkadan” olarak yazılmıştır.

²⁵⁶ B Nüshasında bu kısım “ ta'abbüdeden” olarak yazılmıştır.

/ Der dide-i iber heme kâreş be-hûd koned

/ Tahkiki üzre pâye-i serîr-i â'lâya ashâb-ı te'allüm ref'i rik'a-yı tezellüm etmeleriyle da'vâların şer'le otâğ-ı²⁵⁷ âsafide sadrin muhteremin istimâ' ve ihkâk-ı hak olunmak bâbında ictimâ' olunub ihzâr olunduklarında bilâ güzâf mevâdd-ı müte'addide-i ta'addîsine²⁵⁸ i'tiraf etmeğın ashâbına istirdâda hükm-ü şer'i lahûkuylamâ melek-i zîver-i sevkolub paşa-yı mezbûr menkûb ve ma'zûl ser ve sâmandan müberrâ ile ihtiyâr-ı kah karâ idüb dâğdâr-ı âteş-i harmân ve geldüğü canibe revân oldu şehr-i zılka'detü'ş-şerîf'de mihr-i zerrîngûy-ı âsuman-ı yirmi altı kere çevkân-ı rüzgâr ile galtân-ı meydân-ı imkân oldukda medîne-i Filibe'den hareket olunub Tatar bâzârcığı nâm şehrin canib-i yemîninde ordu-yı hümâyûn'a konak ta'yîn olundu rûz-u diğêr Yeniköy sahrâsında bir gece âsâyışden sonra Derbend Çâyı tengnâydan asâkir-i İslâm-güzârda müzâyakadan sâlim olmak için bâr ü bengâh-ı sipâh ol şeb-i siyâhda menzil-i ihtimâna rûberâh olunmak fermân oldu fi nefsü'l emir ol müemmiri teng ve rehğûzeri pür sengin neşîb ü ferâzında çekilen bâr-ı ta'abiber tahammül-şiken-i hâme-i tahrirdir pâdişâh-ı âlem-penâh-ı zîver meyâne-i sipâh olub pîşgâhda üftâde-i râh olanlardan bâri mahmûl-ü dâye-i râhrevî oluncaya dek inân keşide-i ârâm oldukları hadd-i kemâl-i tecavüzden evvel gül-i gülbin-i²⁵⁹ hadika-i ikbâlin meşreb-i hümâyûnları bir mikdâr dirhem olub sebep-i vakfe-i pîşrevânı istihbâr eyledikde bâr-ı girân-ı cürm-ü ashâb-ı câhın fevci arabalarına tahmil eyledüklerinde menzil-i İhtiman'da hazret-i şeyhü'l-islam ve sadrin-i

(Varak 306b)

muhteremin ve nakîbü'l-eşrâf hazerâtından mâ'dâsının arabakeş bârgîrleri merbûtev tâdmîri olmak fermanıyla ahz olunub keşmekeş-i azâb-ı arabadan dâğ-ı âzâdî ile vesme-dâr oldular menzil-i mezbûrdan hareket olunub defterdâr Ahmed Paşa Hânı yemîninde²⁶⁰vâkî' vâdî-i hürremmu hayyem kılındı nüshası varak-ı şehr-i zilka'degilâf-ı sîmîn müste'âridenârî ve risâle icrâsına zilhicce nihâde-i rahle-i halkârî olduğı leyle-i ma'hûde mürurunda ale's-sabah şehriyâr-ı Süleyman iktidâr asâkir-i meleh-şumâr ile rahş-ı müressa' zîn-igurfesüvârolub müteveccih-i medîne-i Sofya oldular ol şehr-i adîmü'n nazirin a'yân ve sâdâtı ve ulemâ ve meşâyih-i

²⁵⁷ B nüshasında bu kısım "itak-ı" olarak yazılmıştır.

²⁵⁸ B nüshasında bu kısım "te'addisine" olarak yazılmıştır.

²⁵⁹ B nüshasında bu kısım "gülbin" olarak yazılmıştır.

²⁶⁰ B nüshasında bu kısım "zemininde" olarak yazılmıştır.

hüceste-sıfâtı ârzû-yu müşâhede-i cemâl-i Ferruh fâl-ı şehriyârî ile nergis-i cemenzâr-ı istikbâl olub müterekkib-i kudûm-ü sa’âdetlüzûm oldular pâ-yı rûkûb-u leşkerden bâlâgîr olan gerd ü gubâr nikâb-ı ruhsâr-ı mihr-i tâbdâr oldukda dest-i nesîm-i inâyet ber- taraf sâz-ı perde-i mûmâna’at olubemârât-ı mevkib-i hümâyûn ‘yân ve âlâmât-ı arîza-i zafer-makrûn nümâyân oldu

Beyit

Hezârân âfitâb oldu nümâyân evc-i devletden²⁶¹

/ Göründü mevkib-i şâh-ı cihân zerrîn alemlerle

Nesir

Râyât-ı ²⁶² zafer âyât pîşgâhında revnak-fürûz-u alay olan zerrîn tâc peykler verâsında pâdişâh-ı hürşîd kevkebe- fer ve sükûh-u hüsrevî debdebe ile hüveydâ oldukda

Beyit

Cihânı pür etdisedâ-yı nefîr

/ ▼ hâlî-i ne çarh oldu habîr

Nesir

Sedâ-yı tabl ve kûs (ve nefîr) şu’bede-i²⁶³ sem’-i felek-eser oldu

Beyit

Zehâm-ı ²⁶⁴ehl-i istikbâldan ol câ-yı pehnâda /

Mısra’²⁶⁵

Ne mümkün sa’y ile mürğ-ü nigâhı per-güşâ etmek kavli üzre terâküm-ü ashâb-ı istikbâl ve tezâhüm-ü temâşâyân-ı mâlâmâldan güzâr-ı şehmecâl-i adîmü’l- ihtimâl iken muhâbbet-i şîr-pîşe-i du’ârâh-güşâ-yı mevkib-i müntehâ olub medîne-i

²⁶¹ B nüshasında bu kısım “cevletinden” olarak yazılmıştır.

²⁶² B nüshasında bu kısım “reayat-ı” olarak yazılmıştır.

²⁶³ B Nüshasında bu kısım “ şu’bade-i” olarak yazılmıştır.

²⁶⁴ B nüshasında bu kısım “ zaham-ı” olarak yazılmıştır.

²⁶⁵ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

mezbûr mukâbilinde vâkî' fezâ-yı mürtefî'e vaz'²⁶⁶olan bârgâh-ı felek iştibâh aziyâ-
resân-ı mihr-i celâl oldular medîne-i mezbûrenin i'tidâl havâsı mu'âdil-i havâ-yı
behişt ve hâk-ı iturnâkı anber- sereşti²⁶⁷ sâha-yı sahrâsı fezâ-yı cennet gibi vasî' ve
uzûbet-i âb-ı nehir lebine berâber²⁶⁸ der rezî'i hadâiki mahsûd-u riyâz-ı cennât ve
çemenzârı hıızr-ı sirab-ı²⁶⁹ çeşme-i hayât dest-i kudret urûk-u zemîninde²⁷⁰ mârbârid
ve hâri bir mecrâdan icrâ ile ittihâd-ı ezdâdı hüveydâ idüb mevzû' olan ilicelerayş-
gâh-ı ashâb-ı ferah ve mezbel-i evsâh-ı terahdır bâhusûs şeker-nâ-yı vecd ve hâl ve
gül-kand-ı Mısır kemâl olan Balî Efendi hazretlerinin makâm-ı feyz-bâri ve merkad-ı
pür-envârından lema'ân eden nûr-u Hûdâdîde-i ashâb-ı yakîne hâlâ hüveydadır
binâenalâ hazâ ol makâm-ı rûh-efzâ pesendîde-i tab'ı hümâyûn halîfe-i rub'u meskûn
olub hângâh-ı âsumânda havsala-yı sâlik-i şehri zilhicce feyz-i nûr-u mürşid-i hürşid
ile lebrîz olduğı leyle-i bedire dek ol makâm-ı münevverede feyz-sâyı²⁷¹âlemiyan
oldular sene-i mezbûre Ramazan-ı şerîfenin evâsıtında darü'l-hilâfe-i Bağdad-ı
behişt-âbâd'da mezâlim-i hükkâmte'addî-i ahkâmıdan kânûn-u derûn-u sitem-
dîdegân ve nâ'ire-i kulûb-ü endûh-u beninândan

Beyit

Ebr²⁷² olub derd-i derûn-u fukarâ

/ Yağdırır âleme tûfân-ı belâ

Nesir

Mantûkası üzre mütesâ'id olan duhân-ı ²⁷³ âhmânend-i ebr-i kesîf-i siyâh
bâlâgîr olub

(Varak 307a)

²⁶⁶ B nüshasında bu kısım "avaz" olarak yazılmıştır.

²⁶⁷ B nüshasında bu kısım "girişti" olarak yazılmıştır.

²⁶⁸ B Nüshasında bu kısım "birader" olarak yazılmıştır.

²⁶⁹ B nüshasında bu kısım "serab-ı" olarak yazılmıştır.

²⁷⁰ B Nüshasında bu kısım "zemîninden" olarak yazılmıştır.

²⁷¹ B Nüshasında bu kısım " feyz rüesa-yı" olarak yazılmıştır.

²⁷² B nüshasında bu kısım "irad" olarak yazılmıştır.

²⁷³ B nüshasında bu kısım "dehhan-ı" olarak yazılmıştır.

nüzûl-ü emtârber mertebe-i tûfân-bâr oldu ki ol havâlî on beş gün kadar ale't-
tevâlî-i tuğyân-ı enhârdan deryâ-yı pür telâtum ve kesret-i emtârdan mânend-i bahr-i
kulzüm olub nice ma'mûreler harâb ve bî-hesâbkarâ ve mezârî'i gark-ı âb eyleyüb ol
seyl-i gazez-hâlin ru'b-endâz kılub âhâlî-i memalik oldukda ashâb-ı hataiyyât
istiğfâr-ı seyyât ile zebân-ı niyâzlarından lâ ilâhe illâ ente sübhâneke in nikün
tümüne'z zâlimîn itirâfî icrâsıyla dergâh-ı kayyûm-u lâyezâla penâh-âver ve bârgâh-ı
inâyet-i zü'l-celâlden temennî-i def'i hîtar etdikleri müvcib-i ²⁷⁴ indifâ'yı belâyâ ve
bâis-i intifâ-yı atâyâ olub fevk-i 'yândan hüküm-ü katî' be esmâ'ikal'i ve taht-ı tîne-i
âlâmdan emr-i sâtî'ye arz-ı ablağı râfî'i perde-i sehâb-ı zulümânî²⁷⁵ ve dâfî-i seyl-i
beliyye'i bî-âmânî olub şedâid-i âlâm-ı terah mütebeddil-i eyyâm ferah oldu

Beyit

Eder ruhsârımı pür yara eşk-i ²⁷⁶dîde-i giryân

/ Olur (nâ-pezîr)²⁷⁷seylin güzergâhında çok ma'mûreler vîrân

Nesir

Mazmûnu üzre harâb şude-i seyl-i gazabiye olan ma'mûrelerden hazîne-i
Bağdad'akesr-i türbet-i ilgâ-yı sem'-î hümâyûn oldukda a'mâl-i mi'mâr-dâd ve ef'âl-
i mühendis-sedâd ile ol bilâdı nisti'mârına bezl-i himmet ve sarf-ı kudret olunmak
ehemm-i umûr-u devlet olduğundan evvelâ vâlî-i Bağdad bir vezir-i sâhib sedâdın
lâbüd olub savâbdîd-i ukâla-yı vükelâ ile (mahsûd-u beledan olan eyâlet-i Van)²⁷⁸
vâlîsi vezir-i bercis nazîr Alî Paşa ki hüsn-ü sülûk ile ma'rûf ve diyânet ve takvâ ile
ma'rûf olduğu ecildenyâlet-i Bağdad vezir-i müşârünileyha bu şurût ile tevcîh ve
inâyet ve bu kuyûd ile nasb-ı mesned-i hükûmet olunduğu eyâlet-i mezbûrenin
ma'mûl be Murtazâ Paşa tahrîri mucebince fi'l-asl-ı mâlî iki yüz iki bin beş yüz bir
guruş olub mesârif-i mühimmeye vâcib ve neferâta mevâcib senede yüz kırk sekiz
bin beş yüz kırk bir Guruş ve mâl-ı irsâliye ve harc-ı isâliye dahi elli dört bin elli
Guruş ile in'ikâd ve harc-ı sâire ile yüz seksen iki bin Guruş'amu'tâd olmuşken
re'âyâsının vücûd-u iktidârların aza'af-ı târı olduğu cihetden elli dört bin elli Guruş

²⁷⁴ B nüshasında bu kısım "müstevcib" olarak yazılmıştır.

²⁷⁵ B nüshasında bu kısım "zulumatı" olarak yazılmıştır.

²⁷⁶ B nüshasında bu kısım "aşk" olarak yazılmıştır.

²⁷⁷ B Nüshasında etrafi çizilmiş B Nüshasında yazılmamıştır.

²⁷⁸ B Nüshasında bu kısım "Merzubûmrûmi eyâlet-i Erzurum" olarak yazılmıştır.

irsâliyeden mâ'adâsı bundan akdem âhvâl-i re'âyâ'ya nizâm için in'âm olunub bu sene dahi bi emrillahü'l mülkü'l kah hâr tuğyân-ı enhârdan harâb olan mahaller isti'mâr olunmak için bi'l-cümle irsâliyemâlî dahi üç seneye dek afv ve in'âm ve âhvâl-i re'âyâ'ya nizâm verilmek bâbında mukaddem târîh ilesene-i mezbûre Zilka'de'sinin yedinci günü târihiyle müverrah fermân-ı âlîşân sâdır olduğu bâhir olmağın tahrîr-i safhâ-yı vakâyî' kılındı (sahrâ-yı sufîye²⁷⁹ ye nüzûlun ikinci günü bundan esbak) serîr-i sa'âdet-i mısır-ı cihânbanî üzre cülûs-ü hümâyûn-u meymenet-me'nûsları esnâsında İskenderiye muhâfızı vezir Arnavud Süleyman Paşa'dan re'âyâtâifesinden ve sâir-i âhâlî –i vilâyetden ba'zı şikat²⁸⁰ gelüb rikâb-ı kâmyâblarına ref'i rik'a-yı iştikâ etmeleriyle bundan akdem mansıbı Mahmûd Bey oğlu Hasan Paşa'ya tevcihe olunub ve der-i devletmedâra ihzârî çün

(Varak 307b)

fermân-ı kazâ cereyânları sâdır olmağla ihzariyle getirülüb dîvân-ı âlîde destûr-u ekremsiyemmâ muhterem münşi-i ²⁸¹nâsirü'ladlve'l kerem vezir-i â'zâm Muhammed Paşa ve sadrîn efendiler hazerâtı huzurlarında şâkîleriyle mürâfî'a olduklarında müdde'ilerin isbâtına kâdir olamayub vezir-i müşârünileyhin isnâd olunan mevâdd-ı zulüm vefesâddan berâat zimmeti mütehakkik ve mütebeyyin olmakla avâtif-i bîkarân-ı pâdişâhîden bervech-i Arpalık Elbasan sancağı inâyet ve ihsân olunub ma'asker-i ²⁸² hümâyûn ile ma'ânâzim-i sebîl-i cihâd olmuşdu Sofya sahrâsına vaz'ı hıyâm-ı iclâl olunduğu gün ba'zı kimesnelerin münâfikatı tahallülü ile şâkîleri tekrâr zuhur idüb vezir-i müşârünileyhin bîdâdından feryâd-ı dâd-hâhî ile kar'ı sem'i şehriyârî'ye ictera/ihtibrâ etmeleriyle ta'zîmenli emrillah ve şefkaten ilâ halkıllahda'vâları bizzât huzûr-u hümâyûnlarında görülmek üzre fermân buyrulub mâh-ı Zi'l-hiccetü'sşerîfenin dördüncü günü dâvâcılarıyla huzûr-u hümâyûnlarına ihzâr ve otâğ-ı gerdûn natâklarında tertîb-i levâzım-ı dîvân olunub adl-ı sâatin hayrun min ibâdet isittîn senete mefhûm-u şerîfî üzre ihrâz-ı ecr-dânî için bizzât serîr-ârâ-yıdîvân-ı mua'delet oldular fâiz-i tevfikât-ı sübhânî haiz – i rütbe-i vâlâyı nu'mânî hâmî-i beyza-yı şer'î mübîn şeyhü'l-islâm ve'l-müslimîn Seyyid Feyzullâh Efendi hazretleri serîr-gerdûn- i sâye-i sa'âdet dâyeleri pâyesinde ihrâm-ı ihtirâm üzre zânû-

²⁷⁹ B nüshasında bu kısım “sofyaya” olarak yazılmıştır.

²⁸⁰ B nüshasında bu kısım “şükat” olarak yazılmıştır.

²⁸¹ B nüshasında bu kısım “menşai” olarak yazılmıştır.

²⁸² B nüshasında bu kısım “muasker” olarak yazılmıştır.

zedede-i edeb ve temkîn ve sâhib-i nigîn-i vezâret-i ‘uzma²⁸³câmî-i kemâlâtü’l-mecdvê’lalâ vezir-i â’zâm Muhammed Paşa ve sadrîn efendiler hazerâtı dahi cânib-i yemininde münessa²⁸⁴-nişîn olub böyle bir mahfil-güzîn ve dîvân-ı mua’delet-âyîninde müdde’ilerin arz-u hâlleri (ela cerel’-ade maddeh bi maddeh)²⁸⁵ (tâbende-i necm-i âsumân-ı ma’ârif ve müntehab-gevher-i deryâ-yı evarif-utârid-elkâb reîsü’l-küttabrâmi efendi hazretleri)²⁸⁶ okuyub bizzât şevket ve iclâl ile kendüleri istimâ’ ve isgâ buyurdular lakin yine şâkîler iddi’âların vech-i şer’î üzre isbâtдан âciz olub ba’zı mevâdd için makâm-ı şehâdete müsûl edenlerin dahi kelâmları müdde’iler takririyle mütenâkıs ve müte’ârız vâkî’ olub bi’l-cümle şikâyet ve iddi’âları hilye-i sıhhatden âtıl idüğü huzûr-u hümayûnda dahi muhakkak olmakla def’i meclis kılındı bundan akdem evlâd-ı necâbet-şi’âr-ı hâne-i âlîşândan Gâzî Giray Sultân ki yegâne-i meydân-ı kârzârdır birkaç bin Tatar-i Efrasiyab peykâr ile me’mûren Kamanca Kal’ası sükkânına teslîm-i zahîreden sonra mu’tâd-ı gâretgerîleri üzre memleket-i Rus-u menhusa inân-tâb-ı hasâret olub inâyet-i bî-gâyet-i hakk-ı âmâllarına muvaffak olmağın memleket-i mezbûre bî nehb ve gâret ve bî-hadd esîr ile ric’at esnâsında tâife-i küffârdan birkaç askeri-diller giriftâr-ı kemend-i şikari²⁸⁷ Tatar olub sultân huzurunda âhvâlları istihbâr olundukda böyle dehen-güşây ühbâr oldular ki Berebaş²⁸⁸ nâm kazak-ı bed-mezâk eşkiyâsından altı bin kadar levend

Varak 308a

Bucak cânibi hasâret-i dest-i gezend –i dâ’yesiyle hâlâ Kopsolo nâmkal’a kurbunda direng-i cem’iyyet üzre oldukların i’lâm etmeleriyle sultân-ı âlîşân rey-i savâbdîd-i büzürgân-ı ²⁸⁹Tatar ile giriftâr-ı pençe-i şikârları olan esîrleri lug-u gûy-ı serlerin galtân-ı çevgân-ı şimşîr tedmîr idüb mahall-i cem’iyyet-i küffârai nântâb-ı ılgâr oldular küffâr-ı bed-kırdâr serdârları olan Pali nâm hotmanınğuş-ı idrâkın (mâlîde-i dest-i intibâh)²⁹⁰ ve asker-i Tatar’ın kendülerekasdları yaman olduğundan âgâhidüb ol bed-kâr ve bed-dil bu haber-i muvahhişden münfa’il oldukda bî-hiredân-ı küffardan ba’zıları marü’z-zikri top ve tüfenklerine istinâ dentescî’ etmeleriyle

²⁸³ B nüshasında bu kısım “azime” olarak yazılmıştır.

²⁸⁴ B nüshasında bu kısım “menessa” olarak yazılmıştır.

²⁸⁵ B Nüshasındabu kısım yazılmamıştır.

²⁸⁶ B Nüshasında bu kısım sayfanın kenarında aynen yazılmıştır.

²⁸⁷B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²⁸⁸ B nüshasında bu kısım “berrübaş” olarak yazılmıştır.

²⁸⁹ B nüshasında bu kısım ”bezirgân” olarak yazılmıştır.

²⁹⁰ B Nüshasındabu kısimsayfa kenarında düzeltme olarak yazılmıştır.

kemberbend-i mukâvemete eylediler leşker-i Tatar mahall-i cem'iyetlerinden haberdâr olub tulûğ-u fecr-i sâni'dehemle-i şîrâne ile harman-ı cem'iyetlerin berk-zede-i şimşîr-i âteş-tâb ve (mebâni-i cem'iyetlerin harâb ve bî-tâb)²⁹¹idübbi'z-zarûre-i (kal'a-yı mezbûre)tehassün ve meydân-ı merkede bir niçe bin lâşe-i küffârbî ser ü bünkalubbâr-ı dîğe rmukâvemete adem-i iktidârları zâhir olmağla ahz olunan toplar sultân-ı müşârünileyhin ağalarından Muhammed Ağa ile şehir-i zilhicce'nin ikinci günü yevmü'l sülâsâ'da Sofya sahrâsında cebhâne-i âmireyeteslîm ve ağa-yı mumâi leyhahil'at ve atıyye iletekrîm olundu mâh-ı merkûmun beşinci günü (vezir-i celilü'lkadr) (vâlî-i Sivas ser bostânî vezir-i adl-i istînâs Hüseyin Paşa hazretleri eyâlet askeriyle dilvar²⁹² Silifke'ye mutasarrîf olan esîr İbrahim Paşa huzûr-u hümâyûnlarından müretteb alay ile güzerân idüb menzil sâzı ordu-yı hümâyûn oldular ve rûz-u mezbûrda vezir-i celilü'lkadr Şâhîn Muhammed Paşa eyâlet-i)²⁹³ Diyarbekr ile istis'ad kılunub vezir-i mükerrrem Mısırlızâde İbrahim Paşa ile ebnâ-yısebîle mazarrat-risân olan haydud ve eşkiyâsından rehğüzârı tathî riçün Belgrad'a firistade kılındılar şehir-i Zi'l-hiccetü'ş- şerîfe'nin on ikinci yevm hamide-i ²⁹⁴zafer pençe-i zafer-i mîrimîrân-ı sûtûd eseyr Edirne vâlîsi Tırnakçı İbrahim Paşa askeriyle ²⁹⁵huzûr-u nazar-ı i'tibâr-ı hüsrevâniden mürûr idüb şayeste-i hil'at teşrif olub revnak-firûz-u ordu-yı hümâyûn oldular sene-i mezbûre Şevvalının gurre-i yevm'ile had'da Murre ceziresi istihlâsı name'mûr olan İbrahim Paşa vilâyet-i mezbûrdavâkî' Gördos boğazına dühûl ve mahall-i merkumu mürûr ile Derbend nâm karye'yenüzûlidüb üç gün kadar ârâm olunub ba'de hareket ile Gördoskal'ası mukâbilinde vâkî Kule Çiftliği ta'bîr olunan mahall dahi üç gün karâr-gâhlarıoldukdan sonra Çağıl nâmmahall-i ubûrArgos derbendinden mürur idüb Himininâm karye sahrâsıcâygâh-ı hıyâm kılındı mahall-i merkûmede leşker-i küffardan giriftâr-ı pençe-i şikâr olan dillerin²⁹⁶ cezîre-i mezbûre keferesi halleri ve Venedik belağının²⁹⁷âhvâlleri istihbâr olundukda bu vechüzreâğâz-ı beyântesrih eylediler ki Venedik küffârı her ne kadar piyâde ve süvari var ise sefînelerine vaz'

²⁹¹ B Nüshasında bu kısimsayfa kenarında düzeltme olarak yazılmıştır.

²⁹² B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

²⁹³ B Nüshasında bu kısım sayfa kenarında düzeltme olarak yazılmıştır.

²⁹⁴ B nüshasında bu kısım "hamis" olarak yazılmıştır.

²⁹⁵ B nüshasında bu kısım "Silifke'ye mutasarrîf olan esîr İbrahim Paşa huzûr-u hümâyûna müretteb alay ile güzerân idüb menzilsâzı ordu-yı hümâyûn oldular ve rûz-u mezbûrda vezir-i celilü'l kadr Muhammed Paşa eyâlet askeriyle" olarak yazılmıştır.

²⁹⁶ B nüshasında bu kısım "dellallardan" olarak yazılmıştır.

²⁹⁷ B nüshasında bu kısım "mela'ininin" olarak yazılmıştır.

idüb Poros ve ainiye câniblerine revân ve Argos kal'asından sekiz sâatbe'di olan Trabluce tarafında Venedik ve Maine ve sâir-i reâyâyı isyân-kârdan altı

(Varak 308b)

bin kadar küffâr-ı tebeh-rûzgârın tecemmü'ühbâr etmeleriyle mahall-i merkûmdan cezire-i mezbûreye duhûldan on birinci gün ki yevmi'lerba'âdır. Argos ile Anadolu kal'ası meyânesinde vâkî' Şirmerd nam zi'ehûdasındavâkîsahrâyanüzûl olduğu günün akşamı ki leyle-i rûz-u hamisdirmarü'zzikrTrabluce tarafında ictimâ' eden küffârı kahr ve tedmîre Yörük Hasan Paşa ve mîrlivâ-yı Maniye inzimâmıylairsâlölunub beş sâat mürurunda mecme-i²⁹⁸ küffâraresîde olduklarında küffâr-ı hâksârın harman-ı cem'iyetlerin perâkende-i sahrâ-yıdûmâridüb Ferstere ve Nurmene²⁹⁹câniblerine firâr eyledikde asker-i İslâm ta'kîbidübb'a'zısın esîr ve nicesin tu'me-i şemşîr idüb zikrolunan Trabluce hâvâlîsinde olan kasabât ve kura ehb ve gâret³⁰⁰ ve re'âyâ isyanından³⁰¹ esir-i bî-gâyat ve mevâşî-i bî-nihâyet ile avdet idüb karar-dâde iken cânib-i serdârdan Venedik küffarının çekdirisi ile mâdûneleri Anadolu tarafına gelecekleri istimâ'iyile Hasan Paşa'nın orduya iltihâki içünserdâr tarafından vürûd eden fermân mücebineyevmi'l-sebte dâhil-i dâire-i ma'asker oldular, bundan akdem Anadolu limanında olan sekiz pare kalyonundan ma'âdâ on altı pare sagîr ve kebîrkalyonu dahi gelüb lenger-endâz-ı dûmâr oldukları gece sefinelerinde mevcûd olan hâksârı Anobolu'yaihrâc ve etrâfına vâhiden cem' eylediği leşker-i küfrimtizâcla asker-i İslâm üzerine hücum umelhûz olmağın ihtiyâten etraf-ı orduya hendekler hafr olunub ve karâvullarta'yinolunub hareket-i küffâraçeşm û gûş olundu, menzil-i mezbur edenü zûlun dokuzuncu yevm-i âdînedetabûr-u makhûr-u küffârdan bir mikdâr süvar bedîdârolub asker paşa dahi Saruhan sancağına mutasarrıf olan vezir-i mükerrem yedi yüz mikdârsüvar ile mukâbileyledikde tarafeynden bir mikdar peykâr olunub küffâr-ı hîle-kâr tabura tehassün etmesiyle vezir-i müşârûnileyh dahi fermân-ı serdâr ile ârâmgâhına müraca'atidüb bir sâ'at mürurunda küffâr-i bed-kırdârbi'l-cümle piyâde ve süvar ve şahî topların tertîb idüb asker-i İslâma hücumu nümâyân oldukda serdâr tarafından yine vezir Ali Paşa ol mikdâr asker ile mukabeleye âmâde oldukda karavul tâ'yin olunan mahalleye resîde

²⁹⁸ B nüshasında bu kısım "mecmu'u" olarak yazılmıştır.

²⁹⁹ B nüshasında bu kısım "karastere ve luzine" olarak yazılmıştır.

³⁰⁰ B nüshasında bu kısım "garat" olarak yazılmıştır.

³⁰¹ B nüshasında bu kısım "usâtından" olarak yazılmıştır.

olduklarında bu taraftan dahi serdâr Ibrahim Paşa Menresta'bir³⁰² olunan mahalle gelüb Ali Paşa'ya muâvenet-i müzâheret için beş yüz mikdârpiyâde dahi zamm eylediler, Amma küffâr-ı hîle-kârın mâni-i hamle ve vâki-i mukâbele olan çarh-ı feleklerden duhûl bir vechlema'mul olmayub Ali Paşa hazretleri küffâr-ı hâksârincânib-i yesârindenverâ-yı leşker-i küffâra mazarrat-resân ve) ve ol gürûh-u mekrûhuperişân etmek (kasdı ile) hücum-u delirâneleri nümâyân olub leşker-i küffârdan bir kaç gûy-u kelle ziver-i bâlâ-yırımâh-ı ashâb-ı felâh oldu, bu vech üzere nâire-i peykarşerâre³⁰³-bâr olarak hendek hizâsına reşide

(Varak 309a)

olundukda Yörük paşası ile me'mûr olan yörük taifesinden altı yüz mikdârımerdefrâz ve küffârın hizâm kasdıyla türktâz idübtâ'kib ile muhârebeolundukda gürûh-u müşrikinden bir mikdârı meyâne-i İslâmiyandatu'me-i şemşîr³⁰⁴ve küşte-i³⁰⁵tığ-i tedmîr ve bir müteayyin kapudanı dahi giriftâr-ı pençe-i teshîr ve birkaç harb-i kâfir esîr oldu dokuz çarh-felek ve iki kıt'a topları ahz olunub bu arada melâ'in-i bed-âyîn (cem'iyyet ile) taburdan hurûc idüb tarafeynden muhârebe kabîl-i gurûba dek imtidâd ve leşker-i küffâr Argos kal'asına istinâd eylediler, asâkir-i islâm ric'at ile hıyâmlarında ârâm idüb hengâm-ı işâ' zi- kudret-i nikbatı³⁰⁶ olan taife-i bi-ser-ü-pâbi-vefâlık ile kerevet-gürîze sülükleri sâire dahi sârî ve ekserîfirâri olmakla serdâr ile küffâra mukâvvemet eşâyeste kimisine kâlîlkalmağın dokuz kıt'a topun dahi nakl-i iberolub ancak hıyâmârâm ve cepâne-i âmire ve levâzım-ı sâire ile ahz-ı intikam el-umûru merhunet'ünbi'evkati hamış dâkınca vakt-i dîğere mevkûf kılınıb avdet olundu, dâire-i hâle-i şehri-zi'l-hiccetü's-şerîfezertâb-ı âfitâb ile lebrîz olduğu leyle't'ül bedrin sabahı ârâmgâh-ı Sofya'dan hareket olunub Halkalı nâmfezâ-yı dilârâm³⁰⁷ 1 cunûd-ü dâire-i devlete bir gece makâm oldu, ferdâsı Sarıyurtnâm meserret-gâh-ı sipâh-i nusret-penâha menzil-gâh olub ale's-seher ol menzilden dahi gûzer olunub şehir köyü nâmiyla mersûm olan kasaba mukâbilinde vaz-ı hıyâm-ı ârâyış olundu. merhale-i mezbûr danubûr ile Musâ Paşa palangası murûr olunub cuyüş-ü nil-hurûş-u ol vâdî-i mennûmûnda feyz-yâb-i

³⁰² B nüshasında bu kısım "ta'bir" yazılmıştır.

³⁰³ B nüshasında bu kısım "pikar şirare" olarak geçmiştir.

³⁰⁴ B nüshasında bu kısım "ta'ma -ı şimşir" olarak yazılmıştır.

³⁰⁵ B nüshasında bu kısım "guşte-i" olarak yazılmıştır.

³⁰⁶ B nüshasında bu kısım "nekebeti" olarak yazılmıştır.

³⁰⁷ B nüshasında bu kısım "nam kaza-yı dilaram" olarak yazılmıştır.

ârâyeşolub sepide-dem ol makâm-ı hürremden şedd-i nitâk-ı ³⁰⁸azîmet olunub niş-i urûk-u bed-kîş olan kasaba nîş-i mürurunda vâki' fezâ-yıvesî'a'yadarb-ı evtâd-ı ³⁰⁹hıyâm ârâm olundu, bundan akdem rahne-dâr-ı tîşe-i istîlâ-yı düşman olan kal'anîş-i manzûr-u dîde-i merhamet-kîş ³¹⁰olmakla ta'mîrihavâle-i mi'mâr-ı inâyet kılındı

Beyit

Aferin ol pâdişah-ı mülk-ü adlin dâdına

/ Bir nigâh-ı lütfübesdir âlemin âbâdına

Nesir

(Rûz-u mezbûrda)³¹¹sugûr-u îslâmiyyedet ekâpû-yı muhâfaza iden şîr-dilânin (dil olmak üzere)³¹²giriftâr-ı çengâl-ı şikârları olan nekbet gürâz-hey'et dili huzûr-u hümâyûnda söylidüb kelâm-ı nâ-fercâmı nesne-i bi-müntac (olmadığı ecelden)³¹³

Beyit

Lisândır dilin başını kesdiren

/ Meseldir bu kim dil esen bâş esen meseli üzere gerden-i hayâtübüride-i şemşîr-i memât kılındı.

Menzil-i mezbûrda iki gün ârâmdan sonra hareket olunub Aleksina nam bîşe-zâr bir gece ârâmgâh-ı şîr-dilân olub ale's-seher Hüsrev-i hâver-i ebleğ-i muhannâ-dem ³¹⁴âsumânla cilve-ger oldukda şehriyâr-i gerdûn-fer asâkir-i zafer-rehber ile hareket idüb Kınalı oğlu zie'sinâm³¹⁵ menzilde hayme-nişîn-i iclâl oldular ferdâsı ol mahalden³¹⁶ Perakinnâm menzil-i asâkir-i kerem kîne-i â'dâyacâygâh olub bâmdâd-ıyevmi'l hamîsde Yagudine'de

³⁰⁸ B nüshasında bu kısım “natık-ı” olarak yazılmıştır.

³⁰⁹ B nüshasında bu kısım “zarb-ı evtad” olarak yazılmıştır.

³¹⁰ B nüshasında bu kısım “merhamet keşide” olarak yazılmıştır.

³¹¹ B Nüshasında bu kısım sayfa kenarında düzeltme şeklinde yazılmıştır.

³¹² B Nüshasında bu kısım sayfa kenarında düzeltme şeklinde yazılmıştır.

³¹³ B Nüshasında bu kısım sayfa kenarında düzeltme şeklinde yazılmıştır.

³¹⁴ B nüshasında bu kısım “muhenna dem” olarak yazılmıştır.

³¹⁵ B nüshasında bu kısım “ziyası nam” olarak yazılmıştır.

³¹⁶ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

(Varak 309b)

menzil-sâz-ı ârâm oldular, rûz-u âdinede Batı çin nâm makâm-ı mazreb-i evtâd-ı hıyâm oldular hengâm-ı seher hareket olunub Hasan Paşa palangası kurbunda vâki' fezâ-yihüsnde bir gece ârâmdan sonra menzil-i Fulad'a reşide olunub ârâm olundu merhale-i mezbûrdana sâkir-i mevfûrrâhile-i bend-i azîmet olub yevm-i isneynde Hisarcık nâm menzil-i asâkir-i İslâm'a mahall-i tengolmağın Belgrad'a iki sa'âtbe'di olan Çeşme nâm menzilde sîrâb-ı ³¹⁷zülâl-i âsâyiş olundu, menzil-i mezbûrda (mîr-i mirân-ı Rumeli) Hasan Paşa süvâridenmâ'adadan dört bin piyâde-i sûrh-pûş-u tüfenkber-dûşArnavud güzîdeleriyle huzûr-u âlî'de alay gösterübpesendîde-i nazar-ı i'tibâr olundukda şâyeste-yiteşrîfolub ol sahrâ-yıpehnânümüne-i şakâyıkistân-ı behişt-i berîn oldu, akabinde mir-i mirân-ı uhrâ Adem Paşa dahi tûr-i mâ'hûde üzre iki bin mikdârı piyâde dilâver ile alây tertîb idüb manzûr-u nazar-ı hümâyûn oldukda sezâvâr-ı hil'at-ı iltifât olub ordu-yı hümâyûnu cennet nümûn eylediler ve mir livâ-yı Köstendil Hüdaverdi Bey dahi tarz-ı mezbûr ile bin beş yüz kadar piyâde Arnavud askeriyle alay gösterüb pirâmun-u ordu-yı hümâyûnu lale-zâr eylediler ve Fazlı Bölük başı dahi üç bin mikdâr leşker-i rüstem-peykâr ile huzûr-u hümâyûndan murûr idüb karin-i iltifat-hüsrevi oldukda menzil-sâz-ı canîb-i maasker-i hümâyûn oldular, ol gece ârâmdan sonra ale's-seher sâhibkırân-ı gîti-sitân leşker-i bi-keranıyla tahrîk-i kâdime-i azîmet ve mevkib-i pür-(zeyb ile) menzil-i merkûmdan hareket olunub Belgrad-ı Dârü'l-Cihâdgubar-ı ³¹⁸köşk tâ'bir olunan sâhe-i dil-güşâde mevzi' otağ-ı hümâyûnu nusret-makrûna sâye-endâz-ı iclâl oldular, sine-i kalender-i felekdeşikâf-ı hilâl-i muharremü'l-harâm nümûdâr olduğunun ferdâsı hükm-ü celilü'l-kadr ve müşavere hümfi'lemricrâsı için taraf-ı bâhirü'l-şerif-i şehriyâr-ı dânişverdenâsaf-ı güzîde-i gevher-i da'b-ı dânyâyî ve rüsûm-ü kâr-ı şinâsı üzere tâ'lîm olunan kavâid-i pür-fevâid ki ferîde-i bî-mânend ve dürr-i dil-firûz-u ³¹⁹mülûk-pesenddir bu nev'e zîver-i gûş-i ezhân ve kurta-i binâgûş-i iz'ân³²⁰buyuruldukda dâman-ı kaba-i neng-i devlet ve girîbân-ı câme-i saltanat pençe-i hâr-ı teessüfden mesûnuz-zeyl olmak babında

³¹⁷ B nüshasında bu kısım “serab-ı “olarak yazılmıştır.

³¹⁸ B nüshasında bu kısım “Abaza” olarak geçmiştir.

³¹⁹ B nüshasında bu kısım“fûruz” olarak yazılmıştır.

³²⁰ B nüshasında bu kısım “ uz'an” olarak kullanılmıştır.

Beyit³²¹

her işin âkıbeti âkl ile derpîş gerek

/ kâr-ı evvelde kişi âkıbet-endîş gerek

/ mefhumu üzre teb'ine kkâdlebîb ve zihn-i müstakîm necîba'mâlde her ne kadar müsîb ise de yine ser-rişte-i a'mâl-ı umûr dest-i ihtiyâtdandûr olmak şâyân-ı ehl-i îkân ve sezâvâr-ı ashâb-ı ezhân olmaduğuma'lûm-u sâf-zamîrândır

Beyit³²²

ihtiyât olmazsa a'mâl-i dil-âzâd daşem'ibî-fânûsdurgûyâ ki râh-ı bâd da bâhusûs sünnet-i seniyye-i Muhammedî ve amel-i aliyye-i Ahmedî icrâsıylaakd-ı meclis-i istişâre olunub hayır-hâhân-ı devlet ve kâr-amûzdegân-ı saltanat istisvâbıyla olunan hareket mûcib-i neyl-i nusretidir ve şarîte-i ³²³kavli lâ tenzur ilâ men kâlve'nzur

(**Varak 310a**)

İllâ mâ kal ile amel olunub rişte-i bârîk-i tedbîr-sıgar dahi güseste-i dest-i istihkâr olmayub habl-i metîn-i tedbîr-i kibâr ile ma'rûzuma'rez-i i'tibar oluna

Beyit³²⁴

/ Der za'îfiriştehârâ kem me-bîn

/ Çün be-hem bâşed şevved habl-ı metîn

Deyu cevâhir-i nizâm-ı kelâma hitâm verildikde kelâmü'l mülûk mülûkü'l kelâm ma'nâsı üzreâsaf-ı cem-câh fermân-ı hikmet-pesend-i şehenşâh³²⁵ ile amel buyurub ol rûz-u firûzda vükelâ-yı devlet ve a'yân-ı saltanat otâğ-ı âsafide cem'iyet olunmaya da'vet buyrulub vüzerâ-yım îkrâve vükelâ-yı kar âzmaden muhâfiz-ı dârü'l-cihâd-ı Belgrad vezir-i sâhib sedâd Ca'fer Paşa ve vâlî-i Haleb vezir-i sûtûde-neseb Dursun Paşa ve vâlî-i Şam vezir-i lâzımü'l ihtirâm Osman Paşa ve güzîde-i

³²¹ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³²² B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³²³ B nüshasında bu kısım “şartı”olarak yazılmıştır.

³²⁴ B Nüshasındabu kısım yazılmamıştır.

³²⁵ B nüshasında bu kısım “ şehinşah” olarak yazılmıştır.

nâsinvâlî-i Sivas valisi Hasan Paşa ve vâlî-i Diyarbekr vezir-i âlikadr-i Şâhîn Muhammed Paşa ve ³²⁶Anadolu vâlîsi (vezir-i mükerrem Mısırlızâde) İbrahim Paşa ve Elbasan sancağına mutasarrıf vezir Arnavud Süleyman Paşa ve Mîr-i mîrân Rumeli Hasan Paşa ve Mîrmîranuhrâ Adem Paşa ve ocak ağaları ve yeniçeri ağası Mahmûd Ağa ve kol kethüdâsı ve zağarcıbaşı ve şikk-ı evvel (Ahmed Efendi) ve zu'emâ ve erbâb-ı tîmâr ve alay beğleri defter kethüdâları ve ashâb-ı dîvân ve sâiregüzîdegânbi-esrihimotâğ-ı sadr-ı âlîdeictimâ' eyledüklerinde serv-i bustân-ı ³²⁷siyâdetzîver-i mesned-i nikâbet³²⁸gencîne-i eltâf nakîbü'leşrâf hâce-zâde Osman Efendi hazretleri dahi zümrüd-ü cevâhir-i selk -i ³²⁹meclis olduklarında zahîr-i dârü'l-mülk-ü ikbâl nasîr-i kitâib kemâl hâmi-i beyz-i şer'i mübîn müftü'l-islâmve'lmüslimines-Seyyid Feyzullah Efendi hazretlerinin kudûm-u meymenet lüzûmlarınaçeşm ü gûş-u intizâr olundu ol âfitâb-ı âsumân-ı irfanın³³⁰ dahi pertev-i tulûği nümâyân oldukda zerrât-ı mücteme'in fûrû-tâb ibtihâclarıyla cilve-nâkolub revnak-ı sadr-ı meclis-i ihtiram olduklarında makâm-ı münâsibba'zı kelîmât-ı müveccih akîbinde Asaf Süleyman menzelet-i sadr-ı âlîmenkabet hazretleri pâdişâh-ı İslâmın ve şehinşâh-ı atâbekirâde-i tab'ihümâyûnları olan şeker-pâre-i istişâreyinakl-i meclis-i cem'iyetidübmuhafız-ı Belgrad vezir-i Aresto-nihâdCa'fer Paşa'ya hitâb-ı bâsevâb ile istisvâb-ı a'mâl cihetinde tarîka-i istirşâd ile leb-cünbân-ı sûalolub böyle zâika-pîrâ-yıtakrîroidular ki sizler zamân-ı kesîrdir ki hademât-ı muhafazayame'mûr olduğunuz ecilden vücûhla âhvâle ittilânınız ve keyfiyyet-i serhadde vukufunuz hadd-i kemâli mütecavizdir binâen âlâ hâzâ eğer çihitâb-ı cenâb-ı ne'mü'lme'âbedir amma isticmâ'ı cumhûrdan dahi maksûd delâlet-i râh-ı sevâb-ı pür-sûd dur imdi lâzime-i husûl-ü merâm-ı bu meclis-i ma'kûd-u has ve âmm depîr ve bürnâ'îlâ ve ednâ derc-i havsala-yiist i'dâdında olan gevher-i tedbîrikeşîde-i rişte-i takrîridübsencîde-i mîzân-ı ukûl olanlar avîze-i gerden kabûl ola buyurduklarında herkes nazar berze mînte'ammüli dübhemûş oldukları hâlde sadr-ı dâniş-şi'ârtekrârbeyân-ı bedî' ile i'âde-i kelâm-ı mâsebek eyledüklerin desef-i dânyândan (kenzü'ldekâik) vezir-i güzînCa'fer-i Sâdık hazretleri mutâla'a-yibâsire-i ictihâd ile istinbâd eyledi ki

(Varak 310b)

³²⁶ B nüshasındabu kısım yazılmamıştır.

³²⁷ B nüshasında bu kısım “bostan-ı” olarak yazılmıştır.

³²⁸ B nüshasında bu kısım “ nekabet” olarak yazılmıştır.

³²⁹ B nüshasında bu kısım“ sülk-ü” olarak yazılmıştır.

³³⁰ B nüshasında bu kısım “arifanın” olarak yazılmıştır.

Ma'ânî-i celîle-yi edîbâne beyân aşurû' idüb buyurdular ki eğer ekâvîl-i za'îfeyetevcîh-i sâmi'ii' tibâr olunmazsa mustehrecüm³³¹ olan lübb-ü lübâb-ı me'ani³³²ma'nâme'mûldür ki miftâh-ı künûz-u fütûhât olub cümleye şifâ-yı sadr hâsıl ola

Beyit³³³

/ Kelâm-ı musaffâzidânâ be-cûy

/ Be-cûnist gevher be-deryâ be-cû

/ Ma'nâsı üzre âhâlî-imeclis sâmi'iidrâkların ol tarafa müteveccih eyledüklerinde mantık-ı fesâhatbeyânıyla (böyle ifade-i kelâm eylediler ki selb-i ve icab cehetin de aine-i)idrâkıma nümâyân olan sûret-i ma'nâ-yımergûb oldur ki

/ bu araya karîb olan kal'a-yıVaradin'deküffâr-ı nuhûset-şî'ârın dest-i hüsrânpeyvest ile tarh etdükleri tabur-u pür şer ü şûretrâfindamechûlumuzolub mahfûr-u tîşe-i mekiden olan hacerât-ı hacîm gibi lağımlara nihâyet olmaduğundan kat'i nazar-ı mukâvemet-i peykâra dahi âmâde olmayub baş bile göstermezler birkaç senedir ki nev -be-nevferib ile asâkir-i İslâmıta'vîk ve tazyî'i (evkât ile)³³⁴ leşker-i muvahhîdini tazyik etmekten³³⁵ gayr-ı nesneyi mufâd olmaduğu tahkik dirâm mahısın-ı üstûvâr-ı Tımışvarkal'a-yı Belgrad ile birbirlerine lâzım ve melzûm kabîlinden olub el 'iyaza billahte'âlâmekîdet-i a'dâyı hîle-kâr ile ol âşiyâne-i şâhbâzân lâne-i Bum-i şûm-i zâğ-siriştân olursa bizim dahi mürğ-ü huzûrumuz uçar ve hükm-i nehir-i Tuna mecrâ-yı tasarrufumuzdan çıkar ve Tımışvar rehğûzârında vâkî' Bufca palangasına tehassüni dübehl-i İslâm'ın âyende ve revendesine mazarrat-resân olan hâr-ı dâmengîri derîde-i ³³⁶dâs-ı şemşîr ve Tımışvar'ı kabza-yı tasarrufa getürmek için Lipovakal'asında âmâde etdükleri zehâyir ve mühimmâtı ve edevât ve âlâtı dâhil-i kabza-yı teshîr ve sugûr-u Erdeliye'den Logoş kurbunda ictimâ' eden küffâr-ı duzah-karârıfiristâde-i âteş-gâh-ı se'iridübkal'a-yı Tımışvar'ın dahi muhtac olan mahalleri ta'mîr ve kifâyet mikdârı zehâyir ile muhâfazasına me'mûr olanları seyretmek ve Radin cânibin eazîmet etmekden hezâr bârahsen ve vücûhla

³³¹ B nüshasında bu kısım “ musahhir ham” olarak yazılmıştır.

³³² B Nüshasında bu kısım “ ma'na “ olarak yazılmıştır.

³³³B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³³⁴ B Nüshasında bu kısım “evkâtle” olarak yazılmıştır.

³³⁵ B Nüshasında bu kısım ”tazyikden” olarak yazılmıştır.

³³⁶ B nüshasında bu kısım “direvide-i” olarak yazılmıştır.

müstahsendir deyu ikâmet burhân-ı vâzihü'lbeyân ile netîceverdikle bu rey-i zerrîn-cümleye dil nişîn olub istihsân eyledükleri bâhir olunca taraf-ı âsafiden bu tedbîr-i karâr-dâde huzûr-u hümâyûna ifâde olundukda şehinşâh-ı dânişver bu nüsha-yınâdire-eser sebt-i cerîde-i yakîn olmasın beyaz safha-yırûz-u dîğereta'lîk eylediler ale's-sabâhdebîr-i zerrîndeveât-i âsumânkırtas-ı beyaz-ı seherle nümâyân oldukda meclis-i müşâvere-i vâsafi'de olan cem-i gafırsagır ve kebîr huzûr-u hümâyûnada'vet ve pîşgâhlarında çehre-i sây-i ubûdiyet olduklarında şehinşâh-ı âfâk cümleden istintâk buyurub rûz-u güzeştede akd olunan meclis-i müşâverede karâr-dâde olan rey-i güzîni huzûr-u hümâyûnime i'lâm olundukda bi'l-müşâfêha istimâ'irâde-i aliye hem olmağın huzurumuza da'vet olunmuşsuzdur fi'l-hakîka hayır-hâhân-ı devlet ve kârârgâhân-ı saltanat olanlardan ma'mûlmes'ûldur ki bu meclis-i âlî'de dahi te'ammül-î tâm ile tercîh-i ehâd-ı câni beyni düblicâm-ı keemmiyyet-i himmet ol tarafa imâle-i azîmet

(Varak 311a)

ola buyurdıklarında huzûr-u âlîlerindebi'l-cümle sedef-i dîdelerinden mürvârîd-i sirişkirsâlile³³⁷güher-pâş-ı senâ ve derûn-u derc-î hulûsdan senâ -î³³⁸cevâhir-i du'â ile destûr-u sâbıküzreneveşte-i levh-i beyân olan mahzar-ı tedbîr hüsnü fi indinâmüstahsin ile mümzîdir deyu İ'tirâf etdüklerinde Tımışvar cânibineşedd-i râhile-i azîmet olunmak üzredu'â olunub zemîn-bûs-i³³⁹iltifatlarıyla istis'âd kılındılar ol ân sadr-ı â'zâm karındaşı el-Hâc Mustafâ Ağa Pañçuh³⁴⁰cânibine u bûriçün binâyı cistr'eme'mûr olub teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm eylediler şehriyâr-ı âlemol dem haremde kal'a-yı Belgrad'da Ca'fer Paşa sarâyına sâye-endâz-ı iclâl olub

³³⁷ B Nüshasında bu kısım “serişk isar” olarak yazılmıştır.

³³⁸ B nüshasında bu kısım “ nisar” olarak yazılmıştır.

³³⁹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁴⁰B nüshasında bu kısım “ pañçova” olarak yazılmıştır.

donanma-yı hümâyûn –u nusret-makrûn alay ile pîşgâh-ı kal’adan güzârına me’zûn oldukdaKapudanAlî Paşa pîşrov-ı³⁴¹kâfile-i sefâin-i Nusret defâin olub (fekerat-i inşâ-yı pür ma’ânî ve ebyât-ı kasîde-i tenterânî gibi mevzun)³⁴² yüz elli kadar sefine-i (ferah- meşhun ile)³⁴³sîne-i âb-ı çâk-çâk ederek pîşgâh-ı kal’aya duhûllarında pehlû-nihâde-i güşe-i batâletolub illet-i zükâm ile sersâm olan toplar fitîl-i hubbetü’ssevdâyı barut ile atse-rîz oldukları aks-endâz-ı kal’a-yı mezbûre oldukda onlar dahi kakhaha-zen-i şâdumânî olub şükürâne-i sıhhat velvele-endâz-ı meserret olunca emârât-ı ferah-zafer zemîn ü zamânda cilve-ger olub kapudanlara teşrîf-i hil’at ve atıyye-i bî-nihâyet ile ikrâm olundu vakt-i asrmürûrunda ol mahalden hareket ve otâğ-ı hümâyûna tahrîk-i rikâb-ı azîmet buyruldu şehr-i mezbûrdan altı gün mürûrunda Mısır-ı Kahire’den sefer-i nusret- esere me’mûr olan asâkir-i mevfürekâide-i ma’hûdeleri üzre alay mürettepleri pesendîde-i tab’ı şehriyârî olub her sınıfın zâbitine birer hil’at- girân-bahâinâyet olunmak ile karîn-i iltifât oldular ve yine şehr-i merkûmdamîr-i mîrân-ı eyâlet-i Karaman Hasım Muhammed Paşa eyâlet askeriyle huzûr-u hümâyûnda alay nümûdâridüb sezâvâr-ı teşrîf-i hil’atolub ordu-yı hümâyûnain zimâm ile kâmyâb oldular ve mâh-ı merkûmun sekizinci günü asâkir-i şîr-hücûmazahîre-i umûm verilmek de’b-i kadîm olmağın enbâr-ı in’âmdan her nefere kırkar günlük zahire inâyet olunub şehr-i Muharrem ü’lharâm’dahüsrev-i hâvercîs-ı âbgûn-u Asumândan on dört kerre güzer etdükde pâdişâh-ı rûy-ı zemînasâkir-i nusretkarîn ile nehr-i Tuna’ya vaz’ olan cisrdenubûr ve dört sa’âtlık bir mürur olunub Poraçanâm karye hizâsındavâkî’ sahrâmakarr-ı hizberân-ı düğâ oldu ferdâsı Pañçova nâmkal’averâsında ki sahrâmazreb-i evtâd-ı hıyâm kılındı menzil-i mezbûrda iki gün ârâmdan sonra bade’lişâ hareket-i hümâyûn sudûru ile rahile³⁴⁴ - bend-i azîmet olunub ferdâsı Alî Bigarinâm menzilde sîrâb-ı cûybâr-ı âsâyış olundu bâmdâdnehr-i Tente kurbun davaz’ı hıyâm-ı ârâm olunub menzil-i mezbûrda Rumeli vâlîsi Mahmûd Beyzâde (Hasan Paşa) on dört bin piyâde ve süvâr ile Belgrad ile Tımişvar beyninde

(Varak 311b)

³⁴¹B Nüshasında“pîşrov-ı ”yerine “pîşrevi” yazılmıştır

³⁴²B Nüshasındabu kısım yazılmamıştır.

³⁴³B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁴⁴B Nüshasındabu kısım “rahle” olarak yazılmıştır.

Bufca kal'asında tehassun ile ebnâ-yı sebîle hâr-ı dâmân ve nüsret -resân olan haydud ve eşkiyâ sısûzan-ı âteş-i tedmîr etmeye nâmzed olubşehir-i mezbûrun on sekizinci günü mezbûr palanga mukâbilinde inân-keş-i ârâm ve fırsat-bîn-i merâm olub Arnavud dilâverlerinden birkaç merd-i şîr-neberd kal'a-yı mezbûre tarafına firistâde kılındıkda mezbûr palanganın bâbın mesdûd ve tehassün edenler derûnunda mevcûd oldukları dîde-i yakînlerine nümâyân oldukda paşa-yı müşârün ileyhe bu keyfiyetde nâgâh eyleyüb mevcûd olan leşker-i mevfûre ile hısn-ı mezbûru mahsûr ve pîramun-u kal'a-yı Çupine tûdetûdehâr ü hâşâk-ı mevfûr vaz' olunubilgâ-yîâteş ile şîrâre-bâr ³⁴⁵ve numûne-i kûre-i nâr oldu derûnunda müstekîn olan melâinden firâr edenler giriftâr ve küşte-i tığ-ı demarolub ³⁴⁶bir ferdrehyâb-ı cânib-i halâs ve pâ-güzâr-ı tarîk-i menâsolmayub ol üftâdegân-ı der-bend-i berzah mübtelâ-y âlâm-i duzaholub kâm-ı hayâtları çâşnîgîr-i bitâb-i ³⁴⁷hacîm ve vücûd-u nâ-bihbûdları giriftâr-ı azâb-ı elîm oldu şehriyâr-ı vâlâmakâ ile asâkir-i İslâm Ordu Köprüsu nâmmevzi'de iki gün ikâmet-sâz-ı âsâyîşolubşehir-i merkûmun yirmi birinci gün kal'a-yıTımışvar pîşgâhında vâkî' kazâyavav'ıhıyâm-ı ârâm olundu menzil-i mezbûredeBufcalkal'ası ve mütehassın olan melâin-i bed-âyînlerinvücûd-u nâ-bihbûdları hâkister-i âteş-i demar³⁴⁸ oldukları haber-resîde-i sâmi'eîşehenşâh-ı vâlâ-gevher oldukdahamd-i hâlik-i bî-çün ile hemân ol gün kifâyet mikdârı cephâne irsâl olunub Erdel sugûrun kral-ı bed-fi'âl tarafından muhâfazayame'mûr olan Vitrani³⁴⁹ dedikleri duzah mekânın cem'iyetinperîşân ve leşkerin küşte-i tığ-ı burrân etmek bâbında fermân-ı kazâcereyân-ı sudûrbulub paşa-yımum âileyhe bermûcib-i hükm-ü hümâyûn ol tarafa rû-nümûn oldular Tımışvar'da muhâfaza olan hizber-i bîşe-i düğâvezîr-i muhterem A'rac Hüseyin Paşa kâr-âzmûde-i kârzâr olduğu cihetdenhısn-ı mezbûre Sivas vâlîsi olan vezîr-i güzîn Hüseyin Paşa ta'yîn buyrulub muhâfız-ı sâbık Hüseyin Paşa hazretleri ordu-yı hümâyûn'aintizâm buyuruldu. Bu cânibden dahi şehriyâr-ı kişver-sitân-ı leşker firâvân ile şehir-i merkûmun yirmi dördüncü nehzateyleyübŞatirnanâmdirehtistanârâm olundu ferdâsı altı sa'ât mürurunda Südeyn nâm bîşe-zârazarb-ı tavîle-i âsâyîşolunub ol gece bir mikdâr asker ile yeniçeri ağası Mahmûd Ağa ve vezîr-i mûkerrem Şâhin Muhammed Paşa ve

³⁴⁵ B nüshasında bu kısım “şerare bar” olarak yazılmıştır.

³⁴⁶ B nüshasında bu kısım “güşte-i tığ-ı dümar olub” olarak yazılmıştır.

³⁴⁷ B nüshasında bu kısım “beliyyat” olarak yazılmıştır.

³⁴⁸ B nüshasında bu kısım “dümar” olarak yazılmıştır.

³⁴⁹ B nüshasında bu kısım “denrani” olarak yazılmıştır

Hüseyin Paşa Lipovekal'ası [tarafına revane³⁵⁰kılındılarLipovekal'ası ki mukaddema muntazam-ı memâlik-i İslâm ve dâhil-i akâlîm-i sultân-ı Süreyyâmakâm iken mukâbed-ia'dâyıbî-dîn ve hîle-i hazele-i bed-âyîn ile dâire-i emn-i İslâmdanbîrûn ve me'men-i düşman-ı mekr-fünûn olduğuna hem vârepîşgâhında cereyân eden rûdayn-ı tahassürden³⁵¹ revân olan sirişk-i ³⁵²hûn-âlûdiş'âr ve derûn ve âruşunde olan minâr-ı ³⁵³mevzûn-u dûd-u âh-ı berdevâmı numûdâr idüb büyût

(Varak 312a)

Vekusûrmakarr-ı ashâb-ı pür şer ü şûr olduğundan hısn-ı merkûmun tarafeyninde olan iki burc-u bâlâ mesken-i ashâb-ı zülâl olmak danrehâiçüngüyâ dergâh-ı kibriyâ'ya iki dest-i du'â idi

Beyit³⁵⁴

/ Çüsubh ez meyân-ı tuğ-i kînber-keşîd

/ Be-dem ez der-i şâmra der-keşîd

/ ale's-seher sahib-kırân-ı Sikender fer asâkir-i zafer rehber ile ol mahalden âğâz-ı güzâridübhdîv-i cihân-şâhı âlem-penâl be-cünbed der cünbüş amedsipah debdebe-i hüsvâne ve tantana-i rüstemâne ile azîmetnümâ-yıhısn-ı mezbûr oldular bundan akdem firistâde olan asker-i mübâderet-i peykâr ve mübâşeret-i kârzâretmeyübancağ kal'a-yımezbûrenin kabza-i tasarrufe girmesine vech-i eshel ve asker derûn-u kal'aya duhule münâsib mahal müşâhede-i dîde-i tahmîn olunmak irâdesiyle gönderilmiş idi bu arada ol gazenfer-i bîşe-zâr-ı düğâ dırahtistân-ı pîçâpîçden güşâdesîne-i sahrâda rûnümâ olduklarında kal'a-yımezbûrdan leşker-gâhpeyâpey toplar endâhte olmaya başladı şehenşâh-ı gîtî -sitân mukâbil-i hısn-ı mezbûr davâkî-i fezâ-yı mürtefi'evaz'ı sâyebânet dürüb bir mikdârâsâyîşden sonra dergâh-ı vâcibü'lvücûdaâf'ı³⁵⁵livâ-yı dest-i du'âyızirâ'atidüb ve (nusret ve zafer emin -hân eser-i icâbet oldukda kal'a-yı mezbûrun taraf-ı şimâlinde vâkî' kenâre-i

³⁵⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁵¹ B nüshasında bu kısım "tehassürden" olarak yazılmıştır.

³⁵² B nüshasında bu kısım "serişk-i" olarak yazılmıştır.

³⁵³ B nüshasında bu kısım "menar" olarak yazılmıştır.

³⁵⁴ B Nüshasındabu kısım yazılmamıştır.

³⁵⁵ B Nüshasında bu kısım "irtifa-yı" olarak yazılmıştır.

kûh-puştesine ³⁵⁶birkaç topu kal'a-kûbvaz'ıfermân olundu âmmâ leşker-i perhâş-cû bir mertebe-i kerem gulûv oldular ki küffâr-ı bed-kârdan endâhte-i meyâne-i ³⁵⁷sitiz olan top ve tüfenk-i şirâre-hîz-i³⁵⁸ nazar-ı i'tibârlarından sâkıt olub etrâf-ı kal'arımâh-ı sipâhdan mânend-i neyistân oldu küffâr-ı hâksâr-ı şehriyâr-ı dârâşükûhla olana sâkirenbûhu ve leşker gerem-i peyehkârın³⁵⁹ meydân-ı cânsipârıde olan ihtimâmlarını müşâhede eyledüklerinde Mebânî-i cem'iyetleri mütezelzil-i verâyınâ-sevâbları mütehavvil olub meydân-ı sitizden küreyve-gir-i gürîz olmaya âgâz eylediler

Kıt'a³⁶⁰

ni'al-i sümm-i sûtûr-i sipâhdangûyâ

/ Zemîndenîçe bin mâh-ı bedr olub peydâ Görüb bu kevkebe-i haşmet-i şehenşâhi

/ Gürîzena'lderâteş idi adû âmmâreh gürîzidüb sedd-i Skender-i takdîr

/ Netîce bulmadı ye'cûc-ü fitne-râh-i rehâkal'a-yı mezbûrun verâsında vâkî' cebel-i mûntehâdâ menindeşîr-i delîr vezir Hüseyin Paşa askeriyle âmâde olup³⁶¹ taraf-ı İslâmdan mevzû' olan toplar beşer kerreşirâre- efşân-ı³⁶² hamle oldukdacünûd-ü nâ-ma'dûd-u nev-sâhtetâbya-yı turâbiye cânibinden hamle-i şîrâne ile derûn-u kal'aya (duhûl ve) zir bâlâdan nüzûlidüb/

/ bir mikdâr küşte-i³⁶³ şemşîr-i tedmîr ve mâ'adâsın esîr-bend-izincîrhuzûr-u hümâyûnda dest-âvîz-i kelle-i bürîde ile nümûdâr olanlara onar esedîguruşin'âm olunub halbe-i hayât ile ber-âvürde olunan üsârâ-yıgiritâr edenlereçevgan-ı şemşîrleri³⁶⁴ ile gûy-ı kellelerin galtîde-i hâk-ı helâk etmek şartıyla³⁶⁵ hazîne-i inâyetden yirmi beşer guruşihân olunub pîşgâh-ı otâğ-ı hümâyûn dabürîde-i tığ-ı

³⁵⁶ B nüshasında bu kısım "guh puştesine" olarak yazılmıştır.

³⁵⁷ B nüshasında bu kısım "miyane" olarak yazılmıştır.

³⁵⁸ B nüshasında bu kısım "şerarehîz" olarak yazılmıştır.

³⁵⁹ B nüshasında bu kısım "siyahkarın" olarak yazılmıştır.

³⁶⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁶¹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁶² B Nüshasında bu kısım "feşân-ı" olarak yazılmıştır.

³⁶³ B nüshasında bu kısım "güşte-i" olarak yazılmıştır.

³⁶⁴ B Nüshasında bu kısım "şemşîri" olarak yazılmıştır.

³⁶⁵ B Nüshasında bu kısım "şartiüzre" yazılmıştır.

dûmâr olan kelle-i küffârdan kuleler ser-keşîde-i âlem-i bâlâ oldu ünvân-ı³⁶⁶Hudâ-yıcihân-âferîn ile kal'a-yımerkûme

(Varak 312b)

leşker-i şîr hücûma bir sâattâkat-âver olmayub şâhid-i zafer-i sâhe-i ümîd decilveger olub kal'a-yı mezbûreden giriftâr-ı pençe-i ganâim gulâmân-ı senovber - hîrâm ve cevârî-yîsîm-endâm çârsû-yu ordu-yı hümâyûnu Yusuf-istân eyledi ve hısn-ı mezbûrda müddehâr olan zehâyir-i mahzun -ı enbâr-ı kıyâsdan bîrûn olub asâkir-i Nusret meâsire 'adeddenefzûntevzî'den sonra kal'a-yı Tımışvarâ hâlisine ve muhafazaya me'mûr olanlara üç seneye vefâ eder zahire irsâl olunub mâbe kâsîsâkıt-ı dîde-i i'tibâr oldu ve kal'a-yı mezbûrede olan kırk iki aded top-umergûb ve bî-nihâye (gülle ve) humbara-i pür âşûb ve tüfenk-i vâfire ve âlât-ı sâireteslîm-i cepâne-i âmire olundu rûz-u firûz-u fethden iki gün mürurunda mâh-ı Muharremü'l harâm resîde-i serhadd-i encâm olmaya bir menzil kalmış idi ki

Beyit³⁶⁷

gevher-i cângird-i hem erzed be-dest-i müzd-i vey

/ Bâpeyâm-ı yârâmedkâsd-ı ferhunde pey

/ nâgihân³⁶⁸ bir berîd-i meserret nevîdpeyâm-ı kudûm-u hân-ı âlîşân ile kulûb-u âleme tebşîr-i şevk-i cedidi dübhem ânsâ atâsaf-ı zîşânâğâ-yı yeniçeri yanmûkib-i müretteb ile istikbâlarevân ve telâkkîye şitâbân oldular ol cânibden dahi müntehab-ı gevher-i selk-i ³⁶⁹selâtin-i Cengiziyân hân-ı refîü'lunvân leşker-i tatar-ı seyyâre-şümâr ile bedîdâr olubba'det'telâkkî vezir-i kâmyâb ile hem-inân ve hem-rikâb ordu-yihümâyûna vüsûl ve sadr-ı â'zâmbârgâhına nüzûl eylediklerinde sezâ-yı zât-ı âlîleri olan ikrâm ile mükerrem kılınub vakt-i gurûb olmağlarû-mâlî-i dergâh-ı şehensâh ve çehre-sây-ı sedde-i bârgâh-ı izzet-penâh sefid-i sehere havâle olunub ol gece hayme-i mahsûsalarında ârâm olundu ale's-seher hûrşîd-i zerrîn-tâchâvergurfe-i bârgâh-ı gerdûnda cilveger oldukda

³⁶⁶ B Nüshasında bu kısım "avn-i" olarak yazılmıştır.

³⁶⁷ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁶⁸ B Nüshasında bu kısım "nâgâh" olarak yazılmıştır.

³⁶⁹ B nüshasındabu kısım "sülk-ü" olarak yazılmıştır.

Beyit³⁷⁰

Şehi ki âsumân pâye-i taht-ı üst

/ Medâr-ı felek tâbî'i taht –üstBuvedâfitâb-ı sipahr-ı kemâl

/ İlâhî kemâleş ne-bîn edzevâlŞehenşâh-ı İskender-fer dahi otâğ-ı
hümâyûnaziyâ-güster oldukları aks-endâz-ı bârgâh-ı âsafî olduk dasadr-ı âsaf-nişân
hân-ı âlîşânla huzûr-u hümâyûna cebîn-sâyı zirâ'at olmaya âmâde olub tekâverlerin
esüvâr ve yemîn ve yesâr güzîdegân-ı Tatar ile revâne oldular pîş-bâb-ı bârgâh-ı
hüsrevî'yeresîde olduklarında zemîn enüzül idüb huzûr-u hümâyûnada'vet
buyruldular

Beyit³⁷¹

/ Ey hâk-ı der-i sürme-i çeşm-i eyyâm

/ Veysüdde-i bâb-ı devlet-i arş-ı makâm yüz sürmeye geldim der-i ikbâla
bugün

/ Bir bende-i nâ-çizimeyâ şâh-ı be-nâm deyup işgâh-ı iclâllarında vaz'ıpîşânî-i
ubûdiyet ve çehre-sâyı rikkıyyetden sonra hamd ü senâyihâlik-i bî-hemtâ ile tebrîk-i
gazâ-yı şâh-ı kişver-güşâ-yı³⁷²edâ etdiklerinde ş ehriyâr-ı bende-nüvâzteklîf-i ku'ûd
ile ser-ferâzbuyurub bir mikdârâhvâl-ı peykâr³⁷³ ve müzâkere-i kârzâr-ı
küffârsebkât³⁷⁴eyledikdeişâret-i aliyhesudûr ile bir seraserbî-hemtâ samur kürk ve
üzerine bir sâdehil'at zer-târilbâs olunub ve bir şimşîr-i murassa' miyân³⁷⁵ -bend ve
bir mücevher otâğa

(Varak 313a)

bî- mânend ile ser-bülendeyleyüb ve mîrzâlardan birkaç kimisine sezâ-
yiinâyet ve teşrîf-i (hil'at ile) iltifât olunub ve güzîdegân-ı Tatar'a dahi hal'e fâhire
inâyet olundukda tekrârdevâm-ı devlet-i şehriyâriye (du'â ile)³⁷⁶huzûr-u hümâyûnda

³⁷⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁷¹ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁷² B nüshasında bu kısım “ gişver güşayı”olarak yazılmıştır.

³⁷³ B nüshasında bu kısım “ pikar” olarak yazılmıştır.

³⁷⁴ B nüshasında bu kısım“sibkat” olarak yazılmıştır.

³⁷⁵ B nüshasında bu kısım “meyab” olarak yazılmıştır.

³⁷⁶ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

cebîn-sâyubûdiyetolubbârgâhdan dışarı müteveccih-i azîmet olduklarında ıstabl-ı âtufet-i mülûkiden bir rahş-ı tîz-gâm ve kûh-endâmzîn-i sîmîndıraht-ı (zerrîn ile) peşkeş kılındı dest-i (inbisât ile)³⁷⁷ inân-girifte-i neşât olub süvâr olduklarında yine sadr-ı âlîkadr bir mikdâr müşâye'itarîgîylere fâkat idüb mahall-i muvâdaa'diyereside olduklarında hân-ı âlîşân karârgâhınamürâca'at ve sadr î a'zambârgâhınaric'at buyurdular bundan akdem bürîde-i tığ-ı demâr olan küffâr-ı hâksârın lâşe-i habîselerigermî-i havâdan müteaffin olub pâdişâh-ı vâlâ-makâm nîmsâatlıkfezâ-yımürtefi'avaz'ıotâğ-ı felek-i ihtîşâm fermanıyla tebdîl-i mekân buyurdular bu evândacâsûsân-ı leşker-i Tatar ve haber-gîrân-ı cânib-i küffâr-ı a'dâyıdînin tabur ile Çenâdnâm palanga si kurbunda ictimâ'ların ıhbâr etmesiyle asâkir-i İslâmdan etrafa perâkende olanların tecemmü'üne fermân sâdır olmağın bundan akdem Logoş kurbunda Vetraninâmduzah mekânın dâhil-i dâire-i inkıyâdı olub ictimâ' eden küffâr-ı duzah-karâra havâle olan Mîrimîrân Rumeli Mahmûd³⁷⁸ Paşa mahall-i mezbûre resîdeoldukdamu'âheze olan diller rivâyet-i üzreictimâ' eden küffâr-ı zelâlet³⁷⁹ -kirdâr yirmi binden mütecâvizidükenihbâr etmeleriyle paşa'yı müşârün ileyhe tabur-u makhûre karîb olan bîşezâr-ı sa'bülmürûrda bir tabur tedârük olunmaya dâmen-ber-zede-i himmet olub tahmînen yirmi bin asker güncâyış-pezîr olur bir tabur-i metîn ve bir hısn-ı hasın binâsınaşurû' olunub piyâde ve süvâriye leşker-i küffâr ile bir def'a peykâr idüb leşker-i a'dânın bîşe-zâr a tehassün³⁸⁰ ile peykârlarından paşa'yı müşârünileyha ile olan asker cündân zafer-yâbolmayub ordu-yuhümâyûn dan istinsâr sadedinde iken ma'asker-i hümâyûn ailtihâkı bâbında olan fermân mücebince el-umûru merhunetü'n bievkati hamisdâkı üzreasâkir-i İslâm ordu-yı hümâyûn cânibine müteveccih oldular 'adem-i tehassün-ü küffâr içinLipova kal'ası hâksâr olmak irâde-i şehriyârı olmağın nikâbân-ı hûş-bîşe ve üstâdân-ı Ferhad-tîşe yedi yerden lağım idüb ol hısn-ı kûh-peykeri himmetü'r ricâl taklaü'l cibâl misdak üzreh avây aperrân idüb eser-i âsârınâ- bedîd oldu meş'al-i mâh-ı âsumân-seyr-i şehri Saferü'l hayrı dört kerre firûzân olduğunun sabâhı pâdişâh-ı gerdûn haşmet cânib-i Tımışvare azimeti dübrûz-i mezbûr demüşk-ü sakâ-yıgays-

³⁷⁷ B Nüshasındabu kısım "inbisât" olarak yazılmıştır.

³⁷⁸ B Nüshasındabu kısım "Hasan" olarak yazılmıştır.

³⁷⁹ B nüshasında bu kısım "deleat" olarak yazılmıştır.

³⁸⁰ B nüshasında bu kısım "tahassün" olarak yazılmıştır.

medârgüseste târ olmağın katarât-ı emtâr³⁸¹ bir mertebe deryâ-bâr oldu ki sûtûr-u devvâbtâ- be-zânn-û gark-ı dahl-ı ıstırâb olub ol rûz-u şefkat³⁸²-endûzda

(Varak 313b)

asker-i bî-şümârmeta'ib-i besyâr³⁸³ ile vakt-i guruba karîb Şerad nâmkal'a-yı harâb esahrâsına reşide olub vaz'ı hıyâm-ı âsâyış olundu ol (rûz-u mezbûr)³⁸⁴ da şehriyâr-ı sâf derûnun karîha-i hümâyûnların alâyih ve tab'ikerâmet- i meşhûnlarına sanih oldu ki kal'e-i Tımışvar'a vucûhla umûr-u muhafazadan habîr bir vezir-i Aristo tedbîr-i ehem ve bir merd-ü ³⁸⁵kâr-ı âzime elzem olduğundan³⁸⁶ derh emân sâat sadria'zamket hûdâsı olan el-HâcMustafâ Ağa'yı huzûr-u hümâyûna da'vet buyurup ve nâil-i rûtbe-i vezâretidüb hizmet-i muhâfaza-yı Tımışvar ile istis'âd buyruldu âshâb-ı mecd-i aklâmından³⁸⁷ kalem-ceziye muhâsebe Hasbî Muhammed Efendi sadr-ı â'zâm kethûdâlığı ile tebcîl olundular yevm-i merkumun ferdâsı asâkir-i nusretme'asire telâfi-i tab-ı güzeşte içünrâhat-bahş-iârâm olunmak irâdesiylebirgün dahi ikâmet olunub ol günün sabâhı cânib-i Tımışvar'aatf-ı inân-ı azîmet olundu bundan esbak muhâfız-ı dârü'l-cihâd-ı Belgrad olan vezir-i müşerretedbîrCa'fer Paşa'ya hatt-ı hümâyûn-u sa'âdet-makrûnsudûr bulmuş idi ki asâkir-i İslâmdan muhâfaza-yı Belgrad içün tefrik olunub anda mevcûd olan asâkir-i nusret-intimâ ile âshâb-ı livâ ve Mîrimîrân-ı sa'âdet'ünnevâ ve donanma-yı hümâyûn ile mevcûd olan perhâş-cûyân-ı meymenet-makrûn bizzâtsinn-i serdâ rolub ve muhâfaza-yı Belgrad içün vezir-i mükerrem Dursun Paşa'yı hizmet-ı muhâfaza-yı Belgrad'da kâimmakâm alıkoyub dâmen-i sa'y-ı kemer-bend-i ihtimâm etmekle pençe-i tasallut-u küffâra giren kal'a-yıTetil'imakarr-ı kelâb-ı küffâr olmadan tahlîs ve bu hizmet-i seniyye'ye ihtimâmını tahsisi dübhâr-ı illet-i bî-câdâmen-gîr-i te'hîr-i tesvîf olunmaya deyu te'kîd olunub vezir-i müşârüniley havusûl buldukda hatt-ı hümâyûn-u te'kîd merhûnun mazmûn-u münîfinedîde-güşâyıttılâ' olduklarında akd-i meclis-i istişâre olunub murâd-ı hümâyûn şehriyâr-ı firûz-baht üzre ol mehâm azîmet tamâm olub sefâin-i donanma-yı hümâyûn ceng-cûyân-ı merdânle meşhûn kılunub bir sâat-i sa'd-

³⁸¹ B nüshasında bu kısım “tar “ olarak yazılmıştır.

³⁸² B Nüshasında bu kısım “meşekkat” olarak yazılmıştır.

³⁸³ B nüshasında bu kısım “bisyar” olarak yazılmıştır.

³⁸⁴ B Nüshasında bu kısım “Rûz-i meşekkatendûzda” olarak yazılmıştır.

³⁸⁵ B nüshasında bu kısım “mürd-ü” olarak yazılmıştır.

³⁸⁶ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁸⁷ B Nüshasında bu kısım“aklâmdan” olarak yazılmıştır.

iktirânda kam'-ı lenger-i azîmet ile bâdbân-güşâ-yı müsâra'at olundu yâri-i avn-ı samedânı ile kal'a-yı³⁸⁸Tetil'ekarîb olundukda serdâr-ı zü'liktidârıntedbîr-i icâbet-³⁸⁹pezîrleri üzre istimâ'ı sedâ-yıdûr-baş etdirüb top sâ'ika-i kırdâr-ı belâ-bârları şirâre³⁹⁰-feşân-ı âgâz-ı peykâr³⁹¹eyledükde küffâr-ı bed-kırdâr canibinden kal'a-yı Tetil'de olan kelâbe pîşrev-i salhâne-i demâr ³⁹²olan Aştete nâm eg-i duzah-karâr-ı firâr olub bir mikdâr germ-i peykâr-ı mukâvemet olmak ümmîdi ile muhâre beyeâgâz ve der-i perhâş-ı bî-netîce-yi bâzid übikdâm kûşîş ile çep ü râst hareket-i câhilâne ile nişest ü hâstesnâsında asâkir-i kulzüm-hurûşun her taraftan deryâyı pür cûş gibi istîlâlarından bî-hûş olub pey ender pey endâhte olan topu kal'a-kûbdan dahi serâsîme-i şu'ûr oldukda el-harbhıd' amisdâkı üzre kureyve-gîr-i şî'b-i cebel-i hiye'l olub

(Varak 314a)

Mücerred asâkir-i İslâmita'vîkiçün tel-i bârû-yı Title livâ-yı istimân nişânde eylediler ol ümîd ile ki kurbunda olan Varadinkal'asında ictimâ' eden küffâr-ı zelâlet-kırdâr danim dâd muzâhirine tehîye-sâz-ı müsâra'at olan fırka-i zelalbi'listic'âl gelmek üzre olduklarına yakînleri olduğuna binâenkemîn-i hiyeldevaz'ıdâm-ı iğfâl ile marû'z-zikrAştete birkaç Nemçe kâfirleriyle huzûr-u serdâra cebîn-sâyı niyâz olub derûn-u kal'ada olan iki bin mikdârı Nemçe ve bin kadar Macar eşkiyası ve sâir-i milel-i nusârâdan tecemmu' eden zâğ-siriştlerâşiyâne-i kal'ayiteslîm ile mürg-ü cânları âzâd olunmak ricâsı ile istâde-i pîşgâh-ı temennâ olduklarında serdâr-ı hûş-mend bir mikdârte'ammül-ü hired-pesend ile niyâz-mendân-ı küffârın metâ'ı İtimâslarına böyle tevcih-i nazar kubûl etdiler ki derûn-u kal'adamevcûd olan Nemçe keferesinden mâ'adâsının gerden-³⁹³i inkıyâdları beste-i tığ - i³⁹⁴ra'ıyyet iken sebîl-i itâ'atdan (inhirâf ile)selk³⁹⁵-i fesâda münselik olduklarına binâen anlara bâb-ı tarîka-i necâtmesdûd ve metâ'ını yâzları bâzâr-ı i'tibâr dabî-sûd dur âmmâ Nemçe keferesi hâric-i dâire-i hükûmetimiz olmağın meyâne-i küfr-ü İslâmda cilveger-i meydân-ı zuhûr olan harb ve kitâ l muktezâ-

³⁸⁸ B nüshasında bu kısım “semedani ile kal'a-yı” olarak yazılmıştır.

³⁸⁹ B nüshasında bu kısım “isabet” olarak yazılmıştır.

³⁹⁰ B nüshasında bu kısım “şerare” olarak yazılmıştır.

³⁹¹ B nüshasında bu kısım “pikar” olarak yazılmıştır.

³⁹² B nüshasında bu kısım “dümar” olarak yazılmıştır.

³⁹³ B nüshasında bu kısım “gerdun-u” olarak yazılmıştır.

³⁹⁴ B Nüshasında bu kısım “tığ-u” olarak yazılmıştır.

³⁹⁵ B Nüshasında bu kısım “meslek” olarak yazılmıştır

yıemr-i dîn mûbin³⁹⁶ vâcibü'l imtisâldir bu bâbda tâife-i Nemçe'ye râh-ı itlâkbâz olunub sâirin cevâbı havâle-i tercümân-ı şemşîr-i ser-endâzdir deyu rişte-i kelâma tığ-ı feysal ile inkitâ' verdikde tekrâriyâz-ı hired-firîbavk terkîb ile husûl-ü ricâ-yı evvel-i ile iâde-i niyaza âgâz esnâsından âgâh kal'adan nekîse-i âştî olur bir top sedâ sıresîde-i sâmi-i ehl-i İslâm oldukda serdâr-ı dûrbînharîta-i tassavvûr-u küffara tasvîr olan nukûş-u fuhûşun sûret-pezîr-i sâha-yı şuhûd olmasına olan işâret-i ma'hûdân ehavfi ile hâric-i dâire-i edeb olan vaz'ıbu'lac ebdengirih-bend-i cebîn-i gazabolubAştete dedikleri mel'ûna hitâb-ı itâb-engîz ile hem bizden bezâ'at-gîr-i âmân olmak üzere gelüb hem hilâf-ı dâb-ı sâlif bu hareket-i muhalif nedir deyu kabza-yışemşîr-i kazâ-yızîver-i dest-i gazâ idübAştete'nin ser-i bî-devleti işte budur deyu bir zerb-ı kahramâne ile endâhte-i hâk-ı hakaret idüb asker-i İslâm fırsat encâm cerad-ı münteşir gibi etrâfdan hücum-u şîrâne ile kal'aya (duhûl ve)zîr ü bâlâdan nüzul idüb küşte-i şemşîr³⁹⁷gurrân olan küştenilerden mâ'adâ bin kadar esîr-i giriftâr-ı halka-yı zincîr olub kal'a-yı mezbûrun dahi vücudun hâka berâber etdikleri haber-i meserret-i encâm-ı kal'a-yı Tımışvar'a duhulden birgün sonra yevm-i es-sebt dema'asker-i hümâyûnda intişâr bulub bu peyâm-ı dil-ârâm danasâkir-i İslâm hâiz-i câm-ı neşât ve neş'e-yâb-ı râh-ı inbisât olub bu keyf-i³⁹⁸dü-bâlâdan derûn-u ârâmları bî-ârâm ve şehri Saferü'lhayr'ın on birinci yevmi'lehad'dapışgâh-ı kal'a-yı Tımışvar'dan nehzat tam³⁹⁹ buyrulub ordu Suyu nâm nehir-i serî ü'lcereyânma'berinden iki sâatlik

(Varak 314b)

yer dahi mürur olunubdan guhnâm bîşe-zâr sâhesi nezerb-ı evtâd-ı nüzûl olundu yevm-i merkumun ferdâsı yedi sâatlik menzil dahi tayy-i minvâl-i gâm olub mesbûkü'zzikr Mahmud paşazâde'nin sâhte-i dest-i tedbiri olub amel mânde eyledükleri⁴⁰⁰ tabur-u sûhân zemîn mecma'i ordu-yı müslîmin oldu

Nazm

³⁹⁶ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

³⁹⁷ B nüshasında bu kısım “güşte-i şimşir” olarak yazılmıştır.

³⁹⁸ B Nüshasında bu kısım “keyfiyet-e” olarak yazılmıştır.

³⁹⁹ B Nüshasındabu kısım yazılmamıştır.

⁴⁰⁰ B Nüshasında bu kısım “etdükleri” olarak yazılmıştır.

Ey dil ele al hâme-i i'câzbeyânı

/ Ol şâh-ı gül-ü gülbin-⁴⁰¹i Firdevs nişânı Ol hâme ki tahrîr-i dil-ârâsını görse

/ Kilk-i hünerin elde şikest eyleye Mânî ▼gâz-ı sühan eyle mânend-i Mesîhâ

/ Dil-zinde eder âlemi takrîr-i zebânı Dil-dâde-i ta'bîr-i dil-ârâsıyüzânın

/Söylet O sühan-perver-i âgûş-u beyânı Bezm-i feraha eylesün âmâde-i takrîr

/ Terdestî ile zâğverüb tığ-ı zebânı Bir demde nice etdiHudâbî-ser ü sâ mân

/ Cem'iyet-i tabur ve cünûd-u veterânı Gûş eylemeye⁴⁰²kavl-ı horasan-ı derûnu

/ Bî-bâk hücum eyledi ol Rüstem-i sâni Taburu idüb asker-i İslâm ile mahsûr

/ Bir cânibenasb eyledi Tatar ile hânı Sultan ile bir menzilde câ edemez hân

/ Hürşîd ile hem-ser olamaz necm-i yemânîale's-sehersultân-ı çâr-bâliş-i hâver ablak-ı tünd-refât-ı gerdûn ile cilveger oldukda sâhib-kıran-ı Rüstem peykâr⁴⁰³asâkir-i nusret medar ile bir rahş-ı tîz-gâma süvâr olub mahall-i merkûmdan iki saatber bürîde-i hotovat-ı azîmet olunmadan âşûb-gâh-ı tabur-u küffâr bermeyâne-i (bedzârda)⁴⁰⁴ pedîdâr oldu taburun cânib-i cenûbîsi nehir-i asîrû'lmürûr ve taraf-ı şimâlîsi hendek-i kilîn ile mahfûr olub pâdişâh-ı nusret-penâh taraf-ı şarkîsinden vaz'ımazille-i ârâm-gâh idüb nâşir-i ahkâm-ı dînimü bîn-i müftû'l İslâm ve'l müslimîn gencîne-i cevâhir-i Feyzullâh es-Seyyid⁴⁰⁵Feyzullâh Efendi hazretleri⁴⁰⁶dahi pîşgâhlarında âsâyîş-güzîn-i makâm-ı ihtirâm olub mübârizân-ı peykâr mübâdî-i cenge çeşmgûş-u intizâr iken Mîrimîrân Rumeli Mahmûdpaşazâde Hasan Paşa mîriden muvazzaf yedi bin mükellef surh-câme-i delîr hengâme Arnavud piyâdeleri ve yine Mîrimîrân-ı merkumdan vazîfe-hâr dört bin piyâde dilâver ve eyâlet (askeri ile) taraf-ı mesîreden tabur-u a'dâya fırsat-bîn-i duhûl iken leşker-i küffâr tabura siperlenüb vech-i asâkir-i İslâmı rû-gerdân etmek kasdinderkâridüb hamle-i gürazane ile yekpâretüfenk-endâz-ı mûmâna'at-ı duhûl ve muzâhim-i küçe-

⁴⁰¹ B nüshasında bu kısım “gülbin” olarak yazılmıştır.

⁴⁰² B Nüshasında bu kısım “eylemeyüb” olarak yazılmıştır.

⁴⁰³ B nüshasında bu kısım “pikar” olarak yazılmıştır.

⁴⁰⁴ B Nüshasında bu kısım “Bedzar kurbunda” olarak yazılmıştır.

⁴⁰⁵ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴⁰⁶ B nüshasında bu kısım “Feyzullah Efendi ” olarak yazılmıştır.

gâh-ı vusûl olduklarında asâkir-i İslâmınvegfe'itâ'til ile tahvîllerindenrûnema olan sûret-i inkisâr aks-endâz-ı mir'ât-ı çeşm-i Hûdâvendigâr oldukda dü dest-i icâbet-peyvestlerinberdâste-i dergâh-ı bârgâh-ı bî-enbâz ve sedef-i dîdedenleâlî-feşân-ı niyâz olarak hazret-i Şeyhü'l İslâmdan karîn-i icâbet ve⁴⁰⁷ mutazammın-ı feth ve Nusret olur⁴⁰⁸du'â temennâsında olduklarında anlar dahi şâh-ı nihâl-i vücûdları olan dü dest-i niyâz-peyvestlerin berdâste-i dergâh-ı bârgâh-ı ilâhî ve temennî-i atıyye-i nâ-mütenâhî idüb Hediye tuhaf-ı de'avât-ı resîde-i mevkî'i

(Varak 315a)

Kabûl oldukda

Beyit

Zi dergâh-ı sultân-ı Rüstem-nihâd

/ Revân şudye kîkûh-i âteş çübâd

/ piyâdegânın mevkuf ta'tîldeirenglerindenâsaf-ı sâhibferhenkmeâyâne-i asâkir-i ceng-âhenginden⁴⁰⁹tahrîk-irikâb-ı şitâb ile piyâdegân-ı dermâdegânın Hermen-i vücûdların berk-zede-i şemşîr-i fenâ etmek irâdesiyle semenderân-ı sâhe-î mua'reke olub ve kârfermâyân-ı askerden dahi hezârmerd-i ⁴¹⁰tâife-i mezbûreyi tâziyâne-i tığ-ı tahvîf ile rânde-i meydân-ı peykâr⁴¹¹ etmek esnâsında kethûdâ-yı bevâbân-ı şehriyârî cânib-i piyâdegândan huzûr-u hümâyûn şudrahl-ı müsâre'at idüb pâdişâh-ı âfâk keyfiyyet-i tevfikden istintâk buyurdıklarında ağa-yı mumâileyh Mîrimîrân Rumeli'nin kumâş-ı hayâtıdamgâ-pezîr-i bâzâr-ı şehâdet olduğundan ittibâ'yımeşgûl-ü gazâ olubrû-gerdân-ı meydân-ı gazâ olmadıkları haberiyle âyîne-i hâtır-ı şehriyârîdenref'î keder-i melâl zımında tâife-i piyâdegânın badire-i bârid-i mevt-i kâfûr eser veliyyûn na'mîden dest-i iktidârlerî soğuyub mümâs-ı âlât harbe 'adîmü'l iktidârolub bunların kânûn-u cem'iiyyetlerin firûzân ve nâire-i gayretlerin şirâre-feşân⁴¹² etmek kibrit-i tedbîr-i dil-pezîre muhtâcidüken ifâde eyledüklerinde şehriyâr-ı sâf-dil bu emr-i müşkil senin tedbîr-güzînin ehavâle-i dest-i atufetim

⁴⁰⁷ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴⁰⁸ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴⁰⁹ B Nüshasında bu kısım "âhengden" olarak yazılmıştır.

⁴¹⁰ B nüshasında bu kısım "mürd-ü" olarak yazılmıştır.

⁴¹¹ B nüshasında bu kısım "pikar" olarak yazılmıştır.

⁴¹² B nüshasında bu kısım "fişan" olarak yazılmıştır.

olmuştur deyuyedlerine hatt-ı şerîf-i Rıza elîfi'ta buyruldu ağa-yı müşârü'l benân huzûr-u âsâf âlîşâna inân-rîz-ı müsâre'at olub geldükde sadr-ı â'zâm ağa-yı müşârünileyhatarîke-i istişâre ile âyâ Rumeli beylerbeyine sezâvâr bir merd-i ⁴¹³hüceste kırdâr⁴¹⁴ kimi sûret-nümâ-yıâyîne-i mülâhize edersiz deyuisti'lâm buyurdıklarında anlar dahi vech-i muharrer üzre ham-ı avâtif-i hüsrevâniden ol gencîne-i câh bu muhlisinize atiyeye-i pâdişâh oldu deyu ifâde olundukda sadr-ı âlîkadr-ı tebrîk ile Rumeli eyâleti askerîn âgâh ve ilgâ-yısâmi'e-i sipah ettürdükde ağa-yı mumâileyha eyâlet-i mezbûre askerîyle taraf-ı mesireden resîde-i cem'iyet-i tabur oldu cânib-i meymeneden dahi vezir-i kahramân nazîr Mısırlızâde İbrahim Paşa eyâleti askerîyle şîrâne hücum idüb peykâra âgâz ve der-i ma'rike'yibâz eylediler.

Beyit

Ziperdâzân-ı bâz-ı pulad-çeng

/ Remîdendmürgâbiyânî-direng

/ ve taraf-ı şâhsârdan dahi şâhîn-i ukab-şikâr Muhammed Paşa'yı nâmdâr perâzğâh-ı cihâd'da pençe-i istis'âl ile bâl-güşâyı garâmet-i zagan- meşrebân-ı küffâr olub ma'rike-i zed ü bürd'desu'â'-î şemşîr-i ⁴¹⁵ateşbar ile dîde-i küffârârâh-ı târîk-i mezik dârü'lbevârî nümûdâr ve bî-nihâye kâfiri küşte-i ⁴¹⁶tığ-ı demâr idüb nihâl-i ser-sebz-i vücûdların hûn-i bed-hâhân-i dîn-i mübînden nahl-i erguvân gibi la'lîn ve dem-i şemşîr-i şu'le-tâbların dem-i düşmandan rengîn idüb

Beyit

Tığ-ı hicrân ile sînemdezahm zannetme

/ Ravza-yıbâğ-ı şehâdetde açılmış güldür

Nesir

⁴¹³ B nüshasında bu kısım “mürd-ü” olarak yazılmıştır.

⁴¹⁴ B nüshasında bu kısım “gırdar” olarak yazılmıştır.

⁴¹⁵ B nüshasında bu kısım “şimşir” olarak yazılmıştır.

⁴¹⁶ B nüshasında bu kısım “guşte-i” olarak yazılmıştır.

Nâgâhbi-emr-i Allâhkilîn cisimlerinde iki yerde iki gül-i surh⁴¹⁷ renk ki eser-i zahm-ı mühre-i mâr-ı tüfenkdi güşâde

(Varak 315b)

Olub cenâh-ı ikbâlları mürğ-ü per⁴¹⁸ şikeste- gibi tayerânda nâtıl oldukları hâlde yine birkaç batılın gerden-i ⁴¹⁹hayâtların zahm-dâr-ı pençe-i helâk vücûd-u nâ-pâkların en dâhte-i hüfre-i hâk idüb gitdük cecereyân-ı dem ve sereyân-ı hûn-u zahm-ı bî-merhemden şehper-i kuvvet-i bedeniyelerine pervazdan fütûr ve istîlâ-yıza'af ile perâkende şu'ûr olub lane-i zinden zemîneşâhîn-i pür-zûr gibi süzülüb bir zamân tavusu cevelândan sonra hümâ-yırûh-u mutayyibleri üstühân-zâr-ı nâsûtdani'râz ile âşiyân-sâz-ı âlem-i lâhû tolub taraf-ı Hâk-ı temâyülün ve ehl-i cinân temâsülün müşâhede eden hüddâm mahmûl-ü dûş-u ikrâm idüb şehîden haymesine nakl eylediler âmmâ gitdikce gerd-ü âşûb bâlâ-gîr ve nâire-i kattâ liltihâb-pezîr olub

Beyit

Zisümm-i sûtûrânhavâgerdnâk

/ Felek ber ser-i hış mi-kerd hâk

/ ma'rike-gah-i⁴²⁰sitîz-nümûne-i meydân-ı restâhîz oldu nehir ordu kenârından dahi A'rac Hüseyin Paşaseyl-i serü'lcereyân gibi asker ile tığ-ı âbdârları nuryân idüb ol cüyûş-u kulzümhurûş dahi sâha-yıpeykârı⁴²¹deryâ-yı hûn ve 'arsa-yı neberdgâhı nakş-ı bukalemun eylediler ve taraf-ı bidzârdan Sivas eyâletivâlîsiserbostâni Hüseyin Paşa askeriyle havme-i hücûm-u hasâret salub küffara mahall-i kûr-u deycûrların buldurdular ve ol zemîn-i hâşâk-zârda küffara vâfir ot yolduldular baş bostânda bitmez din mağrûrân-ı küffârın serlerin harbuze-i surh⁴²² gibi bürîde-i tığ-ı demâr⁴²³ ve endâhte-i mezbelezâr-ı edbâr idüb kiştzâr-ı âmâlların dolu urmuş tarlaya döndürdüler akab-ı paşa-yı mezbûrdan Elbasan sancâğına mutasarrıf olan vezir Arnavud Süleyman Paşa dahi bîgâye ve mâlânihâye

⁴¹⁷ B nüshasında bu kısım "sarîh" olarak yazılmıştır.

⁴¹⁸ B Nüshasında bu kısım "gîr" olarak yazılmıştır.

⁴¹⁹ B nüshasında bu kısım "gerdünü" olarak yazılmıştır.

⁴²⁰ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴²¹ B nüshasında bu kısım "pîkar" olarak yazılmıştır.

⁴²² B nüshasında bu kısım "serîh" olarak yazılmıştır.

⁴²³ B nüshasında bu kısım "dümar" olarak yazılmıştır.

Arnavud güzîdeleriyle ta'kîb idüb sîh-i sinan-ı cân-sitânlarıyla düşman-ı dînin ciğerin kebâb ve magz-ı serlerin teleme peyniri gibi âvîzân-ı çub-i rumâh-ı bî-hesâbidüb ve hân-ı âlîşân ile olan leşker-i Tatar-ı hûnhâr ve mîrzâyân-ı sabâreftârdendân-ı kînelerintîz ve âhenk-i sitîzidüb⁴²⁴

Beyit

Vehm-i tîr-i gamze etmiş kalb-i a'dâdan güzer

/ Ol hadeng-i tîz eyler seng-i hârâdan güzer

/ (mezmûni üzere)⁴²⁵ (hücûm-u sehâm-ı kazâpeykân-ı hârâgüzârlarından düşman-ı dîn bucak bucağırâr ve dâr'ülbevârî kendülere konak ihtiyâretdiler) me'vâuhüm cehennem ve besü'lkarâr yeniçeri ağası ve kol kethûdâsı yeniçeri serverleriyle ve cübbebaşı cübbeci dilâverleriyle ol mahall-i harâbâtı tahrîb için bir koldan yürüyüb sarhoş-sahbâyı gurûr olan melâîn-i zelâlet⁴²⁶karîn giriftâr-ı pençe-i tedmîr ve gerdenleri çûb-i tığ ile ta'zîr olunub gayr-ı tertîb-i asâkir-i meslûbü'l havâtir olub zü'emâ ve erbâb-ı tîmârârzû-yuecr-i cezîl-i perverdigâr ile her biri şemşîr-i ⁴²⁷ adûiltikâmı karâbe-i intikamdan üryân idüb sahrâ-yı pehnâyı tabur gerd-i süm-i devvâb destûr ile mânende-i şeb-i deycûr olub fark-ı dost ve düşman ancak bâreke-i şemşîr-i şu'le-tâb ile mu'ayyen olurdu ve taraf-ı zü'l-celâlden derûn-u küffâra⁴²⁸

(Varak 316a)

müstevli olan ru'b ve herâsesâs-ımebânî-i cem'iyetlerinebâ'is-i indirâsolub dest-i iktidârı dahi âlât harbe-i mümâs olamaduğundan gayr-ı terkeş-i çeşm-i müşevveşlerinden sûfâr-ı tîr-i nigâhınıhâde-i zıh-i kemân-ı bâsere etmeye bile

⁴²⁴ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴²⁵ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴²⁶ B nüshasında bu kısım “dalâlet” olarak yazılmıştır.

⁴²⁷ B nüshasında bu kısım “ şimşir” olarak yazılmıştır

⁴²⁸ B nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

kudretleri kalmayub Mısıra Ser-i teslim hâk-ı aczden özge cevâb olmaz / deyu birbirlerine vesâyâ-yımahîke-i⁴²⁹demârî⁴³⁰ ederler idi maktele-i tabur nehr-i Urdu muhâzısında vukû' bulmağın cereyân eden hûn-u a'dâ ol rûd-u musaffâyı kızıl ırmağa döndürüb teşnegân-ı sâha-yıcidâle def'i ateş içün tecerrü-ü mâ'i zülâl 'adîmü'l ihtimâl oldu bu arada gürûh-i müşrikin küffâra serdâr olan Vetrani dedikleri duzah mekân gayret-i câhilâne ve rey-i mühendisâne ile merkez-i muhît-i dâire-i tabur-u bînûr iken isbât-ı nokta-i vücûd edemeyüb halka-yıcünûd-i bed bu dende Pergâr-ı şikeste şikl herze-gerd-i sâha-yı em'iyet⁴³¹ ve mevâid-i na-berca-i dürûg ile leşkerine istimâletde haber-i⁴³²mukâbele müeddi-i hevma-i mukâtele olur ümmîdiyle sarf-ı nakdîne-i makdûr ve bezl-i gencîne-i nâ-mahsûr etmede kîse-güşâ-yı ihtimâm oldu. âmmâ gâfil ki nesîc-i kârgâh-ı takdîr olan kâl'â-yıvâlâ-yı zafer bendergâh-ı hâce-i inâyetden bezl-i hezârgenc-i güher ile sûdu müyesser ola ve tarım-ı sipahrdâ un kûd-u tâk-ı Pervîn dest-i tedbîr ile tahîne-i âsiyâ-yı dendân tenâvül kılına eyne's-serâmin yed'el mütenâvil ve men nasru illa minindillah bu halde ol cemre-i duzahintûde-i hâşâk-ı gayreti iltihabından dîg-i şedîdü'lgaleyân hamiyeti buhâr-engîz-i telâş olubsâ'id-i mesâ'id serpûş-u demâğî⁴³³olduktan üzül-ü nezle-i beliyât-ı iflâh intâc ve ta'kîb-i illet-i sersâm-ı devâzdeh imtizâcdan münharif ü'l mizâc olub fâsd-ı hablü'lverîd-i vücûd-u müdebbireden gayr-ı ilâc olmaduğun tabîb-i hazâkat terkîb-i kazâ hademe-i havâsına ilgâ eyledükde bâd-ı hafakân telâş-ı gelû-hırâş-ı girih-gîr-i hulkûm-ü ihtimâmı ve bendgüsel-i urûk-u nizâmı olmağla sedâ-yı kelâm-ı nâ-fercâmı nîsâme'i'î küffâra ismâdan belki kendüye bile istimâdan kalub dîde-i cünûd-u bed-budu⁴³⁴küffâra dahi rûy-ı şâhid-i zafer müteveccih-i asker-i İslâm-ı selâmet-eser olduğı hüveydâ oldukda asâkir-i nusretmeâsirbekâyâsı dahi hıyâm-ı istikrârdakıyâmedemeyüb hisse-gîr-i gâret ve ümîd-i emvâl-i ganîmet ile cânib-i tabura revân ve taziyâne-i şevkle semend-i azîmetlerinde vân idüb iştigâl-i iğtinâm ile be-kâm oldular hamdulillah te'âlâvez'ânînesîm-i zafer cânib-i İslâmdan müyesser olub ma'reke-i taburda mevcûd olan küffârın ancak aşrimi'sârîrehyâb-ı küreyve-i firâr olub mâ'adâsının ekseri şikeste şemşîr-i demâr⁴³⁵ olub ve şâyeste-i hizmetkârı

⁴²⁹ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴³⁰ B nüshasında bu kısım "dumarı" olarak yazılmıştır.

⁴³¹ B Nüshasında bu kısım "hamiyyet" olarak yazılmıştır.

⁴³² B Nüshasında bu kısım "cebr-i" olarak yazılmıştır.

⁴³³ B nüshasında bu kısım "dimağî" olarak yazılmıştır.

⁴³⁴ B Nüshasında bu kısım "bülûd" olarak yazılmıştır.

⁴³⁵ B nüshasında bu kısım "şimşîr-i dûmâr" olarak yazılmıştır.

olan esîrler⁴³⁶bend-i zincîr kılındı leşker-i Tatar na're-i ayni'lmefer (kaçış yolu nerde feryadı) ile ta'kîb idüb küffâr-ı gürîzânın hâlleri yaman oldu ze'am-ı fâsîd-i küffâr-ı gelet-efkâr re'yüzre tabure nîmsâatbe'di olan kal'a-yıLogoş ve etrâfdavâkî' karârdâr ve şekk-i etfâl ve nisvânın ve cevâhir-i zevâhir ve sîm ü zer

(Varak 316b)

edânın ve sâir-i zî-kıymet mûcib-i sâmânın nebiye-i Vetrani ile me'men-i ittihâz etdikleri aşûbgâhda gûyâ mahfûz-u künf-ü himâyet etmişler idi hazâin-i inâyât-ıamîmü'l berekâtdan bi'l-cümle dest-bürd-ü pençe-i yağmâ olub meselâ âlem-i fakr ü fâke ve Kîti-i pür müzâyakadarûy-ı tereffühü ancak mir'ât-ı tahayyülde müşâhede eden erbâb-ı malîhûlyânın endîşe-i adîm'ül ihtimalleri olan âhvâl-i mülk-ü yemin tasarruf-u ittisâl olub şâhid-i ra'nâyıgınâya niyâz-ı muvâssalatdan sâhib istiğnâ oldular bürîde-i şemşîr-i ⁴³⁷gazât olan kelle-i müyînmezdân-ı bâzîde köhne gûy-ı peşmîn ⁴³⁸gibi her gâmda kelle hezâr mümteni'ite'dâd ve şümârolub ser-i neket⁴³⁹-medârlarından endâhte-i sâha-yıgüştengâh olan sipâh-ı felatuniler şikeste çarh-ı gerdüne gibi kil-âlûd ve hal endûd pâyâm-ı rûkûb-u cünûd olub âmed şüdegânagûyâ kara kaldırım oldu esnâ-yı galebe-i İslâm ve hilal-i inhizâm-ı küffâr-ı lîamda Vetrani dedikleri duzah mekânı cüst ü cûda ve ele getürmek için tekâpûda mübâlağa olunub nâm ü nişândan eser ve ne canibe gitdüğünden haber gûş-zed-i âshâb-ı zafer olmayub

Beyit

Reh-i talebde ele girmez ise ol nâşî

/ Taklîd eylemek aslâ cehenneme başı /

Nesir

Ve bu tekâpuyu dilhrâşiden fâriğü'lbâl olub kâr-ı diğere iştigâl eylediler ihbâr-ı mütehâlifü'l ihbâr ile kimi giriftâr-ı pençe-i Tatar-ı muhârib ve ba'zılarcerâhat-ı şedîd ile firarına zâhib olub ittifâk-ı cem'i kesîrmeyâne-i küştegânda üzerinde olan puşîş-i seyfûr ve dînâr-ı mevfür ganîmeti âshâb-ı temîzisâ

⁴³⁶ B Nüshasında bu kısım "esîr" olarak yazılmıştır

⁴³⁷ B nüshasında bu kısım "şimşîr" olarak yazılmıştır.

⁴³⁸ B nüshasında bu kısım "peşin" olarak yazılmıştır.

⁴³⁹ B nüshasında bu kısım "nevet" olarak yazılmıştır.

kütü'ssu'üredub Vetrani olması hâtıra bile hutûr etmemiş dirale't-tahkîk mürde-i mülhak-ı küştegândır⁴⁴⁰ dedikleri gevher-i haber-güzâşte-i hokka-i sâm''işehriyâr-ı zafer rehber oldukda dehân-ı şeker-rîzlerinde bu kelâm-ı latîfe-âmîzsudûr eder ki birkaç günden sonra sıhât-ı haber-i sıhât-ı haber-i olacağında sıdk-ı peyâm-ı mükezzeb kelâm-ı bî-fercâm olubrûy-ı iştibâhdan ref'i nikâb-ı irtibâb olunur deyu buyururlar ve'l-hâsıl envâl-i ganîmeta'âm-ı velîme gibi mebzul olub hâs ve âmmasâkir-i İslâm bu genc-i bî-renc denkîse-i ketmine güncâyış-pezîr olacak kadar iddihâr-ı hemyan cetemâllük etdiler elbise-i zerbağ ve esliha-i şeffâf dîde-i idrâkılıhyre ve uyûn-u temyîzîtîre etmek mertebesine vardı ve ganâim-i girânın remereme gâv-ı devâbb gûsfend-i alef-hâr-ı çerâgâh-ı tereffühleri olub gulâmân-ı sîm-endâm ve duhterân-ı sanev berhîrâm ile hıyâmgâh-ı nümûne-i rovze-i⁴⁴¹dârü's-selâm oldu ve kurb-u taburda vâki' Logoş kal'asında pesmânde olan melâin-i duzah mekîn⁴⁴²du'âyı istîmânları makbûl-ı bârgâh-ı Hudâvendî olmayub sipah-ı nusret-penâha hibe ile rakabe-i rıkkıyyetleri mağlûl-u tûğ-u zincîr-i tasarruf kılındı gâile-i zed – burdencâm-pezîr oldukda şehriyâr-ı muzaffer cüyûş-u nusret eser ile fehûr-u şâdumân-ı ordu-yı hümâyûna atf-ı inân buyurub a'lâyı elviye-i muzafferâne ve tantane-ı hüsrevâne ile bârgâh vesa'âdet destgâhlarına duhûl ve serâperde-i iclâl enüzûl buyruldu ol rûz-u firûzda

(Varak 317a)

zîb-i defter-i şüheda Mahmut⁴⁴³Paşa'nın mutasarrıf olduğu Rumeli sancâğı vezir-i mükerrem Arnavud Süleyman Paşa'nın dest-i tasarruflarına inâyet buyruldu hamd ü nü'emâyı Nusret samedânî ve şükr-ü inâyet-i rabbânî esnâsında nüdem â-yısa'âdet intimadan ba'zılar askerin evvel hamlede gürîz sitîzleri bâdîyi mübâdi-i suhûlet oldu yoksa evvel hareketde bürûz eden ikbâl üzre ihtimâm olundu leşker-i küffârtürfet'ül ayndani gûnsâr olurdu kelâmın ilgâ-yısem'i hümâyûn eylediklerinde te'lîf-i kulûb-ü cünûd için cevâb-ı hikmet-nesâbları⁴⁴⁴ böyle vürûd buldu ki bârîte'alâ bu neberdgâhda cenk eden merdândan ve etmeyen cenâbdan dahi râzı ve hoşnûd ola deyu ref'i dağdağa-i sûal-i istiskâl buyurdular ol rûz-u müserret-endûzun ferdâsı ta'abkeşî degân perh âşiyâne âsâyış-i istirâhat için ârâm ve gazât-ı İslâm

⁴⁴⁰ B nüshasında bu kısım “güştegandır” olarak yazılmıştır.

⁴⁴¹ B Nüshasında bu kısım “riyâz-ı” olarak yazılmıştır.

⁴⁴² B Nüshasında bu kısım “temlinin” olarak yazılmıştır.

⁴⁴³ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

⁴⁴⁴ B nüshasında bu kısım “nisabları” olarak yazılmıştır.

bizâ'a-i ganâimdâd u sitedden be-kâm (olmak için menzili mezbûrde birgün dahi ârâmolunub)⁴⁴⁵Şehriyâr-ı nusret eser cüyûş-u muzaffer ile kal'a-yı Şebeş teshîri⁴⁴⁶ için sarf-ı himmet-i hüsrevâne ile azîmet ve ol makâmdan nehzat buyurub yedi sâat mürurunda zendevar⁴⁴⁷ nâm mahall menzil-i hıyâm-ı felek ihtişâm ve makâm-ı a'lâm-ı zafer fercâm olub ol şeb-i rûşen kevâkibde gârete mu'tâd olan asâkir-i Tatardan bir taifenin nâgâh güzergâh-ı hasâretine pesmân degân-ı küffâr gürîzândan iki nefer kâfir-i bedkârgir iftâr-ı pençe-i şikâr-ı Tatar oldu maceralarından istihbâr ve keyfiyetlerinden istifsâr olundukda Şebeş kal'ası sâkinlerin denolub inhizâm ile taburdan kal'a-yı mezbûreye ric'at eden âshâb-ı edbârın feryâd-ı nefir ve efgân-ı âlemgîr ile beyân-ı vâki'i savlet-i hüsrevânî ve mehâbet-i sâhib kırânî ve şucâ'at-ı asâkir-i bî-şümâr ve türk tâzcünûd-u Tatarın ihbâr-ı ru'bendâzından âhâlî-i kal'anın hirmen-i cem'iyetleri hebâ-yıbâd-ı âsaf-ı perîşânı ve makarr-ı istikrârları hârzâr-ı bî âmânı olub bu peyâm-ı telâş-âmîz cümleye bâis-i gürîz olduğundan nakliye sır olan eşyâyîzî-kıymetlerin mahmû'l –i acile-yi acile ve her biri pençe-i bâz-ı ecele giriftâr olmuş sa've-i nâ-çîz gibi per-güşâ-yı çengelistân-ı gürîz olub hâlâ derûn-u kal'ada bir ferd ve bîrûn-u hısn-ı mezbûre karîb olduğunda gûş-güzâr-ı cünûd-u Tatar olduğunda derhâl giriftarlarıyla huzûr-u âsaf-ı Süleyman bargâha inân-rîz-ı ılgâr oldular tekrâr-ı huzûr-u sadra'zam'da isti'lâm olundukda peyâmları kavlı evvele mutâbık ve kelâmları haber-i masebeke muvâfık olduğundan âshâb-ı meclis bu şekerpâreye peyâmdan şîrîn-kelem oldular âmmââsaf-ı âkıbet-endîş bu haber-i pür teşvîşden sâlimü'l bâl olmayub bir haber-i sahîhta'kî bine çeşmgûş-u intizârolub (cevasis sersersitabden birkaç kimseni intihab olunup)⁴⁴⁸ tebniye-i îade-imüsâra'at ile cânib-i kal'aya firistâde olundu hısn-ı mezbûre karîb olduğunda fi'l-hakîkai mârat-ı şem' ve âteşden müberrâ vasiyet ve sedâ-yı benî âdemden müe'rrâ idüğü mahsûs olunca sarf-ı tevcîh-i azîmet idüb pîşgâh-ı

(Varak 317b)

kal'ada inânkeşîde- firâr olub müşâhede etdikleri vech üzre ol sariye-i behiyye canib-i ordu-yı hümâyûna semenderân-ı te'cîlolub sıhhat-ı haber-i kavlı

⁴⁴⁵ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁴⁶ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁴⁷ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁴⁸ B Nüshasında bu kısım yazılmamıştır.

mesbûkü'z zikrüzre olduğun i'lâm eyledikde sadr-ı âlî bu âhvâl-i beşer-i⁴⁴⁹tahlîs-i müserret tahsîs ile ma'rûz-u rikâb-ı sa'âdet intisab eylediler çîn-i seher İskender âfitâb güzâreş feyâfî-ı zulumâtından ric'at idüb livâ-yı zer moncûk-ı pertev-bâr ile nümûdâr oldukda pâdişâh-ı cem-câh dahi bârgâh-ı gerdûn iştibâhdan hüsrev-i tünd-ü ablak meydân-ı âsumânı musâbaka ile cânib-i kal'aya azîmet-nümâ-yı ikbâl oldular âmmâ vezir-i Arestu tedbîr menzil-i mezbûrdan destûr-u nerîmân nazîr A'rac Hüseyin Paşa ile Mîrimîrân adına Tırnakçı İbrahim Paşa'yı ve yeniçeri ağası Mahmud Ağa'yı ve sercübbeciyân ile sertopcu On binden mütecâ viz nâmdâr ve üç bin kadar Tatar-ı efrasiyab peykâr⁴⁵⁰ ile bervech-i istic'âl kal'aya irsâleyüb kal'aya vusulünde küffâr-ı dermânde denmânde rîhte-i kâlib-ı mergûb kırk iki aded topu kal'a-kûb ve bîrûn-u senâ' ve⁴⁵¹ hayâl-i zehâyir ile olan anbârmâlâ mâl ve icmâl-i iskâl-i mazbût-u şehriyâr-ı deryâ-nevâl oldu şehinşâh-ı İskender azîmet sîne-i hâkk-ı kal'ayı ne'al şîrâre-rîz-i cünûd ile dağdâr-ı hasâret eyledikde kal'a-yı mezbûrerûy-ı gubâr-âlûdu'n nihâde-i zîr-i sümm-ü semenderleri idüb ve dâmânına gün câyiş pezîr olmayan rûd-u sirişk⁴⁵²c ereyânıyla dehân deri olan der-i dehân-ı ricâ-yıbâz ve me'nen⁴⁵³zebân⁴⁵⁴-cünbân-ı niyâz olarak cerâim-i azîmesinden istiğfâr ve günâh-ı kebîresinin affın ricâ ile hâk-ı sâha-yı menzellede inkisâr-ı tâm ile karâr ve müterakkib-i inâyet-i hüdâvendigâr oldu âmmâ şehriyâr-ı âkıbet-endîşinmir'ât-ı zamîr-i hurşîd-nazîrlarında pertev-i nûr-u ilhâm ile nümâyân olan sûret-i ma'nâ muktezâsınca azmân-ı kesîrede İslâmla ittihâdi dübihtiyâr-ı irtidâd eden adîmü'li'tikâdın derûn-u küfür istinbâsında şem'ihidâyet-firûzân ve kasvet- hâne-i inkârında nûr-u mihr-i îmântâbân olmayacağınü mâyân olub cerâim-i abd-ı âbıkmagfûv-ü hüdâvend-i sâbık olmayup “elabdüv emâyümlükü hûkâne li-mevlâhü” hükmü üzere dâhil-i havza-yı temellükü olan eşyâ' bi'l-cümle makbûz-u tasarruf mevlâ olup kendü yedahî tertîb-i ceza olunmak ile me'yûs-u netîce-i temennâ oldu derûn-u kal'ada olan büyût ve⁴⁵⁵ kusûr ve ebniye-i etrâf-ı sûrbi'l-küllîye sûzân-ı âteş-i hîrmân ve dağdâr-ı nâr-ı hüsrân oldu fermân-ı kazâ cereyân şehriyârî sudûru üzere nikâbân-ı Ferhad pîşeveam mâlân-ı kazâtîşe-i mecrârî-i urûk-u zemîni yedi

⁴⁴⁹ B Nüshasında bu kısım “Beşir” olarak yazılmıştır.

⁴⁵⁰ B nüshasında bu kısım “pikar” olarak yazılmıştır.

⁴⁵¹ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁵² B nüshasında bu kısım “serişk” olarak yazılmıştır.

⁴⁵³ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁵⁴ B nüshasında bu kısım “zuban” olarak yazılmıştır.

⁴⁵⁵ B Nüshasında bu kısım “hüviyet” olarak yazılmıştır.

yerden fekk ve kezâliktîşe ile vücûdun safha-yırûy-u arzdan hak etmek için ol tâife-i mûş-fen dendân-ı tîşe-i kazâdehen ile zîr-i zemîn-i sûrâhsûrâhve rûy-u arzı senglâh idüb dest-i ihtimâm ile hazîneleri tamâm oldukda ol dahme-i mutalsam-ı hüsrevânîye bir fitîl-i bâr-ı âteş-zebânı müvekkel idüb pîrâmununda güzerân edenlere sedâ-yı dûrbâşteb'îd ve ol nümûne-i duzah olan âşûb-u âteş-bâr gezen dinden tehdid idüb temâşâ-yı âşûbgâh-ı kıyâmet-hîz-i lağım içinkenâre-i muhayyemde vaz'olunan sâyebân-ı felek-nişân-ı vücûd-u mihr-sân-ı şehriyâr ile tâbân olub inhidâm-ı kal'ayani gerân iken ol heykel-i su'bân-ı hacîm olan fitîl-i sûzân

(Varak 318a)

barut-u siyaha iltihâk ve cevher-i kibrit terkîbei Itisâkdan nâgâh bir sedâ-yı muhîbb⁴⁵⁶-i hûş-rubâ ve bir zelzele-i hired-fersâpeydâ oldu ki gûyâ kungerey-i⁴⁵⁷ zemîn cevvi-i âsumânaperrân ve rûz-u kıyâmetden bir nişân nümâyân oldu ve bakâyâ-yı inhidâm-ı kal'arûz-u mezbûrun uhde-i bâmdâdına havâle olundu

Beyit⁴⁵⁸

Buldu nesîm-i âtifet ile cihânhayât

/ Oldu güşâdegonce-i âmâl-i kâinât

/ (Vıfkı üzre ol)⁴⁵⁹ rûz-u firûzun vakt-i peşininde mesned-nişîn-i fazl ü efzâl zîver-i erîke-i kemâl müfti'ü'len'âm hazret-i şeyhü'l-islâm çârbâl'îş-nişîn-i sadâretâsaf Süleyman menzilet ile takdîm-i tahmîd-i ne'amvâfire-i rabbânî ve şükr-ü atâ-yi mütekâsire-i samedânî tezkârî için bârgâh-ı bülend-pâye-i iclâla ıtır-sây-ı lahlaha-i tebrik olarak huzûr-u sâhib kırânîde böyle makâle pîrâ-yı iftihâr oldular ki hazâin-i mevâhib-i ilâhî ve gencîne-i atâyâ-yınâ-mütenâhîden berâverde olunan cevâhir-i inâyât-ı fütûhât zîver-i gerden-i mübâhât olduğu

Misra⁴⁶⁰

Bez her çi kalem şerh konedefzûn-est

⁴⁵⁶ B nüshasında bu kısım “mehib” olarak yazılmıştır.

⁴⁵⁷ B Nüshasında bu kısım “küre-i” olarak yazılmıştır

⁴⁵⁸ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁵⁹ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁶⁰ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

/ ma'nâsiüzremüstağnî-i hâme-i beyandır

Lipova gibi bir hısn-ı ⁴⁶¹ metin eltâf-ı hallâk-ı cihân-âferin ile hücûm-u asâkir-i müslimîne iki sa'attâb-âver olamayub küffâr-ı hâksâr-zîr-i şemşîr-i ⁴⁶² teshîrde helâk-ı sâha-yı tedmîr olub asâkir-i İslâm dahi murâdlarınca bezâat-gîr-i iğtinâm oldular. ve dünbel-i bağal-ı İslâm olan tetel dahi neşter-hürde-i şemşîr-i gazât ve füşürde-i dest-i fütûhât olub makarr-ı küffâr-ı bed-âyîn ve me'men -i müşrikin olmakdan emîn olduğundan kat'ı nazar-ı harâb-kerde-i seyl-i şemşîr-i âshâb-ı cihâd ve bad-ı âsaf-ı kahr-ı ilâhî ile hâksâr-ı (ve berbad)⁴⁶³ oldu. ve hâl-i gaddâr-ı serhadd-i İslâmiyye olan kal'a-yı Tımışvar'ın dahi zehâyir ve asâkir ile olan umûr-u istihkâmı ve muhâfız-ı be-nâ mı maslahatı ve muhâfazayame'mûr olan asâkir-i mevfürenin uhde-i hazîne-i inâyete vâcib olan mevâcibleri verilüb ugud-i sübha-i a'mâl-i gazâ-resîde-i imâma intihâ olmak esnâsında iken nâgâhgenc-i şâygân-ı feth-i tabur ki atîyye-i üzemayi Rabb-i gafurdur. ilâve-i mahme'l-i inâyât ve müstezâd-ı nazm-ı⁴⁶⁴ fütûhât-ı amîmü'l berekât olduğu akabda Şebeş gibi bir hısn-ı üstüvâr girifte-i teshîr-i dest-i tedbîr olması mevkûf-u ta'ab-i besyâr iken bi-hamdullâh'il mülk-ülmennân O genc-i bî-pâyân dahi hüveydâ-yısâha-yı imkân olunca muhtâcân-ı asâkir-i cihâd-ı ictihâdın enbân-ı hâhişlerin zekât-ı avdet ile refâhiyyet-yâb-ı tarîka-i evtân etmeleri münâsib-i hâl olduğu çeşm-i müşâhede-i âmâlasûret-i bedîü'l cemâl görünüyor deyu tahrîk-i silsile-i istikşâf etdiklerinde pâdişâh-ı sâf-dil böyle cilâ-bahş-ı mir'ât-ı hâtırları oldu ki fi'l-hâkîka bizim dahi âyîne-i endişemizde cilveger olan bu tal'at-ı pür behcetdir. Bu hâvâlî-i Erdeliye'de olan hâr-ı dâmengîrbi'l-cümle hâkister-i âteş-i şemşîr olub istîlâ-yı cünûd-u şitâdan gayr-ı mülâhaza-i hâtır olmaduğu zâhirdir. imdi bu tefâ'ül-ü meymenet-nümûn üzre ale's-seher mahmil-bend-i rahile-i azîmet-i avdet olunsun deyu buyurdıklarında mezâk-ı hâtırları şerbet-i şîrîn-i avdetden lezzet-yâb olub hıyâmlarına ric'at eylediler. bu mürvârîd-i peyâm-ı meserret⁴⁶⁵ encâm sâmi'i zîb-i hâvâs ve avâm⁴⁶⁶ oldukda herkese hıyâm-ı.

(Varak 318b)

⁴⁶¹ B nüshasında bu kısım "hüsn-ü" olarak yazılmıştır.

⁴⁶² B nüshasında bu kısım "şimşîr" olarak yazılmıştır.

⁴⁶³ B Nüshasında bu kısım "bürdbâr" olarak yazılmıştır

⁴⁶⁴ B Nüshasında bu kısım "menzûme" olarak yazılmıştır

⁴⁶⁵ B nüshasında bu kısım "müserret" olarak yazılmıştır.

⁴⁶⁶ B Nüshasında bu kısım "Zeyb-i hâvâs ve âmm" olarak yazılmıştır.

▼râm-ı hacle-gâh-ı arûs-u merâm olub sûr-u ale'd-devâma âğâz-ı ihtizâz eylediler şehr-i Saferü'l hayrın menâzil-i kameriyeden ser-menzil-i şehr-i Rabî'e resîde olmağa on menzil yeri kalmış iken pâdişâh-ı hûrşîd-fer asâkir-i nusret eser ile sevâbdîd-i vukuf yâftegân üzre nehir-i Tuna mehâzisinde⁴⁶⁷vâkî' Erşuh nâm mahalden mürûr ile memleket-i Eflakiye'yi tamga-zede-i na'l-i semend-i iclâlları etmek irâdesiyle müteveccih-i azîmetolub ale's-seher kal'a-yı Şebeş'den iğtinâm olunan müdâfi' izîbâsanâye'-î mânend-i sevr-i zemîn olan gâvân-ı tenûmendânın gerden-i gerdûne-rânlarına tahmîl olunub vezir-i mükerrerem a'rac Hüseyin Paşa (vezir-i mükerrerem Tosun Paşa ve destûr-u muhterem vâlî-i Karaman Hasım Muhammed Paşa)⁴⁶⁸ ve MîrimîrânTırnakçı İbrahim Paşa ve ser-bostânî vezir Hüseyin Paşa ve kol kethûdâsı İbrahim Ağa ve ser-cübbeciyân ve ser-topcuneferâtıyla ve on bin Arnavud piyâdeleriyle top arabaları dünbâle-i râhile-i İslâm'dan vâsıl-ı menzilgâh-ı selâmet etmeye nâmzed oldularmenzil-i Şebeş'den beş sâat mürurunda vâkî' islaniye nâm bî şezâr-ı hubrebt-i⁴⁶⁹ tavîle-i rükûb olduğı vakit dihgân-ı âsumân-ı muzârî-i imkâna garâre-i sehâb-ı midrârdan dâne-fişân-ı katarât-ı emtâr olmağla huşk zemîn-i metîn iktisâb-ı terâvet ile Gülbin olub ol şeb-i rahmet-bârın bâmdâdı tahrîk-i kâdeme-i azîmet ile bundan evvel nigâşte-i kalem-i beyân olan Erşuhe'ye mûntehî olur sugûr-u saabü'l mürûrun cibâl-i mütelasi kü'ltilâlında olan tarîk-i mezîkînden mürûre mübâderet olundu. ol rehğüzârın ubûr-i nâkâbil⁴⁷⁰ ba'zımahallât-ı müşkül-ü ta kemer-i kûhdan⁴⁷¹ vukû' bulubbi'l-iktizâ top arabalarına iânet-i bâzû-yu himmet olunub her topa niçe yerden zencîr-bendler ve kavî resen peyvendler ile zirve-i kûh-u pür-şükûha keşîde⁴⁷² etdüklerün müşâhede-i çeşm-i te'accüb eden âshâb-ı istiğrâb

Beyit⁴⁷³

Yâr zülfün ber ser etdişâne-i tedbîr ile

/ Ejdeha-yîâsumânaçekdilerzincîr ile

⁴⁶⁷ B nüshasında bu kısım “mecarisinde” olarak yazılmıştır.

⁴⁶⁸ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁶⁹ B nüshasında bu kısım “pîşezâr-ı mergûb merbat-ı” olarak yazılmıştır.

⁴⁷⁰ B nüshasında bu kısım “nekabil” olarak yazılmıştır.

⁴⁷¹ B nüshasında bu kısım “guhdan” olarak yazılmıştır.

⁴⁷² B nüshasında bu kısım “geşide” olarak yazılmıştır.

⁴⁷³ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

Fesânesinin eveşte-i safha-yıtahkîk eylediler ve'l-hâsıl cebel-i müntehânisk-i ma'hûdüzre beşinci günde intihâ bulub şehriyâr-ı şehri yârâne'âzîm-i yenbu'-i zülâl-i mekârimin ol canibe cereyânına leb-teşne-i intizâr olan nehir-i Tuna'nın leb-i tefsîdesinde abile-i hıyâmnü mâyân olub ızdırâb-ı tâb-ı hicrândan sükûn buldu. ol rûz-u meserret –endûzda Nesîm-i anber-şemîm-i inâyet mücemmire- efrûz-u behcet olub meşâmm-ı ârzû-yu şehriyâr-ı âlem istişmâm-ı gül-havâ-yı İstanbul ile hürrem olmak dâ'yesi cilveger-i münessa-i zuhur oldu. çünkim hâme-i mânî-i takrîr bu sûret-i dil-pezîri keşîde-i levh-i zamîr-i şehriyâr-ı âlem-gîr eyledi, mizâb-ı zülâl-ı belağat-ı kalem-i bâğ-ı fesâhat ile sahîfe-i iştiyaka unvân-bend-i hamd-i hâlik-i bi-çün ve senâ-güzâr-ı mevâhib-i gûn â gûn olub.

Beyit⁴⁷⁴

şükr-ü hüdâ ki her çitalebkerdem ez hüdâ

bermüntehâ-yı himmet-i hüd kâm-rânşudemzâmînun eda

ile beyân-ı ahvâl-i iştiyâk ve eş'âr-ı sûziş-i germ-havâ-yuiftirâk zımında âstâne-i sa'âdetenakl-i ve⁴⁷⁵ hareket-i irâde-i hümâyûnları olduğun inha buyruldukda ol tumâr-ı nüsha-yı

(Varak 319a)

behceti der ân hâl ashâb-ı mecd û ikbâlden mîrâhur-u evvel Ahmed Ağa ile medîne-i Edirne'ye firistâde kılınmak bâbında âmâde olan sefâinden bir sefîne-i ankâ-bâl ile bâdbân-güşâ-yuistic'âl olub revâne oldular yâri-işerte-i ⁴⁷⁶tevfik-i bâri ile kenâre-i nehr-i Tuna'da vâkî' şehri Niğbolu'ya vâsil⁴⁷⁷buldukdatevâna menzil-i bârgîrleri ile cânib-i Edirne'ye inân-rîz-i Mûsâra'at oldiler⁴⁷⁸, tûmâr-ı şehri rebîü'l-evvel nihâde-i bâlâ tâk-ı âsumân olduğunun dördüncü günü medîne-i Edirne'ye şeref-bahş-ı vusûl ve der-i dârü's-sa'âde'ye nüzûllerinde taraf-ı şehriyâr-ı devlet-medârdan kendileri vedî'atolan derc-i dürr-ü emâneti ve sâtet-i ağa-yı darü's-sa'âde ile kân-i mekâri meîsâl eylediler

⁴⁷⁴ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁷⁵ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁷⁶ B nüshasında bu kısım “şurta-yı” olarak yazılmıştır.

⁴⁷⁷ B Nüshasında bu kısım “vusul” olarak yazılmıştır.

⁴⁷⁸ B Nüshasında bu kısım “eylediler” olarak yazılmıştır.

Beyit⁴⁷⁹

/ kâsîdresîd u sâhtmu'attarmeşâmm-ı men

/ Der çîn-i nâme dâşt meğer nâfe-i huten

/ İn nâme nist belki pey-i tühfebâğbân

/ Çîd ez çemen benefşevupîçîd der semen

/ Ve yine

Beyit⁴⁸⁰

/ Dilâ ol nâme-i ser-beste kim dildârdan gelmiş

/ Dahi açılmadan bir goncadır gülzârdan gelmiş

/ Ol gonca-i gülistân-i hûburâb yâr-i şebnem sürûr ile güşâde olub ol silk-i ⁴⁸¹
cevâhir-i belâğât-ı nizâm olan hatt-ı şerîf-i behçet-i irtişama ta'lîk-i nazar-ı iştiyâk
olundukda

Beyit⁴⁸²

Bin nâfe mi var her hami-i zülf-ü siyahında kavli üzere (bu gibi)⁴⁸³hurûf-u
Hûra ferîbi nûkhet-bahş-ı dimâğ-ı servet olub gevher-i mazmûn-u münîfi dahi
müşennef-sâz-ı samî'i ittilâ' oldukdabezl-i gencîne-i neşât ve îsâr-ı mürvârid-i
enbisâtla ol mektûb-u dilârâmâh-ı nev gibi burc-u bâlâ tâk-ı tek rîmeni hâde kılınub
hemân sâat kâim akâm-ı rikâb-ı vezir-i bercîselkâb Hasan Paşa hazretlerine irâde-i
alliyeye-i hüsrevânî ve reaya-yıseniyye-i sultânî üzre âstâne-i sa'âdetenakl-i ahmâl⁴⁸⁴
ve iskâl ve hurende-i harem-i deryâ nevâl için devâb b-ıkvâvî-pâye ve şütürân-ı tâb-
mâye ve nice gerdûne-yi felek sâye-i tedârüküne teşmîr-i sa'id-i ihtimâm olunması
fermân olundu kandîl-i şehri rebî' âvîze-i kubbe-i bülend-i tâk-ı âfâk olmağa mev'ûd
olduğu üçüncü gecenin ferdâsı serhadd-i memleket-i Eflakiye olan Erşuhnâm
mahalden hareket-i hümâyûn sudûrundan bi'l-bedâ heâğâh olundukda asâkir-i İslâm

⁴⁷⁹ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁸⁰ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁸¹ B nüshasında bu kısım "sülk-ü" olarak yazılmıştır.

⁴⁸² B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁸³ B Nüshasında bu kısım "bûy-ı gîsûy-i" olarak yazılmıştır.

⁴⁸⁴ B nüshasında bu kısım "ihmal" olarak yazılmıştır.

âmâde-i rihle(t) olub menzil-i mezbûrun (hâk-ı serhadd-i Eflakiye'ye olan) râh-ı tenginden ve mûmerr-i pür-senginden peyk-i hayâle güzârî şadîmü'l-ıhtimâl idi, cânib-i yeminini nehr-i şigerf-i Tuna ile mahdûd ve taraf-ı yesâriseng-i hârâ-yı kûhla mesdûd râh-ı meyân-ı hûbân-sıfat bârikter ve pül-i sırât gibi pür havf ve hatar olan rehğüzerden şehriyâr-ı bahr ü berrehl-i cennet gibi güze ridüb bârgâh-ı firdevs-i iştibâhlarında âsâyış buyurdular, pâdişâh-ı âsumân-ı evreng ol mûmerr-i tengden asker-i bî-şumârın müruru için iki gün dahi besât-ı hıyâm-ı ârâmı melfûf-u müferreş nakletdir meyüb bundan akdem leyle-i celîle-i feth-i cemîle-i taburda mîr-i Eflak'ın zemîn-bûsi istikbâllarıyla müstehakk-ı âtifet-i ⁴⁸⁵Hüsrevâne olunmak bâbında fermân-ı kazâmetâ' irsâl olunmuş idi, mîr-i mâr

(Varak 319b)

û'z-zikr menzil-i mezbûrda asâkir-i nûsâr ⁴⁸⁶ile nilgûn bayrakların der-pîşidübertîb-i alay-ı mahsusuyla ruhsûde-i hâk-ı râhları olmakla zerre-âsâmezher-i pertev-i it'ibâroldu Olsahrâ-yı dilârâda peyâm-ı dilgüşâ-yı de meserreten câmla ser bevvâbân-ı şehriyârî ağa deryâ-yısefidemu'tâdüzre donanma-yı hümâyûna serdâr olan Mezemorta vezir-i mûkerrem Hüseyin Paşa hazretlerinin ser-rişte-i tedbîr-güzîn ve rây-ımünîr -i dûrbînleriyle Venedik küffârının donanmasına olan inhizâmın peyâm sıhhat irtisamıyla gelübânîl-i merâm oldular sâlik-i mesâlik-i yakînya'nîmurtâz-ı mütehayyile-i dûrbîn-i ittikâ-yıyasâ-yı kalem-i girân-ı kadem ile leng-i ve⁴⁸⁷luk-u kat'i menâzil-i sülûk etdüğün mürşid-i tabî'atın müşâhede-i çeşm-i basireti oldukda hârîka-yıtayy-i mekâna icâzet-i müşfikâneleriyle mücâz oldu⁴⁸⁸ bâ'husûs kabza-yı Niğbolu'ya ve andan darü'n-nasr-ı Edirne'ye dek menzil be-menzil neveşte-i levh-i beyân olmağa şâyân-ı havâdis-i melevâniyeden bir nesne sâha-yı zuhurda cilveger olmayub hemân herîf-i kuvvet-i mütefekkireyi iz'âcdan gayr-ı nesneyi intâc olmadığı mühtâc-ı beyân değildir âmmâ tevkif derûze-i Niğbolu'da perde-i hifâ-yı takdirden bürûz eden suver-i vakâyî' tasvîrinden şâhid-i hâme-i takrîr hem-âgûş-u beyân-ı tahrîr olduğu neveşte-i safha-yı tasrîhdirve'l-hâsıl ol irâde-i şehriyâr-ı âlem-ârâ âfitâb-ı nûr-peymâ gibi bir hafta daha seyr-i menâzilve

⁴⁸⁵ B nüshasında bu kısım "atufet" olarak yazılmıştır.

⁴⁸⁶ B nüshasında bu kısım "nevsar" olarak yazılmıştır.

⁴⁸⁷ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁸⁸ B Nüshasında bu kısım "buyruldu" olarak yazılmıştır

kat'î merâhil edüp⁴⁸⁹sefine-i şehri Rebîü'l-evvel'in bâdbân-ı çehâr ümüğü şâde olduğu leyl-i şerîfenin bâmdâdı sultân-ı hâver burc-u Hût'ı makarreyle dikde pâdişâh-ı bahr ü berr dahi seyl-i asâkir-i serîü'l-cereyân ile şâhid-i kenâre-i Tuna olan Niğbolu mukabelesine vusûl ve kenâre-i cûybârda bir mazille-i felek-sâye'yenüzül buyurub bir mikdâr âsâyışden sonra mahsûs-u zât-ı bî-hemtâları olan sefine-i anka-bâl ile ubûridüb hâk-ı kasaba-yımezbûr çehre-sâyına'l-ı semend-i iclâllarıyla mahsûd-u⁴⁹⁰ felek-eseroldu bârû-yıkal'adan haber'el kudûm-ü behcet lüzum içünen dâhte olan topların sedâ-yı savlet-medârı perde-i gûş-u âsumânı çâk ve şekâf-endâz-ı merkez-i hâk olub debdebe-i hüsrevâne ve tantana-i muzafferâne ile dâhil-i harem-i muhterem oldular ubûr-u asâkir-i deryâ-hürûşi çünâmâde olunan sefâin bîrûn-u merbutgâhta'dâd iken şebân erûzu bîr olunub bir hafta tamâmında ancak sülüsânihayme-zen-i ordu-yı hümâyûn oldu âfitâb-ı sipahr-ı saltanat bir gün dahi kasaba-yı merkûmede ikâmet buyurub şehre bir sâatbe'di olan Mahmud Paşa zîy'ası mukâbilinde vaz'ı bârgâh-ı ikâmet olunub bu gazâ-yımes'ud nusret-mev'ûd ve âkibetü'l mahmûd da hizmet istikâmeti meşhûd olan yeniçeri ağası Mahmûd Ağa'yı nâil-i rütbe-i destur-i⁴⁹¹ ve me'zûn-i⁴⁹²tuğra-yı menşûru ile berât-ı câh ikbâlinin unvân-pezîr-i kalem-i iclâl buyurdular ve izfâr-ı zaferle sîne-şekâf-ı a'dâ olan Tırnakçı İbrahim Paşa'ya bir tuğ-u zafer-fürûg-u külâle-tırâz ile revnak-bahş-ı pîşgâh-ı hıyâmı ve ziynet-dâd-ı dûş-u ihtirâmı⁴⁹³ oldular yeniçeri kethüdâsı İbrahim Ağa'nın bu sefer-i zafer-eserde dâmân-ı hizmeti çendânber-zede-i meyân-ı ihtimâm olmaduğundan mîrlivâ pâyesiyle Ağrıboz muhafazasına ta'yîn buyruldu def'a-yı sâniye ile şikk-ı evvel bulunan cânib-i Ahmed Efendî'nin defter-i

(Varak 320a)

Seyyiâtı mahzâ-yı kalem-i hasenât olmayub rûznâme-i ikbâli irâde-i edbâr ile amel mânde olu brûz-u nüzûlun üçüncü günü emîn nüzûlün hânesinde nehr-i Tuna'da derkenâr olan sefinenin biriyle Asitâne'ye firistâde kılındı mezbûrdan

⁴⁸⁹ B Nüshasında bu kısım “buyurub” olarak yazılmıştır.

⁴⁹⁰ B nüshasında bu kısım “masud” olarak yazılmıştır.

⁴⁹¹ B nüshasında bu kısım “düsturu” olarak yazılmıştır.

⁴⁹² B nüshasında bu kısım “izn-i” olarak yazılmıştır.

⁴⁹³ B Nüshasında bu kısım “ihtişâmı” olarak yazılmıştır.

mukaddem defterdâr olan Halîl Efendi ol hizmet-i celîleye vekâlet ile ta'yîn buyruldu ve mâye-i hamur-u fesâd olub refî'ilivâ-yı beğifesâd eden segbân-ı tâifeseng-meres'i irtibâtları sâkıt-ı dest-i i'tibâr olub seng be-sahrâ nüktesiyle merdûd-u saydgâh-ı ⁴⁹⁴rağbet ve mehcûr-u kılâde-i mürüvvet oldukda üstühân-hâr-ı mezbele-i hakâret oldular bende-i halka be-gûşşehr-i Rebû'l-evveli istifâza-ı nûr-u âfitâb-ı âlem tâb ile hüveydâ olub iktisâb-ı tâm şeref-kâm ve nesâb-gîr-i atıyye-i ale'd-devâm olmak için yedi def'acilveger-i sâha-yı heft ecrâm ve rûmâl-ı bârgâh-ı vâlâ makâm etdüğü leyle-i müfârakatın bâm dâdı Efrasiyab-ı ma'reke-i si tîzmün tahab-ı gevher-i silk-i ⁴⁹⁵al-i cengiz fermân fermâyı hıttâ-i kadîm Hân-ı Selîm hazretlerinin hükm-ü nakş-ı kur'a-yıtefâ'ülünden beyaza çıkan şekl-i tarik mûcib-i hükm-ü tefrik olub lâzime-i âsiyâb-ımuvâdd-ı a'diyatehiyye-sâz oldukları hâlde

Beyit⁴⁹⁶

Ahımdan oldu pür şerer⁴⁹⁷âfâk-ı nühtabâk

/ Ya Rabb ne müşkül âteş olurnâr-ı iftirâk

Deyudîde-i hicrân-dîdelerinden pâşide⁴⁹⁸ olan sirişk-i ⁴⁹⁹pey â pey ile ittifâ-yınâ'ire-i iftirâk edemeyüb bari ol menba'i zülâl-i mürüvvetin bir dahi ru'yet-i cemâl-i âlem-ârâları ile teskîn-i debdebe-i derûn-u mihnet-merhûn-u ebedî dem deyu müteveccih-i bârgâh-ı mu'allâ-pâye-i şehinşâh oldukda

Beyit⁵⁰⁰

vasıl-ı yâr ey dil kolay âmmâfirâk-ı yât güç

/ Bu-yı gül âsânvelîammâcefâ-yıhâr güç

Mekâlesiyle ol bâb-ı refî'adavakfe-i ârâm buyurdıkları hâlde cezr ü medd-i nefes-i âteşinleriyleâmîziş eden havâ-yıgerm-i delâlet-i nesîm-i nermleresîde-i ârâmgâh-ı hâvâs-ı şehriyârî olmağın huzûr-u hümâyûna da'vet buyrulub merâsim-i lâzime-i ubûdiyyeti icrâ ederek ruh-sûde-i bârgâh-ı iclâlleriolub bir mikdâr

⁴⁹⁴ B nüshasında bu kısım “seydgâh” olarak yazılmıştır.

⁴⁹⁵ B nüshasında bu kısım“ sülk-ü” olarak yazılmıştır.

⁴⁹⁶ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁹⁷ B nüshasında bu kısım “şirar” olarak yazılmıştır.

⁴⁹⁸ B nüshasında bu kısım “püşide” olarak yazılmıştır.

⁴⁹⁹ B nüshasında bu kısım “serişk-ı” olarak yazılmıştır.

⁵⁰⁰ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

müzâkere-i âhvâl-i gazâ ve müşâvere-i sâl-i âtiyye mehamin –i –edâhi tâmindâ zebân-ı senâ ile silk-i ⁵⁰¹mürvârîd-i isti'zânî ve şâhü's-sadr-ı arûs-u makâl idüb ukde-i ıztırâb bir mertebe gelûbend-i nâtıkları oldu ki dîde-i tehassürlerinden revân olan yâkût-u müzâb tercümân-ı cevâb olub bu arada şa'rât-ı vücûdları dahi cünbüş-ü kıyâm-ı tevdi'denmûbe mi (tüm detayı ile demek anlamında) harekât oldukda işâret-i aliyye sudûru ile elbise-i mülûkâne-i mahsûsadan bir Samur hil'at-ı fâhir ve bir otâka-i pür cevâhir ve natâk-ı ⁵⁰²himmetlerine bir şemşîr-i ⁵⁰³mücevher ve bî-adedesîm ü zer i'tâ olundukdan sonra rükûb-u hâssadan bir rahş-ı zerrîn-zînpîşkeş-i zât-ı kâmbîn olub ve lâzîme-i iltifât-i en'âm olmağa şâye steetbbâ'larına dahi bir hil'at-ı zîbâil bâs olunduğu vakit

Beyit⁵⁰⁴

biyâbân-ı ⁵⁰⁵fîrâkaçıkdiâhir hicriyle âhım

/ Çıkarma hâtırından bende-i dirîneni şâhım

Makâlesiyle tekrâr cebîn-sây-ı dergâh-ı iltifâtları oldukları hâlde bârgâh-ı iclâlden dışarı çıkubvakt-i gurûb karîb olmağın ol gece

(Varak 320b)

sadr-ı âlî otâğından beytû tetile evkât-güzâr olub ale's-seher Tatar-ı sabâ-reftâr ile bâdiye-i hicrânda vezân oldular ve'l-hâsıl şehriyâr-ı dâna-dil ol fezâ-yı dil-güşâ da on gün ikâmet buyurub cânib-i tahtgâh-ı Edirne'den dahi küllâb-ı kemend-i iştiyâk-ı küngüre-i tâk-ı temkin şehriyâr-ı âfâkı mütezelzil ve rûy-u azîmet-i tarîka-i isti'câle mütehavvil eyledük depây-ı müsâra'atın ihâde-i rikâb-ı isti'câl etmeyi istisvâb buyurub şehr-i Rebîü'l-evvelin dahi zîver-i tâk-ı berîn olan fitîl-i kandili zir yâresâni ⁵⁰⁶on üç kere firûzân olduğu şeb.

Nazım⁵⁰⁷

Ki çünsubh-dem şâh-ı hûrşîd-re'y

⁵⁰¹ B nüshasında bu kısım “sülk-ü” olarak yazılmıştır.

⁵⁰² B nüshasında bu kısım “natık” olarak yazılmıştır.

⁵⁰³ B nüshasında bu kısım “şimşir” olarak yazılmıştır.

⁵⁰⁴ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵⁰⁵ B nüshasında bu kısım “beyaban-ı” olarak yazılmıştır.

⁵⁰⁶ B nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵⁰⁷ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

/ Be-âheng-i reftenrevânşudzicây

Nigûnhaymehâ ez yesâr ü yemîn

/ Fitâdâsumânhâ be-rûy-ı zemîn

Dem-i seher nefehât-ı nesîm-i anberin-eser meşâmm-ı hâhiş-i iştiyâkımı'attar idüb pâdişâh-ı kâmkâr berkumeyt-i bad reftâras üvâr olub nesîm-i sabâ gibi hıyâbân-ı rehğüzâra vezân oldukda herkes hıyâm-ı ârâmı mahmûl-ü devâbb-ı müsâra'at idüb tahrîk-i pây-ı şitâb ile resîde-i menzil-i ârâm oldular nesak-ı ma'hûdüzre beşinci gün Yeşil oğlu nâm karye-i sebze-zârı mühayyîm muhayyem-i ordu-yunusret-penâholub bu âvânda müjde-resân-ı kudûm-u meymenet-lûzûm⁵⁰⁸-u şehriyâr-ı âlem ve ihbâr-i iştiyâk-ı âshâb-ı harem vürûduyla pey-ender-pey nesîm-i âmedşude sükûn gelmeyüb tarafeynden dırâz olan dest-i nigâh-ı intizâr-ı âtif-i inân-ı (ârâmırübûdeidüb)⁵⁰⁹yevm-i teşrîfden iki gün mukaddem dâver-i harem-sarây-ı saltanat perde-nişînân-ı (ismet ile) Edirne'ye iki sâat mahalde vâkî' karye-i Çömlek'de olan sarây-ı dilârâ yanakl-i hareket-i istikbâl buyurub revzene-i dîdelerin güşâde-i râh-ı intizâr eylediler. Yeşil oğlu menzilin den dahi tahrîk-i kâdeme-i (şevk ile)⁵¹⁰mürur olunub (bir gece) Kazan derbendi ⁵¹¹nevâle-gâh-ı sipâh olub ferdâsı sarây nâm karye hizâsınd aârâm olundu rûz-u mezbûrun ferdâsı şedd-i rahl ile ⁵¹²Papaslı⁵¹³nâm fezâ-yı bî-ârâmda âsâyış olunub âshâb-ı istikbâlın terâküm-ü zehâmdan müemmir-güzârber mertebe-i teng oldu kipîş-i pây-ı rikâb-ı mestûr-u dîde-i asâkir-i nusret-meâb oldu medîne-i Edirne'de olan meşâyîh-i güzîn ve mevâlî ve müderrisîn ve a'yâneşraf ve âhâlî-i etraf-ı mevkûf istikbâle gird â gird ictimâ' idüb çeşm-güşâ-yiintizâr oldular. Ve bâlâ-nişînân-ı kâh-ı bülemd-tâkârzû-yu cemâl-i pâdişâh-ı âfâk ile zebân-ı iştiyâkı bu beyîti dimâğ-ı hasretin mâye-i mezâkı etdiler.

Beyit⁵¹⁴

Hîç makdem-i dilberden yollarda eser yok mu?

Ey bâd-ı sabâ sende bir tâze haber yok mu

⁵⁰⁸ B Nüshasında bu kısım “melûzûm” olarak yazılmıştır.

⁵⁰⁹ B Nüshasında bu kısım “âram olup” olarak yazılmıştır

⁵¹⁰ B Nüshasında bu kısım “şevkle” olarak yazılmıştır

⁵¹¹ B Nüshasında bu kısım “kazan derbendi bir gece” olarak yazılmıştır.

⁵¹² B nüshasında bu kısım “rahla ile”olarak yazılmıştır.

⁵¹³ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵¹⁴ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

/ edâsıyla zemzeme-pîrâ-yısûal iken nâgâhâfitâb-ı saltanatın pertev-i mevkib-i
rahşânlarıemârât-ı aks-endâz-ı mir'ât-ı çeşm-i müntazırân oldu

Beyit⁵¹⁵

/ Sînedezahm değil seyr-i cemâl-i yâre

/ Dil-i hasret-keş açar revzene-i cânı dile

⁵¹⁶Mefhumu üzre temâşâ-yı cemâl-i âlem-ârâya revzene-i kasr ve eyvân-
sarây-ı vefâ etmedüğünden hancer-i bî-şekîbi ile der ü dîvâr rahne-dâr olunmak
menzilesine vardı bizzât kevkebe-i hüsrevâne ile tulûğları nümâyân oldukda rakkâs-ı
neşât bu çârpâre-i teşeyyüd ile dest- efşân-ı sâha-yıinbisât oldu ki

Rubai

⁵¹⁷ Ey mihr-i dirahşân-ı sipahr-ı hasenât

/ Ve eyhâssa-i gevher-i kân-ı berekât

Gel gel ki âyârûh-u mücessem sensiz

/ Mümkün mü bula

(Varak 321a)

kâlbüd-i dehrhayâtdeyu

ferah-sâz-ı meclis-i mübâhât olurdu makarr-ı istikbâle karîb olduklarında
âshâb-ı intizâr dahi tevsîf-i şecâ'at-ı Rüstemâne ve tebrîk-i gazâ-yımülûkâneleri
hakkında

Nazım⁵¹⁸

⁵¹⁵ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵¹⁶ B Nüshasında bu kısım “bile” olarak yazılmıştır.

⁵¹⁷ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

Merhaba ey dâver-i cengâzmây-i rüzgâr

/ Vey dilber-i nâmver-i kişver⁵¹⁹-güşâ-yı rüzgâr

/ (Levheş Allah ey hizber-i bîşe-zâr-ı kârzâr→

/ Barekallâh ey yel-i Rüstem dügâ-yı rüzgâr←)⁵²⁰

/ Merhaba ey mefher-i ⁵²¹ahd ü zamâne merhaba

/ Tutduâfâk-ı sedâ-yı merhaba-yı rüzgâr

/ makâlesiyle gûyâ olarak silk-i ⁵²²cevâhir-i du'âyîâvîze-i gerdün-ü icâbetidüb meclis-sâz-ı çemenzâr-ı neşât oldular bâb-ı sarây-ı vâlây-i⁵²³ resîde olduklarında târ ü pûd-u nûr-u nigâhlamen sûc olan kumâş-ı zerrîntâr-ı pây-endâz-ı tekâver-i felek-peyker eyleyüb îsâr olan derâhim ve dînâr-ı firâvândâğ-ı sîne-i âsumân oldu ve fedâ-yısüfre-i⁵²⁴kurbân olan gâvgus fend-i bî-hadden ırâka olan hûn nümûne-i rûd-u Ceyhun olub bu arada gevher-i tâc-ı ismet mihr-i sipahr-ı iffetdâver-i harem-sarây-ı saltanat vâlide sultân hazretleri makâm-ı istikbâlde güşâde-âgûş-u muvâssalatleri⁵²⁵ oldukları hâlde şehriyâr-ı sa'âdet-mûsûl tekâverlerinden zemîn-i telâkkîyen üzûl ile derûn-u sarâyâ duhûllerinde

Beyit⁵²⁶

/ Hoş âmedihoş âmedmerâziâmedenet

/ Hezârcân-ı gerâmîfedâyı her kademet

/ diyerek istikbâl ve nesîm-i gül-bûy-ı mülâkât ile münşerihü'l-bâl oldukları hâlde ol makâm-ı vâlâdagûyâ ictimâ'ı mihr ü mâhburc-u eseddekırân-ı saa'dîn vukûu'yla eser-i hükm-ü âleme mâye-i inşirâh oldu ol şeb-i ferah-güsterresîde-i vakt-i seher oldukdaresm-i tarîke-i seher üzere yine sâhibkırân-ı âlicâhzîvermeyâne-i

⁵¹⁸ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵¹⁹ B nüshasında bu kısım “gişver”olarak yazılmıştır.

⁵²⁰ B Nüshasında bu kısım iki satırla yer değiştirmiştir

⁵²¹ B nüshasında bu kısım “nefâhir-i” olarak yazılmıştır.

⁵²² B nüshasında bu kısım “sûlk-ü” olarak yazılmıştır.

⁵²³ B Nüshasında bu kısım “dilâya” olarak yazılmıştır

⁵²⁴ B Nüshasında bu kısım “şifre-i” olarak yazılmıştır

⁵²⁵ B Nüshasında bu kısım “muvâssalat” olarak yazılmıştır

⁵²⁶ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

sipaholubkurb-u medîne-i Edirne'de Musallâsahrâsında mevzî' olunan otâğ-ı gerdûnnitaka⁵²⁷mevkib-i tâk-ı temterâk ile teşrif-i iclâl-ı ârâmbuyurdiler⁵²⁸ ol cânibden dahi hazret-i vâlide sultân'ın hamâme-i ârâmları per-güşâ-yı hareket olduğu peyâm-ı dil-güşâberîd-i müşkîn dem-i sabâ ile inhâ oldukda bu taraftan dahi ol hümâ-yıevcgâh-ı i'zâz istikbâle güşâde-cenâh-ı pervâz olub mevkib-i mahsûse ile rûsûm-u istikbâl mü'edi kılındıkda gülşen-sarây-ı Edirne âşiyânesinreşk-i behişt-i berîn eylediler (bundan evvel)⁵²⁹çârrûzeikâmet-i sahrâ-yı Edirne'de rütbe-i riyâsetihrâz eden fâzil-i yegâne-i dehr ferîde-i sedefçe kadr Şîrvânî Ebûbekir Efendi rûznâmçe-i evvel ile tebcîl olundular ve yine sabıkâ revnak-firûz-u rütbe-i riyâset olan Nazmî Efendi defter emâneti mansebıyla nâil-i ne'am-ı devlet buyruldu ve yine bundan mukaddem⁵³⁰zîver-i câh-ı riyâset olan Muhammed Bey mansıb-ı muhâsebe-i evvel ile kâmyâb oldular ol sahrâ-yıadîmü'n- nâzır şehriyâr-ı kişver-gîre dört gün dahi mahall-i ikâmet olub Behram-ı dârâ ziyet-i âsumân-ı hancer-zerrîngılâf-ı şehri Rebû'l-âhirizîver-i kemerbend-i meyân etmeden hüsrev-i seyyâre-i sipâh dahi tahtgâh-ı Edirne'dan cânib-i âsitâne-i sa'âdetesemend-rân-ı şâhrâh-ı azîmet olub meyâne-i rehğüzârdan mu'tâd olan çaştgâh-ı hıyâmında muntazır-ı kudûm-u sultân olub ârâm eylediler hazret-i vâlide sultân dahi ferr ü devlet ile mahall-i merkûmede zât-ı sûtûde-sifâtlarına tahsîs olunan hayme-i nizhetgâha⁵³¹

(Varak 321b)

Nüzul buyurub bir mikdârâsâyışdan sonra hareket-i hümâyûn suduruyla gerdûne-i zerrînesüvârolub Hafsa kasabası nihâyetindeki sahrâ-i hıyâmgâh-ı ordu-yı nusret-penâh oldu perde-i müşkîn-i şeb dest-i subhla inkişâf buldukda gerdûne-i zerrîn-top-u çarh-ı felek kumeyt-i mühennâ dem-i âsumânla⁵³² hareket eyledikde ol

⁵²⁷ B nüshasında bu kısım “natık-ı” olarak yazılmıştır.

⁵²⁸ B Nüshasında bu kısım “buyruldu” olarak yazılmıştır.

⁵²⁹ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵³⁰ B Nüshasında bu kısım “akdem” olarak yazılmıştır.

⁵³¹ B nüshasında bu kısım “tız-ı nigaha”olarak yazılmıştır.

⁵³² B Nüshasında bu kısım “âsumânıyla” olarak yazılmıştır

menzilden dahi nehzat olunub müjde-i kudûmlarıyla (kasaba-yı Baya)⁵³³bî-ihityâr müterakkib-i câdde-i tarik olub müşâhede-i gubâr-ı mevkiiden gerirü'l-ayn oldu menzil-i mezbûrda vekâlet ile şikk-ı evvel olan Halîl Efendi'nin istikâmet hizmeti bâhir olmağla şeref-yâb-ı teşrif-i asâlet oldu bir gece ziyâfet-hâne-i Baba'da misâfiretten sonra menzil-i Bergos'a (nüzü ve anda(câygâh-i ordû-yı devletme'nus oldu menzili mezbûrde)⁵³⁴ kâr-âmûzendegân-ı umûr-u devletden kalem-i istikâmeti bârâver-i hadîka-yihûşmendî ve yegâne rey'ihired-pesendi olub yeniçeri efendisi olan Fazlı Efendi'nin boyunca kaftanı olan sadr-ı â'zâm kethûdâlığı ile ilbâs olunub meşgûl-ü hademât-ı devlet-i istîn'âs oldu ol menzilden dahi hareket olunub ferşderan sarây-ı mukâbilindevâkî' mergzârda mergzârda bir gece âşiyân-sâz-ı istirâhat olunub ferdâsı Çorlu nâm kasabada nemek-çeş-i simât-ı ârâm olundu rûz-u dîğêr dahi âsâyış-güzîn-i istirâhat olub ferdâsı Silivri menzili kurbundaYipağıcı karyesinde mahsûs olan sarây-ı zîbâmelhûf-u bister-i istirâhat oldu medîne-i İstanbul'un meşâyih-i uzâmı ⁵³⁵ve ulemâ-yizü'l- ihtirâmı tehiye -sâz-ı istikbâl-i zât-ı sûtûde sıfât olub menzil-i mezbûrda şerefyâb-ı selâm-ı selâmet encâm oldular (ol makâm-ı ferruh-me'âl)⁵³⁶ bir gün dahi (ârâmgâh-ı hıyâm olub ferdâsı Harami deresi nâm mevzî'devâkî' hadîka-yı şehri yârip işgâhında olan fezâ-yiharrem-i muhayyem kılındı ol gece anda âsâyışolub) ((muhîtt-i rehâl olub ferdâsı sahra-yı Çekmece-i kebîr hıyâmgâh-ı sagîr ve kebîr oldu menzil-i mezbûrdan dahi hareket olunub Çekmece-i sagîr ârâmgâh-ı şehriyâr-ı âlemgîr olub seher hengâm))⁵³⁷nahl-ı mevzûn-u hurâm-ı ⁵³⁸bâğ-ı saltanat (ale's-sabâhravza-yıma'hûdan)tahrîk-i nesîm-i (ârzû ile)⁵³⁹şükûfe-rîz-i in'âm olarak cânib-i gül-zemîn-i⁵⁴⁰ İstanbul'a temayülleri nümâyân olub sarây-ı dilârâ-yı Davdupaşa'yı mahsûd-u dârü'n- na'im eylediler ordu-yı hümâyûn-u şevket-makrûn dahi leb-i deryâda Çarpıcı Çayırı nâm mahallda⁵⁴¹ dest-şûy-u gerd-ü keder-i sefer oldular kalem-i ney-şeker-i Mısır'ı nebât-ı üsâre-i şehid-i ta'bîrât ile böyle çâşnî-(bahş-ı)mezâk-ı kâinât olur ki nazar-ı âtfet-ı azîz-i devletdendûr ve kırânet-i Yusuf-u saltanattan mehcûr olub mağlûb-u zûr-u muhabbet

⁵³³ B Nüshasında bu kısım "kasaba-yı baya müjde-i kudumlarıyla" olarak yazılmıştır.

⁵³⁴ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵³⁵ B nüshasında bu kısım "izamı" olarak yazılmıştır.

⁵³⁶ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵³⁷ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵³⁸ B nüshasında bu kısım "hıram-ı" olarak yazılmıştır.

⁵³⁹ B Nüshasında "ârzûyla" olarak yazılmıştır.

⁵⁴⁰ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵⁴¹ B Nüshasında bu kısım "nam kazada" olarak yazılmıştır.

ve havâ ve giriftâr-ı pençe-i şedîdü'l- batş-ı aşk-ı bî-pervâkûçe-güzîn-i bâzâr-ı sevdâ-
yı köşe-nişîn-i mihnetgâh-ı tenhâ-yîgiribân-çâk-ı dest- nâ-şekîbî ciğer-efşâr-ı keff-i
bî-nasîb-î zi-bûlyâfte-i sümûm-u firâk ve dâğdâr-ı âteş-i iştiyâk pejmürde-gül-ü
gülistân-ı dürrî ve bülbül-ü şâhsâr-ı nâ-sabûrîSireşk-i tehassürü mânend-i rûd-u Nil
ve pirâhen-i gerd-ü hâr-zâr-ı tezlîl olan Zeliha-yı Mısr İstanbul'un irâde-i aliyye-i
Rabbâni ve maşîyyet-i seniyye-i samedânî ile kevkeb-i ikbâli karîn-i sa'd ve necm-i
âmâlimüstas'id kılınmağla⁵⁴² olan vaadin zamânı hulûl idüb (naîl-i devlet-i mevasilet
ve dahili sûrgah-î) mukârenet olmağla feyz-i zülâl-i ictimâ' ile Hürrem olub âhâlî-i
memleket-i neşât bu sûr-u ma'nevî-i pür inbisâtla âyîn-bend-i şehristân-ı sürûr ve
velîme-hâr-ı ne'amgâh-ı hubûr olmağa penc rû zemürûrunda

Beyit⁵⁴³

/ Sepîde-dem ki şudem mahrem sarây-ı server

/ Resîd müjde-i

(Varak 322a)

Vuslat be-gûşem ez leb-i hûr

/ seher ki Zûleyha-yızerrîntâc-ı âfitâbevrenge-i Yusuf-u subh-u ziyet-
yâbetdikdeşehriyâr-ı İskender şevket dahi ârâmgâhlarından hareket buyurubtehniye -
i⁵⁴⁴mevkib-i sûr-nümûna işâret-i aliyyesudûru ile tertîb-sâzân-ı mevkib-i cem-
kevkebeçavuşan-ı zerrîncevgân ve serhengân-ı zerbeft-i kaftan revnak-firûz-u
⁵⁴⁵arîza-i hümâyûnolub ve ulemâ-yırefî'üş-şâ'n, ve vüzerâ-yı Keyhüsrev unvân,
meşâyîh-i güzîn, ve vükelâ-yısa'âdet-karînpîşgâh-ı mevkib-i hümâyûna zîver-
bahşolub bu ferr-i şükûh, ve debdebe-i enbûh ile câdde-i tahtgâh olan Edirne
kapusundan duhûlları vukû' bulubsarây-ı dilârâ-yıcedîde teveccüh ve ikbâl buyruldu

Beyit⁵⁴⁶

Şükr-i Hudâ ki şâm-ı ümmîd-i zamân-e⁵⁴⁷râ

⁵⁴² B Nüshasında bu kısım “müsta'id kılınmağa” olarak yazılmıştır.

⁵⁴³ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵⁴⁴ B Nüshasında bu kısım “tehiyye-i” olarak yazılmıştır.

⁵⁴⁵ B nüshasında bu kısım “fûruz-u”olarak yazılmıştır.

⁵⁴⁶ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

/ Subh-ü tarabzi matla-yı ferrü⁵⁴⁸ şeref resîd

/ Her nâvek-i du'â ki güşâdendehl-i râz

/ Ez bâzû-yiniyâzhemeber hedef resîd

/ temâşa-yı cemâl-i âlem-ârâlar için istîcâr olan büyüüt ve kusûr ve dekâkîn âshâbının temâşayiyanden ⁵⁴⁹cem'i kîse-i refâh etdikleri meblağ-ı firâvânharç-ı yek-sâleyevâfî olduğu bî- iştibâhdır

Hâtime⁵⁵⁰

Bu sefer-i cemîlü'l harekât ve bu gazve-i 'amîmü'l berekâtda olan muhassenâtın te'dâdihâric-i 'uhde-i kalem-i beyân ve bîrûn-u sahâif-i evrâk-ı cihândur ezcümle asâkir-i muvahhidinden pîr ü bürnâza'îf ü tüvânâtâ'at-güzîn-i tarîka-i salâh ve müsteda'yı husûl-u fevz ve felâh olubgerden fi cevşen-i bürîde-i tiğinezâf ve vücûdşenâ'-kuşte-i şemşîr-i 'afâfolub kimsene âstîn-i insâfdan dest-i tetâvülüdürâz ve dîde-i özü bâz etmekden ihtirâz ederdi ve mürâ'ât-ı rûsûm-u uhuvvetde bende ve âzâd, gûyâ bir peder ve maderden hemzâd gibi kerem-i ittihâd idiler ve i'tidâl-i havâ bir garîb gayetinde idi ki terâzûyi seyf-i şitâda ser-i mûr külli inhirâfmanzûr-u çeşm-i rûzgâr-ı bî- ma'âfolmayub leşker-i kerem şevk-i elbise-i şitâiye'yedîde-güşâ-yiistiğnâ olmuşlar idi bu sâl-ı selâmet mâlikâsâr-ı zemîn ve zamâna sâri olubhaşerât-ı mazarrat-güzîn dahi perde-nişîn-i zemîn olub muhtefi-i sûrâh-ı bi- gürîzi ve müctenîb-i etvâr-ı nâ-pesendi idi bâhusûssenîn-i sabîkâda serûze ikâmet-güzîn-i âsâyiş olunsa ma'askerde tekevvün iden zübâb-ı zenbûr-nîşin ve berâgis-i su'bân gezin şeb ü rûz istîlâsından ashâb-ı hıyâma tenâvül-ü ta'âm ve râhat-ı menâm haram iken bu sene-i hucestemâlik-i maks-ı dîrâzında kimesne meges-rân-ı çeşm-güşâ-yi'tibâr olmadığından zîver-i dest-i rûzgâr olmadı ve esfâr-ı sâ'iredegezend-i şeb-düzdî ferdden dâmân-ı hıyâm çâkyâfte-i pençe-i hasâret tâm iken bu sâl-ı selâmet me'âlde dest-i amelleri eşel ve dîde-i emelleri mübtelâ-yirenc-i seblolubasâkir-i kerem me'âldencerr-i nevâlsu'âlinden gayrıya 'adîmü'liktidâr idiler bi'l-cümle bu âsâr-ı bedî' şehriyâr-ı erîke-i tevkî'in şeref-i yümn-ü ikbâl-i ferruh-fâlları olduğu müttefik-i ashâb-ı kemâldür

⁵⁴⁷ B Nüshasında bu kısım "zamân" olarak yazılmıştır.

⁵⁴⁸ B Nüshasında bu kısım "izz ü" olarak yazılmıştır.

⁵⁴⁹ B nüshasında bu kısım "temâşa meyânından" olarak yazılmıştır.

⁵⁵⁰ B Nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

Beyit⁵⁵¹

Ey firûzende-i ırâğ-ı mihr

/ Veynigârende-i nücûm-u sipahr

/ mûcid-i kevn-i râzık-ı âlem

/ Hâlik-i arş ü kürs ü levh ü kalem

/ Sensin ol pâdişâh-ı bî-hemtâ sana

(Varak 323b)

Şâyeste der hemîşesenâ

/ Yâ ilâhî be-hakk-ı nûr-u nebî

/ Be-kemâl-i Muhammed-i Arabî

/ Eyle zîb-i makâm-ı sultânî

/ Tûl-i ömr eyle MustafâHanî

/ Düşman-ı devletin idübmakhûr

/ Eyle dâim muzaffer ü mansûr

/ Be-encâmresîd

Târîh-i merhûm Sırrî Efendi el-Üsküdari be-kalem-i hatâ-tev'em-i Muhammed Saidü'l müderris biehadî's-semânfi'lişrînmin Muharremü'l-harâmü'l sene semân ve seb'in ve mi'eti ve elf.⁵⁵²

⁵⁵¹B Nüshasında bu kısımda sadece boşluk vardır.

⁵⁵² B Nüshasında bu kısımda müellif ya da müstensihe dair bir bilgi bulunmamakla birlikte 1178 tarihi not düşülmüştür.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Üsküdarlı İbrahim Sırrı Efendi tarafından 17. Yüzyılda kaleme alındığı düşünölen Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani adlı yazma eserin mevcut iki nüshasına yönelik yapmış olduğumuz bu çalışma neticesinde; mevcut nüshaların orijinalinden farklılıklar arz ettiğine yönelik bilgilere erişmiş bulunmaktayız. Eserin adı ve yazarı, yazılış tarihi hakkındaki veriler daha önce de bahsettiğimiz gibi eserin istinsah edilmiş olduğunu göstermektedir. Edisyon kritiği yöntemiyle eserin orijinaline yakın halini tespit etme amacıyla iki nüsha karşılaştırılmış ve dipnotlarda farklılıklar belirtilmiştir. 998/I No'lu A nüshası içeriğinin zenginliği ve konu bütünlüğü dolayısıyla ana nüsha varsayılmış ve değerlendirme bu esas üzere gerçekleştirilmiştir. 1138 no'lu B Nüshası ise bu dönemde yapılan seferlerin en ince ayrıntısıyla yazılmış olduğu gerekçesiyle önemli verileri ihtiva etmektedir. Aynı zamanda eserin tamamında varlığına rastladığımız “*Ayet, Hadis, Duaların “ yanı sıra “beyit, ruba’i ,nesir, kıt’a”* şeklinde dönemi genelde öven ancak başarısız devlet adamlarını yeren bir tavırla müellifin bakış açısını *dini, edebi, tarihi* açıdan değerlendirme imkânına erişmiş bulunmaktayız.

“Târih-i Sultân Mustafâ-yı Sâni” adlı eser genel olarak II. Mustafa'nın 1695'teki tahta oturuşundan başlamakta ve bu dönemdeki askeri ve siyasi olayların akışını “*sefer güzergâhı, asker sayısı, menzil noktaları, ordunun iaşesinin te'mini, devlet erkânı, savaş planı, savaşın tatbiki, zafer, ganimet, halkın refah seviyesi*” tüm gerçekliğiyle bazen de menkıbevî bir tarzda anlatması ile siyasî tarih çalışmalarına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Eserin içerik ve değerlendirmesi hakkında şunları söylememiz mümkündür. Eserin A nüshası, müellifin dönemin padişahından övgüyle bahsettiği şu ifade ile başlamaktadır. *Târîh-i vakâyî' der ahd-i cennetmekân-ı Firdevs âşiyân Sultân Mustafa Surrâ Efendi*⁵⁵³(mekani cennet olan Sultân Mustafa Surrâ Efendi döneminin tarihsel vukuatı)

Ayrıca yazar, tahta yeni geçen Sultan'ı; "...Saadet güneşi, Adil hükümdar, Osmanlı soyunun cevheri, Hakanlık tacının tek sahibi, Keramet ehli⁵⁵⁴, Din-i mübin'in hâmisî⁵⁵⁵, En büyük Sultan/Hakan, Allah'ın Yeryüzündeki Gölgesi..."⁵⁵⁶ sıfatlarıyla tavsif etmiştir. Metnin genelinde Beyit, Rûba'i, Kıt'a şeklinde verilen kısımlarda da II. Mustafa'ya; yazarın edebî bir tarzla övgüler yağdırdığını görmek mümkündür.

Metnin devamında, "Sonunda zafer ve ferahlığa varma duaları kabul olundu ve Gazi Mustafa Han tahta oturdu. Herkesin isteği olan bir zafer olarak bu duruma tüm halk sevindi. Bu duruma müteakıben devlet adamları padişaha biat (sadakat sözü) ile bağlandı ve böylece dünya sevabına nail oldular. Padişah da herkesin isteğine icabet etti. Adına hutbeler okutuldu, sikkeler basıldı, bahşiş olarak dağıtıldı. Sultan Mustafa adı ile dillere destan ve herkesi sevindiren bir şekilde âleme padişah oldu"⁵⁵⁷ şeklinde II. Mustafa'nın tahta nasıl geçtiğini ve bu durumun halk nazarında nasıl karşılandığını belirten bir ifade yer almaktadır. Padişahın cülusunun sevinci ayetlerle, dualarla şükür ifadeleriyle⁵⁵⁸ ayrıca belirtilmiştir.

Sultan II. Mustafa tahta oturduğunda devlet yönetiminde izleyeceği usulleri açıklamış ve ülkenin mevcut durumunu ve seferlerdeki başarısızlıkları, devletin kendisinden önceki yetkililerinin başarısızlığı ve devlet konuları ile yeteri kadar

⁵⁵³**Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani:** Reşit Efendi (Millet Ktb.) No: 992/11(06 Mil. MFA 320), H. 1178 /1765)). V..298a-298b.

⁵⁵⁴ Sultanın başarılarına bir kutsallık atfedilme gayesiyle keramet sahibi olduğu vurgulanmış olmalıdır.

⁵⁵⁵ İslâm dininin koruyuculuğu vasfıyla da yine sultanın kutsal bir görevi ifa ettiği vurgulanmak istenmiştir. Bu bilinçle hareket etmesi gereği aynı şekilde sultana hatırlatılmak istenmiş olabilir.

⁵⁵⁶Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.298b.

⁵⁵⁷Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.298b.

⁵⁵⁸ Yazarın bu eserde, sultanın tahta oturması olayını ayet ve dualarla başlatması İslâm inancının bir yansıması olarak düşünülmelidir.

ilgilenilmemesi yüzünden devlet içerisinde ortaya çıkan olumsuz durumlara atıfta bulunarak bunu düzeltmenin yollarını aramıştır.

Şöyle ki, *Senelerdir serdarların(komutanların) savaşlarda görev ihmali ve başarısızlıkları alemin ihtilaline ayna tutmuş ve Sultan Mustafa Han, bu durumdan duyduğu ızdırabı gidermek için savaşlara ataları gibi ordu başında katılmaya karar vermiştir. Hatta Kanuni Sultan Süleyman döneminin ihtişamının, sultanın orduya serdarlık yaptığı için gerçekleştiği vurgulanmıştır.*⁵⁵⁹

II. Mustafa, saltanatı boyunca devletin refaha ermesini arzulamış bir devlet lideriydi. Kendisine örnek olarak Kanuni Sultan Süleyman'ı aldığını her fırsatta dile getirirdi. Nitekim ordu başında sefere katılma arzusundan bahsederken yine *“Atalarım gibi ordu başında sefere katılacağım, Kanuni Sultan Süleyman’da böyle yapmıştır, diyerek bu arzusunu yinelemiştir.”*⁵⁶⁰

Aynı şekilde “Hz. Muhammed’in Bedir Gazvesi’nde serdarlığının da zafer elde edilmesindeki payına” işaret olunarak icra-yı sünnet-i seniyye için ordu başında sefere katılma kararı aldığı eserde belirtilmiştir.⁵⁶¹

Sultan II. Mustafa, hem İslam peygamberini, hem de Osmanlı İmparatorluğu’nun en ihtişamlı döneminin sultanı Kanuni Sultan Süleyman’ı kendisine örnek alarak kendisinin *padişah-ı islâmî*⁵⁶² vasfına haiz olduğunu ifade etmek istemiştir.

Müellifin; Sultan Mustafa-i Sani’nin tahtta kaldığı süre kısa olmasına rağmen Merhum Sultan Süleyman Nurullah’ın 46 senelik saltanatıyla eşdeğerdi. Zamanında gerçekleşen zafer savaşlarında lider belirlememiştir. Nice savaşlarda başarısı tarihe

⁵⁵⁹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.299a

⁵⁶⁰ Özcan, **Mustafa II**, s.446.

⁵⁶¹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.299b

⁵⁶²Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.299b

yazılmıştır. Devletin saltanat ögeleri ile istişare edip kendisine yakın kişileri yanında barındırmıştır.⁵⁶³ ifadeleriyle II. Mustafa'nın başarılarından övgüyle bahseder. Bu siyasetiyle de sultanın devlet işlerinde daha etkili ve aktif olmaya çalıştığına değinir.

Daha sonra ise eserde II. Mustafa'nın *Sakız Adası*'nın fethine yöneldiğini; kâfirlere karşı gerçekleştirilen bu savaşı *“Bir himmetle⁵⁶⁴ alınan tedbirler dolayısıyla küffarın ağzından kıl çeker gibi Sakız'ı çekip aldılar”⁵⁶⁵*denilerek elde edilen zafer sonrası zuhura gelen ferahlık ve sevinç anlatılır. Ayrıca, bu zaferde izlenen siyasetle *‘düşmanın gemilerinin bazısının top ile vurulduğu bazısının ateş ile batırıldığını bu suretle küffarı ızdırapta bırakarak devleti fitneden kurtardığından’* bahseden ifadeler yer verilmektedir.⁵⁶⁶

Taht, Sultan Mustafa Han'a devredilmiş ve sadakatli hükümdarlık biçimi gereği önce milletin refah durumu düzeltilip, kâfirlerin elinin İslâm memleketlerinden kesilmesi amaçlanmıştır.⁵⁶⁷

Bunun yanında, Sultan Mustafa Han'ın atalarına olan saygısına değinilerek, onların yolunda ilerlemedeki kararlılığına sık sık atıfta bulunulmuş, zaferle gelen adaletli devlet yönetiminden herkesin memnun olduğu ve bu durumun oluşmasında sultanın çevresinde barındırdığı sadakatli devlet mensuplarının büyük katkısı olduğuna da değinilmiştir. Aynı zamanda padişahın lütfu kadar kahrının da çok büyük tesiri olduğuna değinen Müellif, padişahın öfkesinin akıbetinin korkunç bir tesiri olduğuna da değinmeden edememiştir.⁵⁶⁸ Sultan II. Mustafa Han, savaşlarda orduya eşlik ederken bir yandan da devlet yönetimindeki bir takım düzenlemelere devam etmiştir.

Görevden alınma fermanları, paşaların yargılanması ve görev icra değerlendirmesi gibi bu dönemde yapılan uygulamalara değinmiş ve sonrasında

⁵⁶³Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.298b-299b

⁵⁶⁴ Burada menkıbevî bir anlatımla sultanın kerametine atıfta bulunulmuştur. Bir himmetle aldığı kararların getirdiği zafer sevinci vurgulanmıştır.

⁵⁶⁵Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.298b.

⁵⁶⁶Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.299b - 300a

⁵⁶⁷ Buradaki ifadelerinden yazarın kâfirler üzerine yapılacak sefer hitabıyla bahsettiği gayrimüslim topluluklar üzerine yapılacak seferlerin İslâm ordularınca tertip edilmesine yönelik amacın İslamiyetteki gaza inancını yansıttığını söyleyebiliriz. İslam Ordularının komutanı sıfatını da müellif bu sûretle II. Mustafa'ya atfetmektedir.

⁵⁶⁸Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.300a-301a

göreve yeni gelen paşalara olan övgü dolu sözlere ve bu görevlendirmelerin ne kadar yerinde olduğuna dair müellifin görüşlerine yer verilmiştir.⁵⁶⁹

Saltanatını takip eden dönemde ise yaptığı atamalar ve tatbik edilen azil işlemleri hakkında metnin devamında şu bilgilere yer verilmiştir. “*Gerçi hırs ve ihtiras sahibi olanlara İstanbul az gelir.*”⁵⁷⁰ beytiyle atamaların aç gözlü kimseye mutluluk vermeyeceği vurgulanmıştır. Ayrıca II. Mustafa'nın bu görev tevcihini adaletle dağıttığı belirtilirken “*şehriyar-î İskenderi (adil padişah)*”⁵⁷¹ sıfatıyla addedilmiştir. Bu görev tevcihine ilişkin; Şaban ayının 6'sı *Sadreddinzâde Muhammed Sadık Efendi* fetva başkanlığından azledildi ve *Mirza Mustafa Efendi* hazretleri onun yerine konumlandırıldı. *Ayın 8'inde Üsküdarî Salih Efendi* Medine-i Münevvere mevliyet görevine getirilmiştir Ayın 10'u (her ne kadar ünlü olmuş olsa bile) ⁵⁷²*Fenarizâde* nakibü'l eşraf vazifesinden azl olundu ve yerine *Hacezâde Osman Efendi* hazretleri devam etti. Daha sonra fetva rütbesini elde eden *Fezullah Efendi* zamanına ise övgüyle değinilmiştir.⁵⁷³

Cülûs merasimi sonrası Valide sultanın Edirne'den İstanbul'a da'veti söz konusu olmuş ve karşılama töreni tüm detaylarıyla anlatılmıştır. “*Valide sultanın teşriifinin verdiği mutluluk, padişahın ruhuna onun gelişiyle can gelmesinden bahsedilmesi*” şiirsel bir ifadeyle anlatılmıştır. *Vezir Muhammed Paşa, Darü's-saade Ağası İshak Ağa* aracılığıyla Valide Sultana ulaştırılan da'vet sonucu Edirne'den İstanbul'a avdet olduğunu; II. Mustafa'nın Valide sultanı karşılamasını; “*Sultan, Valide'ye doğru süvar halde birkaç adım yürüdü, valide ile sarılarak ruh ve cisim gibi oldular. Validenin rızası alınarak saray-i sultani oldular.*”⁵⁷⁴ Denilerek bu teşrifât hakkında bilgi verilmektedir.

Daha sonra ise “Belgrad tarafına cihad yapılacaktır. Yeniçeriler cülûs bahşişi isterler. Vezir Muhammed Paşa te'dib ile seyr halinde olan askerlerin bu isteğini

⁵⁶⁹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.302b

⁵⁷⁰Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.301b

⁵⁷¹ İmparator İskender, adaletiyle nâm salmış bir hükümdardı. Onun dönemine atfedilmesi yazarın, II. Mustafa'nın sevilen vasıflarını yücelttiğini göstermektedir.

⁵⁷² Müellif, bir imâ ile de olsa daha önce makamların haksız yere işgal edildiğine değinmiştir. Bu durumdan rahatsızlık duyduğunu ifadelerinden öğrenmek mümkündür. Nitekim Ulema soyundan gelen makam sahipleri ilgili dönemde de varlıklarını sürdürmekteydiler.

⁵⁷³Fezullah Efendi'den bahsedilirken onun taife-i *Bektaşî postini ve Numan-ı Ebu Hanife-i Sani* sıfatları söz konusu olmuştur. *Detaylı bilgi için bkz: Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani*, v. 301a-301b

⁵⁷⁴Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.301b.

biraz bekletir, onları oyalar. Eğer isyan çıkarırlarsa iş görülmeden kalır diye hazineden hisselerine düşen payın teslimini sağlar.⁵⁷⁵

Ayrıca sad-ı azam Muhammed Paşave şeyhü'l-İslam Feyzullah Efendi'nin görev tevcihinde samur kürk giydirilmesinden bahsedilerek; onların eşliğinde ordunun sefer hazırlığı hakkında birtakım bilgiler verilmiştir. Sultanın *miğfer, elbise-i hazariye, zümrüdi destara* bürünerek ve hırka-i şerif ziyareti sonrası *tavr-ı kahramane* ve *kamer şekli cihad planıyla, besmele niyetle ve sure-i feth-i mübin eşliğinde* Edirne canibinden yola koyuldu."⁵⁷⁶Denilerek ordunun sefere çıkış merasimi hakkında bilgi verilmiştir.

Eserde ayrıca tarih ve mesafe bilgilerini tüm ayrıntılarıyla ihtiva eden sefer güzergâhındaki yolculuk ve ikamet bilgilerinden, padişaha uzun uzun övgü yağdırma siyaseti devam etmiştir.⁵⁷⁷

Ayrıca padişahın bu sefer esnasında tedbil-i kıyafet ile zaman zaman civar köylerde halk arasında dolaştığından, memlekette huzurun mevcudiyetinin varlığı ve padişahın halkın gözündeki konumu hakkında soruşturma yaptığından halkın ise padişahın adaletinden dolayı ona her daim dua etmesinden söz edilmiştir.⁵⁷⁸

Bu soruşturmaya ilişkin eserde şu iki olay anlatılır... Bu gezinti esnasında uğradıkları bir köyün imamına; 'ekinleriniz saldıranlardan eminde midir diye sorduğunda, o şahıs Allah'a hamd ederek cevap verdi ki Mustafa Han'ın adalet devranından sonra ekinlerimizin tek dalına zarardan rüzgâr bile çekinir' demiştir. Daha sonrasında saldıranların yarası konusundan haberdar olmak için araştırma yaptırınca başka bir şahıs sitemde bulunmuş, saldırılardan ve zorluklardan kurtulmak için arta kalan buğdayı depolama umuduyla bu köye taşınmışım ki fırtına dağıttığından perişan olurken şehriyardan medet umdum, demiştir.

⁵⁷⁵Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.302a.

⁵⁷⁶Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.303a- 304b.

⁵⁷⁷Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.302b

⁵⁷⁸Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.303a- 304b

Bu haber padişahı derinden etkilemiş ve köyün 4 evini bırakmayı Hasan ağa kullarına işaret etmiş ve bunu kaydettirerek. Evlerin tahfifi için de bir şefaata namede bağışlamıştır...⁵⁷⁹ Aynı şekilde soruşturma neticesinde sıkıntıda olanları sürura erdirme vazifesi bahsedildiği üzere Hasan Ağa'ya verilmiştir. Bu şahıs hakkında ise Müellifin bazı görüşleri mevcuttur.

Millete zülüm eden kişiyi kâfir olarak niteleyen yazar, bu sıkıntıların önüne geçmek için mantıklı düşünceler ve planlar yapıldığını anlatmıştır ki yine Hasan ağa bu işe aday olmuştur. ‘...Şimdi gerektir ki onu veziri azama vere umarız ki kulluktan koruna ve her ne kadar dua etse de ama inanmazdı ki bu badireye yakın ola, sağ sola tedirginlik ve hayret edici hareketleri görününce eski destur üzere çalışmaya motive edilerek yola çıktı. Böylece hayata tekrar döndü/ padişahın emrine yeniden bağlandı.⁵⁸⁰ Hasan Ağa'nın kendisine verilen görevi başarıyla yürütmesi durumunda hi ummadığı daha yüksek mevkilere getirilebileceğine olan inancını da yazarın ifadesinden anlıyoruz.

Adı geçen imamı, Hasan Ağa, vezir-i â'zâmın huzuruna getirdi. Müstensihin ifadesiyle, imamın ailesine sultanın bir şefaata namesi varmış ki kethüdaya teslim olup açıp okunduğunda saygıyla ayağa kalkarak eğilip diz çöktüğünü ve konuştuğu kişinin sultan olduğunu anladığını.⁵⁸¹ görüyoruz. Yazar bu olay akabinde “Sultanın yardımının Hızır'a eş tutulduğundan bahseden bir beyite yer vermiştir.”⁵⁸²

Padişahın gerçekleştirdiği gezinti turu esnasında padişahın geçtiği yolları ve nerde ne kadar dinlendiği eserde anlatılmıştır. Düşmandan korunmak için gece yola çıkıldığına da değinilmiştir.⁵⁸³

⁵⁷⁹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.302b

⁵⁸⁰Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v. 304b

⁵⁸¹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.305b

⁵⁸²Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.306a.

⁵⁸³Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.306a.

Eserin devamında bu gezinti sonrasında padişahınaynı zamanda bir sefer hazırlığında olduğuna ve bu sefer için ordusuna katılan diğer komutanlarından söz edilmektedir. Savaş neticesinde mağdur olanlara ganimet paylaşımı ile yardımcı olmaya çalışılmış, padişah bazı devlet adamlarını ise başarısızlıkları dolayısıyla görevinden azletmişti. Ayrıca mağdurların haline padişahın büyük üzüntü duyduğuna da değinilmiştir.

Sefer güzergâhından bahsederken ise yazar şu bilgileri vermiştir; Denizden geçip nezih bir yerde dinlendi ve askerlerine katılmak için burada 10 gün kalmaya karar verdi. Bu esnada sultana eşlik etmek için ‘Kahraman Vezir Nazar Şahin Muhammed Paşa’ Edirne şehrinden yola çıktı. Sultan, ordusuna yetişmek için yolda Kastamonu valisi İbrahim Paşa’nın şerri ve zulmüden kaçan askerlerin geri dönmekte olduklarını öğrenince bir emirle askerlerin, Vezir Nazar Şahin Muhammed Paşa safında orduya katılmasını istediğini bildirmiştir. Vezir Muhammed Paşa yola çıktıktan altı gün sonra padişahın dinlendiği güzergâhta orduya katılmışlardır.⁵⁸⁴

Çalışma kapsamında ele alınan eserin B nüshasında savaşın gerçekleştiği tarihi ve ordunun ikamet ettiği yer hakkında birtakım bilgiler verilmiştir. ‘*Zi'l-ka'de ayının 26'sında padişahla beraber Osmanlı ordusu Filibe'den yola çıktı ve Tatar Bazarcığı adlı şehrin sağ tarafına ordusunu yerleştirdi. Ordu bir sonraki gün Yeniköy'de bir gece dinlendikten sonra; derbend akarsu boğazından İslam askerinin savaştan ayakta kalması için gece vakti yola çıktı...*’ Ayrıca padişahın meşakkatli bir yolda ordunun yanında belli bir süre yer aldığı anlatılmıştır.⁵⁸⁵

Geçtikleri güzergâhlardaki şehirlerde milletin alkışlarla orduyu karşıladığına, sultanı görmek için sevinç yaşadıklarına ve menzil⁵⁸⁶ adı verilen bu uğrak noktalarında ordunun ihtiyaçlarını gidermeye yönelik tedarikler yapıldığına değinilmiştir. Sonrasında Müellif, ordunun güzergâhına ilişkin şu bilgileri verir.

⁵⁸⁴Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.306b.

⁵⁸⁵**Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani:** Reşit Efendi (Millet Ktb.) No: 1138/11((06 Mil. MFA321)),. 1178 v..22a-23b.

⁵⁸⁶ Menzil, ordunun sefer güzergâhında yer alan konaklama merkezidir. Burada ihtiyaç duyulan gıda, hayvan bakımı, silah bakım onarımı gibi işlemler görülürdü. Daha fazla bilgi için bkz: Yusuf Halaçoğlu, Menzil, TDVİA, C.29,Ankara 2004,s.159-161.

O menzilden yola çıkıldı ve Defterdar Ahmet Paşa tarafından Hürrem köyü ordunun dinlenme mekânı olarak belirlendi. Daha sonra büyük bir ordu ile Sofya şehrine doğru yola çıktılar ve o şehrin âlim ve uluları padişahı karşılamak için yola koyuldular ve padişahı ağırlayan halkın çokluğundan dolayı o şehrin önündeki yüksek bir yere padişahın otağı kuruldu⁵⁸⁷Halkın nazarında sultanın önemli bir yeri olduğundan onların bu sevgisine karşılık olarak otağ-ı hümayunun bu mevkide bulunduğuna değinerek Müellif, yine sultana övgülerde bulunmuştur.

Bunun dışında yazar, zalimlere yönelik girişimlerin devam ettiğine, zalimlerin yapmış olduğu tahribattan zarar gören mazlum insanlara yardım edildiğine ve selden hasar gören yerlerin tamir edilmesi gibi konuların devletin en önemli hedefi olduğuna ve *Van valisi Ali Paşa'nın* bu konu üzere vezir tayin edilmesine değinmiştir. Ayrıca yeni vezir tayinleri hakkında da bilgiler verilmiştir.⁵⁸⁸

Padişahın zulmedenlerin halka yapmış olduğu zulmü gidermek için millete yiyecek tedariki yaptırdığından bahsedilmiştir. Onarım faaliyetleri için ise *Zi'l-ka'de'nin 7'sinde* bir ferman sâdır olduğuna. *Sofiye* sahrasına inişin ikinci günü *Süleyman Paşa* hakkında halktan şikayetler gelmesi üzerine, onun azl olduğuna ve yerine önceki gibi *Mahmut Bey Oğlu Hasan Paşa'nın* göreve getirildiğine değinilmiştir.⁵⁸⁹

Görev başındaki bazı devlet adamlarının ise iftiralarından hayli muzdarip oldukları eserde işlenen başka bir konudur. Bu konuya ilişkin, *Vezir-i âzâm Muhammed Paşa'ya* *Sufiye* sahrasına konumlandırıldığı gün bazı ayrımcılık taraftarlarınca halka zulmettiğine dair atılan bir iftiradan bahseden müellif, bu iftira dolayısıyla paşanın yargılandığına ama suçu ispat edilemediğinden, şahitlerin sözlerindeki tutarsızlık dolayısıyla da beraat edilerek göreve geri döndürüldüğüne de değinmiştir. *Hatta divan-ı hümayun üyelerinin bile paşayı haklı bulduklarını belirtmiştir.* Ayrıca kendisine arpalık olarak *Elbasan Sancağı'nın* ihsan edildiğine ve

⁵⁸⁷Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.306b.

⁵⁸⁸Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.306b

⁵⁸⁹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.307a

*padişahla birlikte savaşa katıldığına değinerek*⁵⁹⁰haksız suçlamaların neticesiz kaldığını ifade etmiştir.

Diğer görev tevcihlerinden birinin de padişahın hocası Feyzullah Efendi'nin sultanın huzuruna kabulüne dair; Zi'l-hicce ayının 4. Günü *Seyit Feyzullah Efendi* padişahın huzurunda saygıyla diz çöktü, şeyhülislamlık vazifesi kedisine tevcih olunduğudur.⁵⁹¹

Eserin devamında *Kamaniçe kal'ası'nın* fethinden sonra Rusyaile olan savaştan, kâfirlerle nasıl planlı olarak savaşıldığından bahsedilerek savaştan yapılan görevlendirmeler de tarihleriyle not düşülmüştür. Ayrıca savaş neticesinde elde edilen ganimetten ve alınan savaş esirlerinden bahsedilmiş ve dönüş yolunda birkaç kâfir, tatarlara yakalanmıştır ve bu tatarların başında *Berebaş* isimli bir kazağın olduğu ifade edilmiştir.⁵⁹²

Tatar ordusuyla, Rusların karşılaşma serüvenini ise şu şekilde ifade etmektedir. Kâfirlerin başında bulunda lider, tatar ordusunun niyetinin kötü olduğundan beraberindekileri haberdar etmiştir. Tatar ordusu düşmanın toplanma yerlerinden önceden haberdar olmuş ve olayın ikinci günü onları dağıtmıştır; küffarı öldürerek ele geçirilen top (ganimet) *Muhammed Ağa* ile Zi'l-hicce ayının ikisinde *Sufiye* sahrasında cephaneye teslim edilmiş ve ilgili kişiye hil'at ve ödül verilmiştir.⁵⁹³

Osmanlı ordusunun sefer güzergâhı hakkında ayrıca yazar şu bilgileri verir. Zi'l-hicce ayının 5. günü Sivas valisi *Hüseyin Paşa* sultanın ordusunu ağırladı ve o günde vezir *Şahin Muhammed Paşa Diyarbakır* eyaleti ile onurlandırıldı ve vezir Mısırlızâde İbrahim Paşa ise eşkiyalarla savaşması için görevlendirildi. Zi'l-hicce ayının 12. Gününde *Edirne valisi Tırnakçı İbrahim Paşa* askerleriyle birlikte ordu-yı hümayuna katıldı.

⁵⁹⁰Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.26a.

⁵⁹¹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.307a.

⁵⁹²Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.26a-27a

⁵⁹³Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.26a-27a

Aynı senenin Şevval ayında (ayın biri) *İbrahim Paşa*, *Gerdus Boğazı*'na giriş yaptı ve derbend adlı bir köye gitti ve burada 3gün dinlendikten sonra hareket edip *Gerdus Kal'ası* önünde yer alan *Gule çiftliği* olarak adlandırılan yerde3 gün dinlendikten sonra *Çağıl güzergâhından* geçip; *Ergos derbendinin bulunduğu Himini* adlı köy sahrasında otağ kurmuşlardır.⁵⁹⁴

Padişahın savaş taktiklerine de değinen yazar, eserde şu ifadelere yer vermiştir. II. Mustafa savaş zamanında düşmanın durumu hakkında önemli bilgiler toplaması için bazı kişileri görevlendirirdi. Devamla; 'Kâfirler ordusundan yakalanan esirler adaya götürülmüştü. Venediklilerin durumları araştırılmış ve elde edilen bilgiyi esirler şöyle anlatmışlardır: *Venedik kafirlerinin tüm yaya ve atlı askeri alarak Poros ve Ainiye yönüne gittiklerini ve daha sonrasında Argos kal'asından 8 saat mesafesi olan Terbulice'ye gittiklerini, Ayrıca isyankâr halktan 6000kadar kafirin yeri ihbar edilerek11 gün sonra Argos ve Enaboli Kal'asının ortasında bulunan Şirmert adlı kişinin mülkünün bulunduğu sahraya inildiğini ve bu mevkiden düşmanın adaya giriş yaptığı yönünde bilgilere ulaşılmıştır.*⁵⁹⁵ Padişahın önceki sultanlardan farkı sürekli dile getirilerek onu yüceltme bahsi eserde dikkat çekici oranda yer işgal etmektedir. Gerçekten de sultanın istihbarata yönelik politikası yapacağı sefer üzerinde önemli bir etki bırakmıştır.

Bu istihbarat üzerine Trabluce tarafında toplanan kâfirleri düşürmek için *Hasan Paşa* ve yanında bulunan mirliya olaya mani olmak için yola koyuldular. 5 saatlik bir sürede kâfir ordusuna yetişerek düşman ordusu yerle yeksan edilip sahraya dağıtıldılar.

Düşman ordusundan kaçan bazı askerler *Ferstere* ve *Nurmene* tarafına kaçarken padişahın ordusu onları takip edip kaçanlardan bazılarını esir almış ve bazısını da öldürerek Terbulice etrafındaki kasabaları kurtarmıştır.⁵⁹⁶

⁵⁹⁴Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, Varak 308a

⁵⁹⁵Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.308a

⁵⁹⁶ Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.28b-29b

Bu bilgiler verildikten sonra eserde ordunun geçiş güzergâhlarına, otağ kurulan mekânlara, buraların fiziki özelliklerine, yapılan savaştan elde edilen ganimetlere ve kimlere teslim edildiğine, harabe durumdaki kasabaların tamirine çalışıldığına değinilmiştir.⁵⁹⁷ Her sefer sonunda verilen zararın tazminine yönelik bu siyaset halkın nazarında sultana ayrı bir değer verilmesine sebep olmuştur denilerek yine padişahın övgü dolu vasıflarından bahsedilmiştir. Eserde ayrıca sefer esnasında otağ kurulan mevkilerde devlet yöneticilerinin bir araya gelerek yaptığı toplantılarından bahsedilmiştir. Toplantıda bulunan devlet adamlarının ismi ve makamlarının bahsi geçmiştir.⁵⁹⁸

Toplantıda kâfirlere karşı yürütülmesi gereken korunma ve savunma sistemi hakkında iştişare yapılmıştır. Cafer Paşa bu toplantıda güçsüz kabilelerle ilgilenmek gerektiğinden bahsetmiştir.⁵⁹⁹ O güçsüz kabileleri kendi safında tutarsa devletin zaferinin kaçınılmaz olacağı görüşündeydi. Toplantıya katılanlar bu fikri olumlu karşılamışlardır. İştişare konularından biri de kâfirlerin savaşta kullandıkları savunma yöntemidir ve onların savunma yöntemlerinin kendi taktiklerini başarıyla uygulamaları karşısında yetersiz olacağı öngörülerek kendilerine zarar veremeyecekleri düşünülmüştür.⁶⁰⁰

Ayrıca savaşta daha etkili planlar yapılması gereği üzerinde durulur. Uygulandığı takdirde bu taktiklerin getireceği başarılar anlatılır. Ve savaş sonrası harap edilen köylerde yapılması gereken onarım planı padişaha ilgili devlet görevlilerince anlatılır.⁶⁰¹ Devlet adamları savaş zamanında iştişare ederek bazı sonuçlara varmış ve savaşta belli bir plan doğrultusunda hareket etme kararı almışlardır. Özellikle ‘ *fetih için gidilen yerde hayırsız hainler olursa orda kâfirlerden beter oluruz ve Tuna nehri elimizden çıkar*’ diye konuşmuşlardır.

⁵⁹⁷Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.309a-309b

⁵⁹⁸Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.32a-33b

⁵⁹⁹ Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.33b.

⁶⁰⁰Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.33b-34b

⁶⁰¹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.34b.

Savaş zamanında yapılan bu planlar sırasıyla uygulanmış ve zafer elde edilmiştir. Sonrasında ise planlanıldığı gibi savaş bitiminde zarar gören köylerde onarım faaliyetlerinin yürütüldüğünden bahsedilmiştir.⁶⁰²

Planın tatbiki ise şöyle belirtilir: Padişah kendisine sunulan plânı beğenir ve Tımışvar 'aasker gönderilmesini olumlu karşılar. Sefer için hazırlanan plan taktiği başarılı olur ve Osmanlı ordusu savaşı kazanır ve devlet adamlarına başarılarından ötürü ödüller dağıtılır.⁶⁰³

Yine anlatılan dönem içerisinde eserde, savaşın güzergâhından otağın nerede kurulduğundan kaç gün, nerede kalındığından, sefer için alınacak tedbirlerden ve devlet adamlarına yapılan görevlendirmelerden, kâfirlerin kaçmasına müsaade edilmemesi gerektiğinden ve her öldürülen kâfirin kellesine ödül verileceğine değinilerek; tatbik edilen plan gereği savaşta düşmanların itiraz edemeden cezalandırılmasından ve başarılı kişilerin mükâfatlandırılmasından bahsedilmiştir.⁶⁰⁴

Aynı şekilde anlatılan dönem içerisinde savaşa devam edilmiş⁶⁰⁵ ve elde edilen zafer sonrası padişaha halk tarafından övgü dolu sözler söylenmiştir. Savaşta kâfirlerin direncinin düşük olduğu için başarısız oldukları anlatılmıştır.⁶⁰⁶

Eserin A Nüshasında bu konuyla ilgili olarak savaş sonrasında Sultan II. Mustafa Han'ın el-Hac Mustafa Ağa'yı vezir ta'yin etmesinden söz edilmiştir. Aynı şekilde savaşın zuhuruna dair benzer bilgiler verilmiş ve kâfirlerin başarısızlıklarında mantıksız hareket ettiklerine değinilmiştir.⁶⁰⁷

Yazar, Padişah'ın kafirlere savaş sonrasında her ne kadar iyi niyetli davranış da düşman kafirlerin bu durumu suistimal ettiğinden bahsetmiş ve özellikle bu duruma atfen; *“Kâfirlerin savaşı kaybetmesi ve af temennisinde bulunması sonrası tekrardan sultan onları affetmiştir.*

⁶⁰²Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.310b.

⁶⁰³Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.311a

⁶⁰⁴Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.311b

⁶⁰⁵Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.312a-312b

⁶⁰⁶Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.39b-40b

⁶⁰⁷Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.313b

Padişah Kâfirlere fırsat ve af sunmak isterken bile düşman kafirlerin tekrardan hile yaptıklarını görülmüş ve padişah onları öldürterek zafer kutlamalarına yönelmiştir.”⁶⁰⁸

Yine anlatılan dönem içerisinde övgü dolu sözlerle Osmanlı ordusu taltif edilmiş ve savaşta küffara acımadan onların başlarını nasıl kestiklerinden, kâfirlerin can korkusu yaşadıklarından ise menkıbevî tarzda bahsetmektedir. Savaş meydanında düşman kanının akarsu misali kırmızı bir gölet oluşturduğuna işaret olunmuştur. Kâfirler bu yenilgi durumunu az zararla atlama için bahşiş/rüşvet teklifi işe yarar umudunu ummuş ama işe yaramamış. Cezaları tatbik edilmiştir.

Yine toplanılan ganimetlerden bahsedilmiştir. Zafer sonrası bu zaferi bahsettiği için Sultan II. Mustafa Han Allah’a şükretmiş ve kâfirlerin ise az bir kısmı kaçabilmiş geri kalanlar öldürülmüş ve bir kısmı da esir tutulmuştur.⁶⁰⁹

Savaş esnasında kafirlerin komutanı general Vetrani’nin ölümü hakkında; “Osmanlı ordusu savaş meydanında kâfirlerin başçısı Vetrani’yi aramışlar ve sonradan ise Vetrani’yi tanımadıkları için farkında olmadan öldürmüş olduklarını anladılar.” şeklinde bir ifadeye eserde yer verilmiştir. Kâfirlere imana gelmeleri konusunda uyarıda bulunulmuş; ancak onların bu durumu kabul etmemelerinden söz edilmiştir.⁶¹⁰

Savaşa belli bir plan ile başlamanın önemi vurgulandıktan sonra savaşa katılan askerlerin devlete bağlılığından söz edilmiştir. Düşmanın ise savunmasız oldukları kal’ada yakalandıklarından bahsedilmiştir.⁶¹¹

Eserin A nüshasında da Kâfirlerle yapılan savaştan kısa zamanda elde edilen galibiyet, zafer sevinci ve ganimetin herkese verildiğinden, halkın refah ve mutluluğunun bu suretle te’sis edildiğinden söz edilmiştir.⁶¹²

⁶⁰⁸Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.42a-43a

⁶⁰⁹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.314b-316a

⁶¹⁰ Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.46b-48a

⁶¹¹Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.49a-50a

⁶¹²Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v. 317b-318a

Sefer esnasında yolculuğun sıkıntılarında, yol güzergâhındaki dağların yüksek oluşu, nehirlerin bulunması dolayısıyla savaş malzemeleri ve teçhizatı taşımakta yaşanan sıkıntılardan, bu nedenle sıklıkla dinlenmek zorunda kaldıklarından savaş meydanına çok zor ulaştıklarından bahsedilir.⁶¹³

Zafer sonrasında padişahın dağıtmış olduğu bahşişlerden bahsedilmiştir. Ayrıca, Padişahın ayrılık dolayısıyla cefa çektiğinden söz edilmiştir.⁶¹⁴

Özellikle çalışmış olduğumuz yazma eserin ikinci nüshasında savaşın fiziki ve maddi boyutunun dışında savaşın hem halk hem de padişah üzerinde yarattığı önemli izlenimler ele alınmıştır. Sefer sonrası yine benzer güzergâhı takip ederek Edirne canibinden yurtlarına dönen Osmanlı ordusunun halk tarafından coşkuyla karşılanmasından, bu durumun oluşturduğu mutlulukla birlikte kurbanların kesilmesinden padişah ve annesi arasındaki kavuşmaktan kaynaklı sevinçten bahsedilmiştir.⁶¹⁵

Eserin son bölümlerinde, padişahın sefer öncesi validesine yapmış olduğu ziyaretler ve aralarında geçen görüşmeler sonrasında belki de bu istişarenin bir tezahürü olarak sefer öncesi sultanın yapmış olduğu görevlendirmelerin yerinde ve zamanında bir değişim olduğundan bahsedilmiştir.⁶¹⁶

Ordunun savaşta kazanmış olduğu zaferin büyük bir sevince sebebiyet verdiğinden ve elde edilen ganimetlerin çokluğu nispetinde de *ganimetlerin bir sene kadar yetmiş olmasından* övgüyle bahsedilmiştir.⁶¹⁷

Eserde görüldüğü üzere sultan II. Mustafa'nın saltanatı boyunca tahta geçtiği günden itibaren yaptığı icraatlara ayrıca gerçekleştirdiği fetih hareketlerinden, sefer güzergâhlarından, savaş planlarından, sorumlularına ödül ve ceza tatbikinden elde edilen zaferlerden, halkın nazarında önemli bir yeri teşkil ettiğinden, devlet yönetiminde yaptığı bazı değişikliklerden, sultanın izlediği siyasetten bahsedilmiştir.

⁶¹³Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.53a-54a

⁶¹⁴Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.320a-320b

⁶¹⁵ Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.59a-60a

⁶¹⁶Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.321b

⁶¹⁷Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.61b-62a

KAYNAKÇA

Yazma Eserler

Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani: Reşit Efendi (Millet Ktb.) No: 1138/11((06 Mil. MFA321

Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani: Reşit Efendi (Millet Ktb.) No: 992/11(06 Mil. MFA 320),

Araştırma- İnceleme Eserler

Abdurrahman Abdi Paşa Vekayinamesi, neşr. Fahri Çetin Derin, İstanbul,1993, s.139-140.

Abdülkadir Özcan, Edirne Vakasi, TDVA,1994, C.10,s.445-446.

Abdülkadir Özcan, Mustafa II. TDVİA, C, 31, 2006, s.275

Abdülkerim Abdülkadiroğlu, &İsmail Beliğ, “Nuhbetü’l-şâr li-Zeyl-i Zübdeti’l-Eş’âr.” Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, Ankara.

Abdülkerim Abdülkadiroğlu ve İsmail Beliğ, Nuhbetü’l-şâr li-Zeyl-i Zübdeti’l-Eş’âr, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, Ankara.

Ateş, Ahmet. "Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı l-i Osman Münasebeti ile)." Türkiyat Mecmuası (1942): 253-567.

Akün, Ö. F. (1989). “lî Mustafa Efendi”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 2, 416-417. Ankara: TDV Yayınları.

Bağdatlı İsmail Paşa, Hadiyyat al-Arifin Asma al-Muallifin ve Asar al-Musarrifin, 1. Cilt, Haz. Muallim Kilisli Rifat Bilge, Mahmud Kemal İnal, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1951,1. Baskı, s.I/37.

Betül Elmacı, İstanbullu Eşref Divanı’nda Rind ve Zahid Tipleri, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 4(8), 2015, 140.

Cengiz Fedakâr, “ 1787-1792 Osmanlı Avusturya, Rus Savaşları’nda Bender Kalesi” Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500-1800) Bildiriler, Çamlıca Basım Yayın / 178, 2015:765-777.

Dimitri Kantemir, Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi, çev. Özdemir Çobanoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, 3 Cilt, Ankara, s.242-243.

Erdal Kılıç, . “Mecmûa-yıLetâif fi Sandukatiél-Meèârif (Metin ve Değerlendirme)”, Doktora Tezi, (2013) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, . (Çev. Çoşkun Üçok), KB Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2000, s.310

Hakkı Aksoyak, Acâ’ib Edebiyatı'ndan Bir Örnek: Üsküdarlı Sırrî'nin Hikâye-İ Garîbü'l-▽sâr'ı. Milli Folklor, 26(103). (2014). 111-122

Halime Özyılmaz H. “Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserler, Edebi Kişiliği ve Divânının Tenkidli Metni”, Yüksek Lisans Tezi, (1995). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Halime Özyılmaz, Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserler, Edebi Kişiliği ve Divânının Tenkidli Metni, Yüksek Lisans Tezi, , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995, 11

Haluk İpekten (Heyet), Tezkiirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, No: 942, Ankara, 1988, 445-447.

Hasan Kaya, Üsküdarlı Sırrî'nin Hikaye-i Garibu'1 –Asar Adıyla Bilinen Mesnevisi, Uluslararası Üsküdar sempozyumu: Bildiriler, VIII, cilt 1. (2014). S.319-367

Hazma Üzümcü “Zafer-Nâme-İ Ali Paşa (Transkript ve Değerlendirme)” Yüksek Lisans Tezi (2008). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Hüseyin Odabaş, “Osmanlı Yazma Eserleri ve Türkiye’de Yazma Eser Kütüphaneciliği”. Bilig, (56)6, 2011, 246

İsmail Haki Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, IV/1, s. 15-45

Kadir Güler, Kerim Yaşar, Dîvân Şiirinde Câize (Şâir- Patron-Hâmî ilişkisi) Üzerine Değerlendirmeler-I, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.18 Ağustos 2007, s. 8.

M. Orhan Akay, Hiciv, DİA, C:17, 1998, 447).

Mehmed Süreyya M. Sicilli Osmani, Cilt 5 Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (1996). İstanbul

Mehmed Süreyya, Sicil-i Osmani, C:5Tarih Vakfı Yayınları, 1996, s.1506

Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, c.3, matba-i amire, İstanbul,1311, s.14.

Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Naili (Tuhfe-i Nâilî: Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri), (Haz. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı) 1. Cilt, İstanbul, 2001, s.608

Mehmet Serhan Tayşi, Feyzullah Efendi, Seyyid, TDVA, 1995, C.12, ss.527-528.

Mehmet Taş, "18.Yüzyılda Osmanlı Donanmasında Kullanılan Yelken Bezi Türleri ve Miktarları," Social Sciences Studies Journal 4(19), (2018). 2304-2320

Meryem K. Erdoğan, M. K. "1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnâmesi". Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1). (2003). 63-76.

Mesut Özden M. "184 Numaralı Besni (Behisni) Kazası Osmanlı Şer'iyeye Mahkemesi Kayıtlarının 1-100. Sahifelerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi" Yüksek Lisans Tezi (2007). T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mîrzâ-zâde Mehmed Sâlim Efendi "Tezkiretü'ş-Şu 'arâ (haz. Adnan İnce)", Kültür Eserleri Dizisi-567, Ankara, 2018, 133

Mirza-zade Sâlim Efendi, Tezkire-i Salim (Tezkiretü'ş-Şu 'arâ), İkdamat, Dersaadet, 1315, v.344. (Haz. Adnan İnce), Ankara 2005, s. 393-396.

Murat Yıldız, "Vakfiyelerine Göre Veziriazam Amcazade Hüseyin Paşa Evkafı." (2011).1- Sayı 35 85-105.

Mübahat S. Kütükoğlu "Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)(2. bs.)." İstanbul: Kubbealtı Neşriyat (1998), İstanbul.

Nail Bayraktar, Yazma Eserler. TKDB, (1983). Ankara.

Nurefşan. M. Kapal, "17. Yüzyıl Divanlarında Nef'î Etkisi." Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 12(1): (2014). 234-243.

Ömer Faruk Akün, "◀li Mustafa Efendi". TDVİA. 2, 1989, 416-417.

Özcan, A. (2006). Mustafa II. TDVİA, C, 31, 275-280.

Ramazan Ekinci, R. "Vekayi'ulFuzala: Şeyhi'nin Şaka'ikZâyli," 3. Cilt, Editör: Derya Örs, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, I. Baskı, (2018). İstanbul,

Rıfat Işık, "Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesindeki nahve dair yazma eserler bibliyografyası"., SEFAD, 2016 (35): 245-258

Sadettin Özçelik, S. Sözlü Edebiyat Ürünü Yazmaların Edisyon Kritik Yöntemi ile Okunması: Dede Korkut Örneği. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, Cilt 65, Sayı 1, 2017.

Selahattin Polat, Metin Tenkidi, Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD), İFAV Yayınları, İstanbul, 2010:210-211.

Selami Ece, "Metin Tamiri", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), Sayı 51, 2014, s.90

Selim Hilmi Özkan "XVII. Yüzyılın Sonları ile XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Rus İlişkileri ve Karadeniz'in Güvenliği Meselesi." Karadeniz Araştırmaları 14.14 (2007): 47-62.

Selim Hilmi Özkan "Türk Tarihinin Kırılma Noktası: Zenta Faciası." Electronic Turkish Studies 4.3 (2009).1779-1793

Selim Hilmi Özkan, XVII. Yüzyılın Sonları ile XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Rus İlişkileri ve Karadeniz'in Güvenliği Meselesi. Karadeniz Araştırmaları,14(14), 2007, s.50

Selim Karahasanoğlu, Yanlış Zamanda Yanlış Adam “Feyzullah Efendi Sabra Marsayev, Feyzullah Efendi: An Ottoman Şeyhülislam, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.3,s.5, ss.843-847.

Şevkiye Kazan “Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan’ı (Tenkitli Metin İnceleme ve) ŞerhuMehin-Nebi” Doktora Tezi (2003). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şevkiye Kazan Nas "Nüktedan Bir Şairin Şiir ve Musikiyle Dansı: Üsküdarlı Sırrî'nin Divanında Musikî ve Bestelenmiş Gazelleri ", 9.Uluslararası Üsküdar Sempozyumu, İstanbul, Türkiye, 11-13 Kasım 2016, pp.180-181

Şevkiye Kazan Nas, Nüktedan Bir Şairin Şiir ve Musikiyle Dansı: Üsküdarlı Sırrî'nin Divanında Musikî ve Bestelenmiş Gazelleri, 9.Uluslararası Üsküdar Sempozyumu, İstanbul, 2016, 283

Şevkiye Kazan, Sırrî, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, C.37, s129.

ŞevkiyeKazan, ÜsküdarlıSırrî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Divan’ı (Tenkitli Metin İnceleme, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1998; ŞerhuMedh’un-Nebi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2003.

Şeyhi Mehmet, Şakayık-ı Numaniye ve Zeylleri (Vekayi’ülFuzala)Neşr. Abdülkadir Özcan, c.2, Çağrı Yay., İstanbul 1989, s.237.

Şeyhi'nin Şaka'ikZâyli(Vekayi'ulFuzala), (neşr, Ramazan Ekinci), 3. Cilt, Editör: Derya Örs, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 2018, 237

Tahir Sevinç, II. Mustafa'nın İktidar Mücadelesi ve 1703 Edirne İsyanı'yla Tahttan İndirilmesi, OMAD, C.4, S.9,2017,..ss.25-42. Karahasanoğlu, a.g.m.,s.847.

Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani, v.298b.

Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani: Reşit Efendi (Millet Ktb.) No: 1138/11((06 Mil. MFA321)),. 1178 v..22a-23b.

Tarih-i Sultan Mustafa-i Sani: Reşit Efendi (Millet Ktb.) No: 992/11(06 Mil.MFA 320), H. 1178 /1765)). V..298a-298b.

Uğur Kurtaran, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Avusturya İlişkileri." Tarih Okulu Dergisi; Yıl: 2014 Cilt: 2014 Sayı: XVII (2013). 393-419

Uğur Kurtaran, Sultan II. Mustafa (1695-1703), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2017, s.183-191.

Uğur Kurtaran, XVIII. Yüzyıl Osmanlı Avusturya İlişkileri. Tarih Okulu Dergisi, 7(17), 2014, 397

Uğur, Yunus. "Rifa'at Ali Abou-El-Haj: Osmanlı Devlet ve Siyasî Yapısına Farklı Bir Bakış." Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 2 (2003): 585-600.

Yusuf Halaçoğlu, Menzil, TDVİA,C.29,Ankara 2004,s.159-161.

Yusuf Ziya Kavakçı, İslam Araştırmalarında Usul, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara 1976, s.90.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: BÜNYAMİN ARAS

Uyruđu: T.C

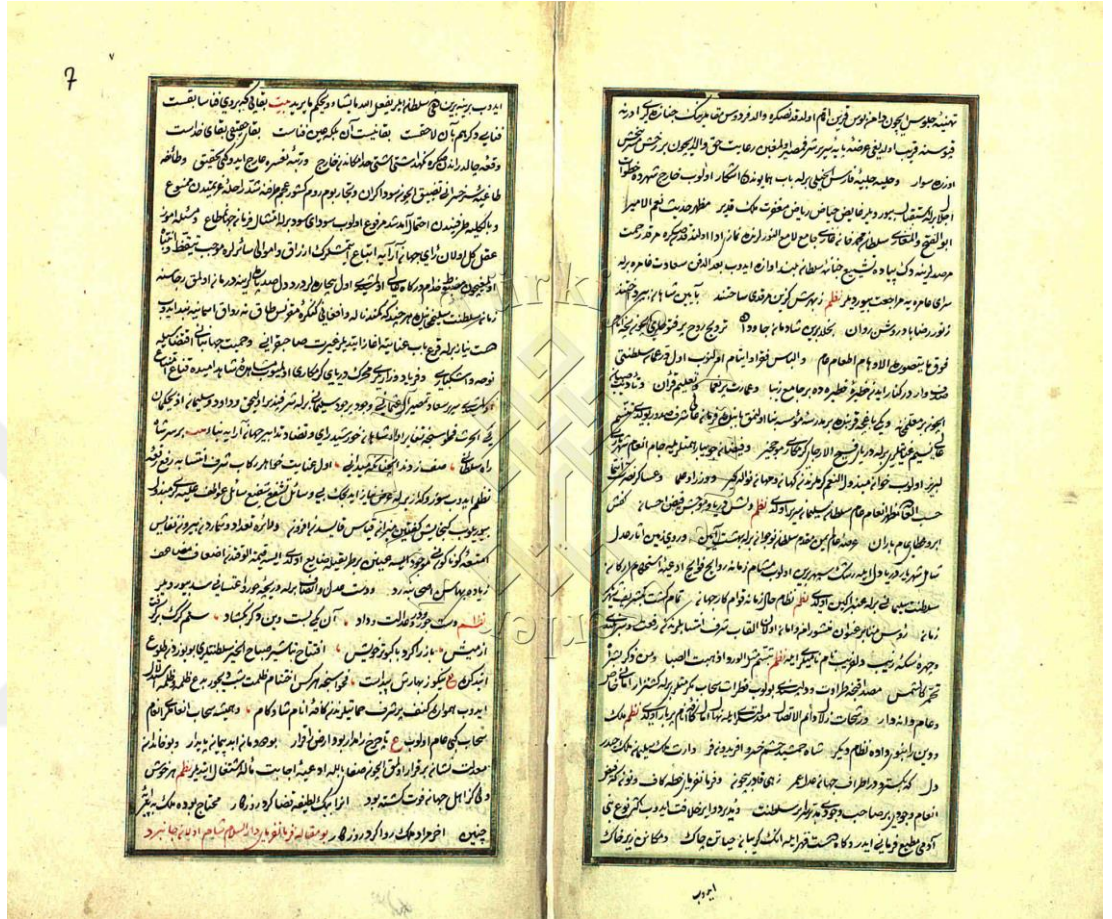
Doğum Yeri ve Tarihi: ELAZIĞ 1993

Tel:05310136436

E-posta:

Yazıřma Adresi:

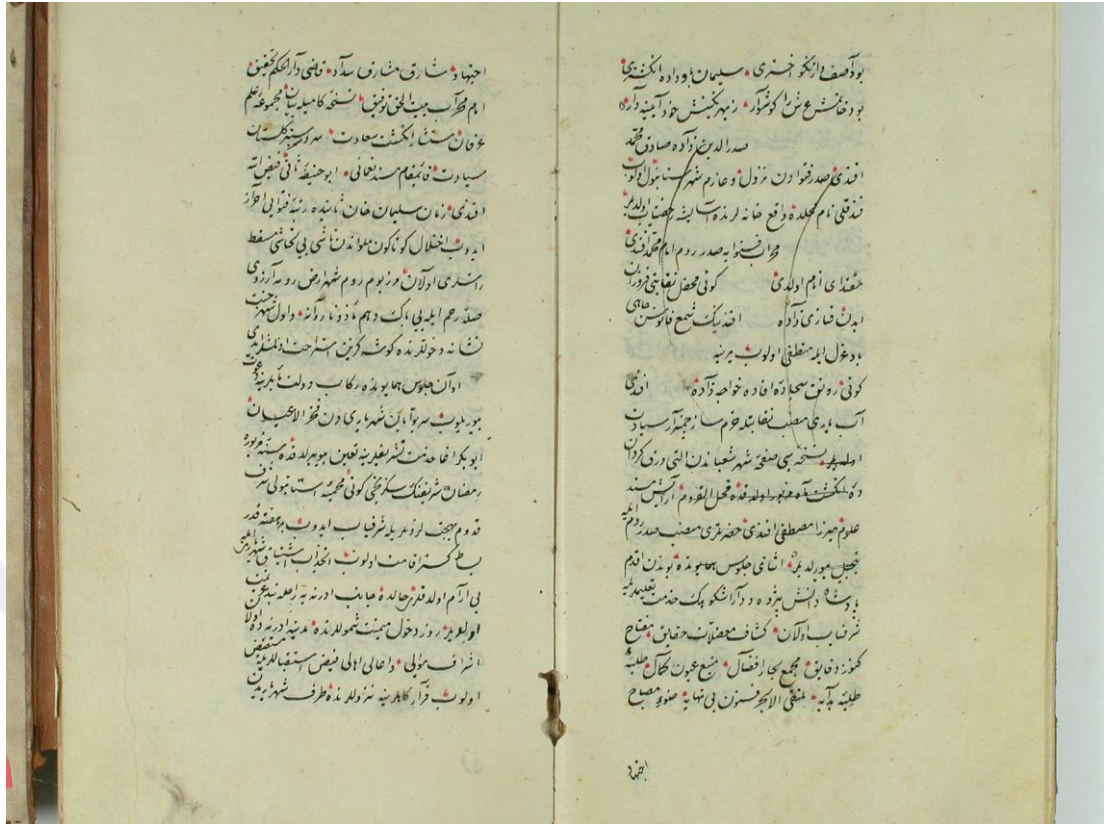
Örnekler

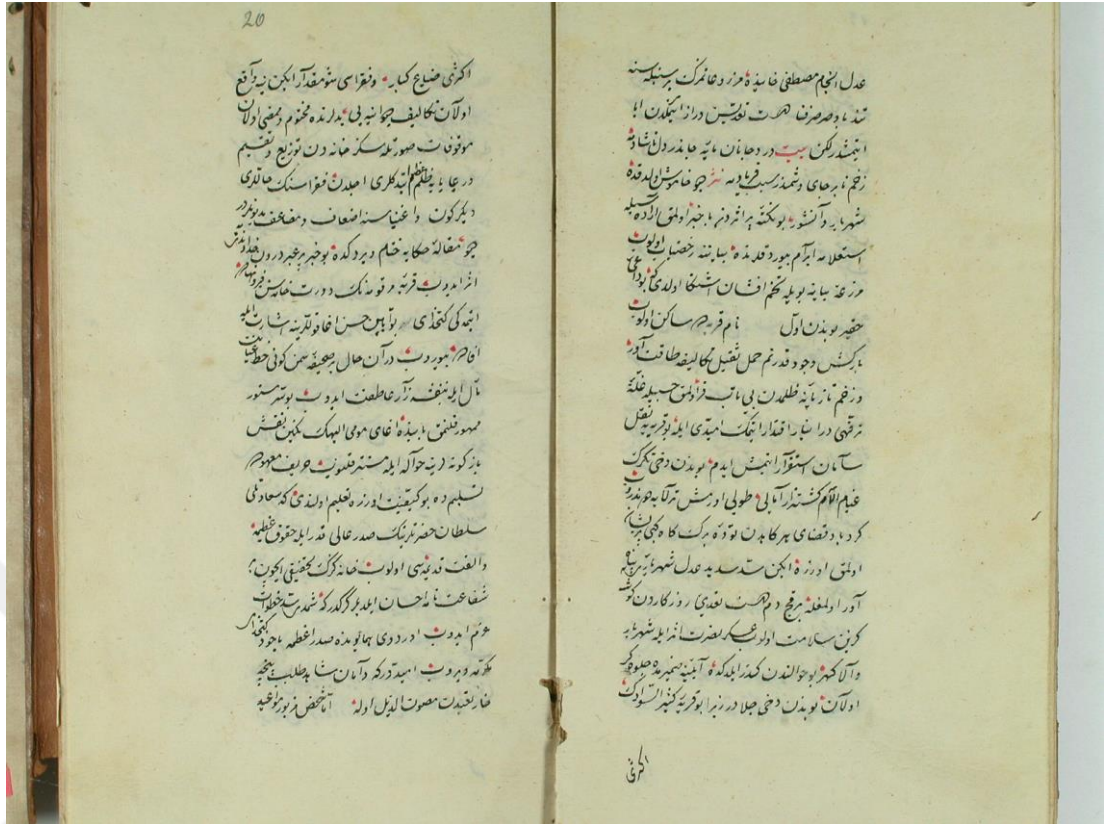
Ek-1: 992/11 Numaralı Nüsha, v.7a-7b

Ek-2: 992/11 Numaralı Nüsha, v.13a-13b

Ek-2: 1138 Numaralı Nüsha, v.50a-50b

Ek-4: 1138 Numaralı Nüsha, v.20a-20b

